

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 16200/D/2012/0295888379

**Aktuálne problémy medzinárodnej ekonomickej
integrácie krajín Latinskej Ameriky**

Dizertačná práca

2012

Boris Baumgartner, Ing.

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
Obchodná fakulta

*Aktuálne problémy medzinárodnej ekonomickej integrácie
krajín Latinskej Ameriky*

Dizertačná práca

Študijný program: *Manažment medzinárodného podnikania*

Študijný odbor: *6225 Medzinárodné podnikanie*

Školiace pracovisko: *Katedra medzinárodného obchodu*

Školiteľ: *doc. Ing. Viera Gaval'ová, CSc.*

Bratislava 2012

Ing. Boris Baumgartner

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum: Bratislava 24. 05. 2012

.....
Ing. Boris Baumgartner

Pod'akovanie

**Týmto by som chcel pod'akovať svojej školiteľke doc. Ing. Viere Gavalovej, CSc.,
za konzultácie a odborné vedenie pri vypracovávaní dizertačnej práce.**

Zoznam použitých skratiek

ALADI	Asociación Latinoamericana de Integración Latinskoamerické integračné združenie
ALALC	Asociación Latinoamericana de Libre Comercio Latinskoamerické združenie voľného obchodu
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations Združenie národov juhovýchodnej Ázie
CELAC	Comunidad de Estados Latinoamericanos y del Caribe Spoločenstvo latinskoamerických a karibských štátov
ECLAC	Economic Commission for Latin America and the Caribbean Hospodárska komisia pre Latinskú Ameriku a Karibik
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
ESUO	Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ
EÚ	Európska únia
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo
FTAA	Free Trade Area of the Americas Celoamerická zóna voľného obchodu
G3	Grupo de los Tres Skupina troch
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade Všeobecná dohoda o clách a obchode
HDP	Hrubý domáci produkt
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj
LA	Latinská Amerika
MCCA	Mercado Común Centroamericano Stredoamerický spoločný trh

MERCOSUR	Mercado Común del Sur Spoločný trh Juhu
IMF	International Monetary fund Medzinárodný menový fond
NAFTA	North American Free Trade Agreement Dohoda o severoamerickom voľnom obchode
OAS	Organization of American States Organizácia amerických štátov
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries Organizácia krajín vyvážajúcich ropu
SELA	Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe Latinskoamerický a Karibský ekonomický systém
SICA	Sistema de la Integración Centroamericana Systém stredoamerickej integrácie
SITC	Standard International Trade Classification Štandardná medzinárodná obchodná klasifikácia
VTP	Vedecko-technický pokrok
UNASUR	Unión de Naciones Suramericanas Únia juhoamerických národov
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development Konferencia OSN o obchode a rozvoji
WTO	World Trade Organization Svetová obchodná organizácia

ABSTRAKT

BAUMGARTNER, Boris: *Aktuálne problémy medzinárodnej ekonomickej integrácie krajín Latinskej Ameriky*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Školiteľka: doc. Ing. Viera Gavaľová, CSc. – Bratislava: OF EU, 2012, 120 s.

Cieľom predkladanej dizertačnej práce je na základe analýzy vývoja, zmien a súčasného stavu integračných procesov v Latinskej Amerike posúdenie hlavných trendov a aktuálnych problémov medzinárodnej ekonomickej integrácie krajín Latinskej Ameriky. Práca je rozdelená do 4 kapitol. Obsahuje 34 tabuliek a 21 grafov. Prvá kapitola je venovaná teórii medzinárodnej ekonomickej integrácie, špecifikám medzinárodnej ekonomickej integrácie rozvojových krajín a regiónu Latinskej Ameriky. V druhej kapitole je stanovený základný cieľ dizertačnej práce, čiastkové ciele a hypotézy. Tretia kapitola je zameraná na analýzu integračných procesov v Latinskej Amerike podľa jednotlivých integračných združení, ktoré sú zoradené podľa ich roku vzniku. Najväčšia časť kapitoly sa zaoberá integračným zoskupením MERCOSUR. Okrem analýzy intraregionálneho obchodu zoskupenia sa v kapitole na základe SWOT analýzy posudzuje členstvo Venezuely v MERCOSURE. V záverečnej kapitole sa vyhodnocujú hypotézy a na základe analytickej časti práce sa stanovujú závery. Výsledkom riešenia danej problematiky je identifikovanie najdôležitejšieho a najperspektívnejšieho integračného zoskupenia v Latinskej Amerike a posúdenie ďalšieho smerovania medzinárodnej ekonomickej integrácie v tomto regióne.

Kľúčové slová:

medzinárodná ekonomická integrácia, Latinská Amerika, MERCOSUR, rozvojové krajiny

ABSTRACT

BAUMGARTNER, Boris: *The actual problems of international economic integration of countries in Latin America*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – The advisor: doc. Ing. Viera Gaval'ová, CSc. – Bratislava: OF EU, 2012, 120 p.

The main goal of the dissertation is on the basis of the analysis of evolution, changes and actual situation in integration processes to evaluate key trends and actual issues of international economic integration in Latin America. The dissertation is divided into four chapters. It contains 34 charts and 21 graphs. The first chapter is devoted to the theory of international economic integration, to the specificities of international economic integration in developing countries and in the region of Latin America. In the second chapter, the basic objective of the dissertation is determined, along with the intermediate objectives and hypotheses. The third chapter is focused on the analysis of integration processes in Latin America by the integration associations, which are ranked according to their's date of origin. The largest part of this chapter deals with the most important integration association in Latin America – MERCOSUR. Besides the analysis of the intraregional trade of MERCOSUR, there is also the SWOT analysis of the membership of Venezuela in MERCOSUR in the chapter. In the final part of the thesis, the hypotheses are evaluated and the conclusions are drawn. The result of dissertation is to identify the most important integration association in Latin America and to assess the direction of international economic integration in the region in future.

Key words:

international economic integration, the Latin America, MERCOSUR, developing countries

Obsah

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY	5
2. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA I V ZAHRANIČÍ A JEJ TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	8
2.1. Medzinárodná ekonomická integrácia.....	8
2.2. Teórie medzinárodnej ekonomickej integrácie.....	9
2.2.1. Základné prúdy, prístupy a princípy v medzinárodnej ekonomickej integrácii	14
2.2.2. Sektorová a mnohosektorová integrácia	15
2.3. Medzinárodná ekonomická integrácia rozvojových krajín	16
2.3.1. Charakteristika rozvojových krajín.....	16
2.3.2. Industrializácia rozvojových krajín a integrácia	17
2.3.3. Výhody veľkosti trhu pre rozvoj ekonomík rozvojových krajín	21
2.3.4. Predpoklady úspešnej integrácie rozvojových krajín	22
2.3.5. Medzinárodná ekonomická integrácia v regiónoch	23
2.4. Latinská Amerika	25
2.4.1. Charakteristika Latinskej Ameriky a jej stručná história.....	25
2.4.2. Koloniálna éra – 15. až 19. storočie.....	27
2.4.3. Obdobie industrializácie	30
2.4.4. Menové krízy a hospodárske reformy v rokoch 1982 – 2002	32
2.4.5. Vývoj v 21. storočí a vplyv finančnej a hospodárskej krízy na Latinskú Ameriku	36
3. CIEĽ A METÓDY PRÁCE	41
4. VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	44
4.1. Vývoj integračných procesov v Latinskej Amerike.....	44
4.1.1. ALALC – ALADI.....	44
4.1.2. Stredoamerický spoločný trh.....	45
4.1.3. Andské spoločenstvo	47
4.1.4. Skupina štátov povodia rieky La Plata	51
4.1.5. Latinskoamerický a Karibský ekonomický systém	51
4.1.6. Amazonský pakt	52
4.1.7. Skupina Rio.....	52
4.1.8. MERCOSUR.....	53
4.1.9. Skupina troch – G3	77
4.1.10. FTAA – Celoamerická zóna voľného obchodu	77
4.1.11. UNASUR	85
4.2. Analýza intraobchodu vybraných zoskupení Latinskej Ameriky.....	90
4.2.1. MERCOSUR	90
4.2.2. Andské spoločenstvo	96

4.2.3. Stredoamerický spoločný trh	98
4.2.4. Komparácia - Andské spoločenstvo, MERCOSUR a MCCA	101
4.3. Korelácia vývoja HDP a intraobchodu v MERCOSURe.....	103
5. TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE	105
6. ZÁVER	111
7. ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	113

1. Úvod do problematiky

Svetové hospodárstvo sa od roku 2008 nachádza vo fáze veľmi neistého vývoja. Finančná a hospodárska kríza, ktorá sa naplno prejavila v druhej polovici roka 2008, negatívne zasiahla všetky vyspelé aj menej vyspelé ekonomiky. V súčasnosti sa finančná a hospodárska kríza zmenila na krízu dlhovú, ktorá najviac zasahuje vyspelé trhové hospodárstva, najmä región eurozóny. Pri riešení dosahov krízy využívajú jednotlivé regióny sveta rôzne nástroje na jej potlačenie. V čase neistoty a poklesu výkonu ekonomiky bude veľmi dôležité, ako sa krajiny postavia k medzinárodnej ekonomickej integrácii. Hospodárka kríza môže proces medzinárodnej ekonomickej integrácie aj urýchliť, tak ako to môžeme sledovať napr. v EÚ, kde niektoré krajiny, ktoré nemali záujem o vstup do integračného zoskupenia, v súčasnosti prejavili o ňu záujem – napr. Island, na druhej strane súčasná dlhová kríza prináša otázky, či vyššie stupne makrointegrácie sú vhodné pre krajiny, ktoré majú nižší stupeň rozvinutosti ako ich ostatní partneri v integračnom zoskupení.

Medzinárodná ekonomická integrácia rozvojových krajín má svoje špecifické znaky a je ovplyvnená najmä ich odvetvovou monokultúrnosťou, nízkou ekonomickou úrovňou, ktorá sa prejavuje nízkou tvorbou HDP na obyvateľa, nízkou životnou úrovňou a minimálnymi zdrojmi na akumuláciu kapitálu.

Rozvojové krajiny sú najpočetnejšou skupinou krajín vo svetovom hospodárstve a zároveň sú aj značne heterogénnou skupinou. Geograficky sa nachádzajú hlavne v Afrike, Ázii, ale aj v Latinskej Amerike a Karibiku. Pri tejto veľmi heterogénnej skupine, akou rozvojové krajiny sú, môžeme nájsť niekoľko spoločných charakteristík. Väčšina z nich bola v minulosti kolonizovaná, na prekonanie zaostalosti použila rôzne stratégie industrializácie, väčšina krajín má aj v súčasnosti problém s nedostatočnou kvalitou infraštruktúry a s nízkou kvalifikáciou pracovnej sily.

V 50-tych a 60-tych rokoch 20. storočia sa najprv v rozvinutých krajinách a neskôr aj v rozvojových krajinách začala rozvíjať medzinárodná ekonomická integrácia. Čo sa týka rozvojových krajín, najlepšie predpoklady na úspešnú medzinárodnú integráciu majú štáty Latinskej Ameriky.

Latinská Amerika zatiaľ nedosiahla stupeň integrácie členských štátov Európskej únie v žiadnom z integračných zoskupení regiónu. Pomalšiu integráciu

regiónu ovplyvňujú politické a hospodárske rozdiely v jednotlivých krajinách. Latinská Amerika by pritom mohla využiť pri medzinárodnej ekonomickej integrácii viaceré konkurenčné výhody oproti ostatným regiónom sveta. Má spoločnú koloniálnu minulosť a hovorí sa tam navzájom si blízkymi západorománskymi jazykmi.

Najväčší pokrok v medzinárodnej ekonomickej integrácii v Latinskej Amerike zaznamenalo zoskupenie MERCOSUR. V prípade jeho úspešného rozšírenia o krajiny s bohatými zásobami nerastných surovín môže integračné zoskupenie patriť k najdôležitejším integračným zoskupeniam na svete a môže zohrať kľúčovú úlohu vo svetovom hospodárstve.

Ak v krajinách, ktoré sú súčasťou integračného zoskupenia MERCOSURu, neprevládnu krátkodobé tendencie na ochranu vnútorného trhu pred zahraničnou konkurenciou, môže finančná a hospodárska kríza proces integrácie v rámci zoskupenia znova naštartovať v smere jej zrýchlenia a posilnenia.

V dizertačnej práci sme sa zamerali na aktuálne problémy medzinárodnej ekonomickej integrácie v Latinskej Amerike.

Druhá kapitola práce je rozdelená na tri podkapitoly. Prvá podkapitola sa venuje medzinárodnej ekonomickej integrácii všeobecne, pričom sa zameriava na jej definovanie, na základné teórie medzinárodnej ekonomickej integrácie, na základné prístupy a formy integrácie. V druhej podkapitole sa rozoberajú základné charakteristiky rozvojových krajín, proces industrializácie, rôzne špecifické znaky a predpoklady úspešnosti integračného procesu v rozvojových krajinách a stručne sa analyzujú najúspešnejšie integračné zoskupenia v ostatných regiónoch sveta v Ázii a Afrike. V tretej podkapitole sa analyzuje región Latinskej Ameriky z hľadiska histórie, procesu industrializácie, menových a dlhových kríz, ktoré tento región zasiahli v 80-tych a 90-tych rokoch, a nakoniec sa rozoberajú dosahy finančnej a hospodárskej krízy na región a jeho ďalšie smerovanie, čo sa týka zahraničnoobchodných vzťahov.

V tretej kapitole sa vymedzuje hlavný cieľ práce a sú tam uvedené aj čiastkové ciele, ktoré sa stanovili z dôvodu obsírnosti spracováanej témy. V tejto kapitole sú uvedené aj 3 hypotézy, ktoré sa následne v práci overujú. Na overovanie hypotéz sa použijú vedecké metódy, ktorých stručná charakteristika sa uvádza na záver tretej kapitoly.

Štvrtá časť sa zaoberá jednotlivými integračnými zoskupeniami v Latinskej Amerike, ktoré sú usporiadané podľa rokov ich vzniku.

V Latinskej Amerike je viacero integračných zoskupení, a preto sa v práci analyzujú a vedecky skúmajú len vybrané integračné zoskupenia a problémy súvisiace s nimi.

Najväčšia časť kapitoly je venovaná analýze MERCOSURu, v ktorej sa okrem analýzy intraregionálneho obchodu skúma aj jeho rozšírenie o ďalšieho člena – Venezuelu. Analýza sa sústreďuje na prínosy, respektíve na riziká vstupu nového člena do integračného zoskupenia. Z hľadiska dostupnosti údajov a možného porovnania korelácie intraregionálneho obchodu, exportu a HDP sa na korelačnú analýzu tohto vývoja vybralo zoskupenie MERCOSUR, pri ktorom sa podarilo získať údaje o sledovaných veličinách od roku 1971 až po rok 2010, teda 20 rokov pred vznikom zoskupenia a 20 rokov po vzniku MERCOSURu.

Samostatná podkapitola sa venuje problému celoamerickej integrácie a jej prekážok, prípadne jej budúcnosti. Projekt vytvorenia celoamerickeho pásma voľného obchodu je pozastavený, a preto sa v práci analyzujú hlavné dôvody prerušenia integračných procesov a súčasne sa analyzujú možnosti riešenia sporných otázok.

V piatej kapitole sú uvedené hlavné prínosy práce z teoretického a praktického hľadiska.

Problematika medzinárodnej ekonomickej integrácie vo svetovom hospodárstve je v súčasnosti vysoko aktuálna. Vo svetovom hospodárstve prebieha neustále konkurenčný boj o lepšiu pozíciu na svetových trhoch. Okrem Európskej únie je viacero integračných zoskupení, ako napríklad Severoamerická dohoda o voľnom obchode, Združenie národov juhovýchodnej Ázie, ktoré úspešne vytvorili pásmo voľného obchodu medzi členmi. V Latinskej Amerike sa začali integračné procesy už začiatkom 60-tych rokov, ale tento región zatiaľ nevyužil naplno možnosti, ktoré úspešná integrácia môže poskytnúť.

2. Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí a jej teoretické východiská

2.1. Medzinárodná ekonomická integrácia

Vo vývoji svetového hospodárstva sa v minulosti aj v súčasnosti rozvíjali viaceré trendy, ktoré svetové hospodárstvo vo veľkej miere ovplyvňovali. K takýmto trendom môžeme od druhej polovice 20. storočia zaradiť aj medzinárodnú ekonomickú integráciu. Vo všeobecnosti sa za medzinárodnú ekonomickú integráciu považuje proces postupného vzájomného prepájania, prispôsobovania a zblížovania jednotlivých národných ekonomík (v ich rámci jednotlivých podnikateľských subjektov), ich ekonomických štruktúr, proces prehlbovania závislosti medzi nimi a postupnej transformácie národných ekonomických štruktúr na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho hospodárskeho komplexu.¹ Väzby v rámci integračných vzťahov sú pevnejšie, trvalejšie, dlhodobejšie a univerzálnejšie. Celkové prínosy vyvolané vytvorením nového integračného celku by mali byť väčšie v prípade, ak členské krajiny mali pôvodne vysoké vzájomné obchodné bariéry, členské krajiny majú relatívne podobné komparatívne výhody, počet členských krajín je väčší a clá ukladané na dovoz z nečlenských krajín sú nižšie.²

Medzinárodná ekonomická integrácia je objektívny proces, ktorý vyplýva z potrieb rozvoja medzinárodnej deľby práce. Zmyslom integrácie by malo byť lepšie využitie moderných technológií, pre ktoré obmedzený národný trh nevytvára vhodné predpoklady.

Ako poznamenáva prof. Kosír, účasť v integrácii sa považuje aj za osobitnú reakciu na výzvy a dosahy globalizácie, ktorá sa ku koncu 20. storočia mimoriadne zdynamizovala,³ pričom je súčasne medzinárodná ekonomická integrácia najvyššou formou zmedzinárodňovania hospodárskeho života v najvyššej etape industriálnej éry a v období prechodu do vedomostnej spoločnosti založenej na vedomostnej ekonomike. V rámci medzinárodnej ekonomickej integrácie teória rozoznáva viacero prístupov,

¹ BALÁŽ, P. a kol., 2005. *Medzinárodné podnikanie*. 4. vyd. Bratislava: Sprint v.fra, 2005. s. 131. ISBN 80-89085-51-2.

² ŠIBL, D. – ŠÁKOVÁ, B. 2000. *Svetová ekonomika: internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia*. Bratislava: Sprint, 2000. s. 367. ISBN 80-88848-60-1.

³ KOSÍR, I. 2010. *Medzinárodná ekonomická integrácia. Od autarkie ku globálnej ekonomickej integrácii*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010. s. 20. ISBN 978-80-8083-942-0.

ktoré sa líšia zásahmi štátu do integračného procesu. Integračné zoskupenia v jednotlivých regiónoch sveta dosiahli rôzny stupeň makrointegrácie a majú znaky od pásma voľného obchodu cez colnú úniu, spoločný trh až k hospodárskej a menovej únii. Vo všeobecnosti však treba poznamenať, že integračné procesy a jednotlivé integračné zoskupenia v rôznych regiónoch sveta ovplyvňujú všetky krajiny, ktoré sú zapojené do medzinárodnej deľby práce a svoje produkty umiestňujú na svetových trhoch. V prípade, že je krajina vyčlenená z medzinárodnej ekonomickej integrácie, môže jej schopnosť konkurovať na trhoch integračného zoskupenia značne poklesnúť. Preto je zapojenie krajiny do integračných procesov niekedy jediný možný spôsob, ako zachovať odbytové možnosti pre nadprodukciu, ktorá sa nedá umiestniť na domácom obmedzenom trhu.

2.2. Teórie medzinárodnej ekonomickej integrácie

K najvýznamnejším predstaviteľom ekonomickej teórie, ktorí sa zaoberali integračnými procesmi, môžeme zaradiť maďarského ekonóma Belu Balassu, amerického ekonóma (pôvodom z Kanady) Jacoba Vinera, holandského ekonóma J. Tinbergena, anglického ekonóma J. E. Meadeho alebo kanadského ekonóma R. A. Mundella.

Bela Balassa ako jeden z prvých ekonómov komplexne rozpracoval teóriu medzinárodnej ekonomickej integrácie vo svojom diele z roku 1961 – *The Theory of Economic Integration*. Vo svojom diele striktné rozlišuje pojmy integrácie a spolupráce. Pri integrácii ide o proces, ktorý zahŕňa opatrenia smerujúce k zrušeniu diskriminácie medzi ekonomickými jednotkami, ktoré patria rôznym štátom. Pri integrácii ide o stav, keď neexistujú rôzne formy diskriminácie medzi národnými ekonomikami. Diskriminácia však musela predtým ovplyvňovať obchodné vzťahy, lebo odstránenie ekonomických bariér, napríklad medzi Novým Zélandom a Islandom, nepovedie k integrácii, ak nemali medzi sebou obchodný styk v dostatočnom množstve, a preto by diskriminácia vlastne bola minimálna z dôvodu malej obchodnej výmeny.⁴ Pri spolupráci ide len o oslabenie alebo znižovanie prekážok vzájomného obchodu a diskriminácie prostredníctvom medzinárodných dohôd o obchodnej politike.

⁴ BALASSA, B. 1966. *Teorie ekonomické integrace*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1966. s. 25.

Vo svojej práci Bela Balassa okrem iných tém rozoberá aj výhodnosť integrácie z pohľadu blízkosti jednotlivých území a dopravných nákladov na prepravu tovaru. Susedné krajiny môžu využiť malú vzdialenosť potrebnú na prepravu výrobkov a zároveň podobný vkus a móda umožňujú ľahšie vytvorenie distribučnej siete. Pri vzdialenosti však treba sledovať ekonomickú vzdialenosť a nie celkovú vzdialenosť. Veľká geografická vzdialenosť medzi prístavmi ešte neznamená aj ich veľkú ekonomickú vzdialenosť (je často menšia ako ekonomická vzdialenosť geograficky oveľa bližších miest vo vnútrozemí). Spoločná história susedných krajín môže byť výhodou, ale na druhej strane treba analyzovať aj tradičné nepriateľstvo a vzájomnú averziu susediacich krajín. Na makroúrovni ekonomickí teoretici, vrátane Belu Balassu, rozoznávajú viaceré formy makrointegrácie, ktoré sa líšia stupňom odstránenia prekážok vo vzájomných obchodných a hospodárskych vzťahoch medzi členmi integračného zoskupenia. Na zjednodušenie uvádzame tabuľku jednotlivých foriem makrointegrácie s obsahom odstránenia prekážok podľa jednotlivých foriem.

Tabuľka č. 1

Formy ekonomickej integrácie medzi štátmi

Obsah \ Forma	Pásmo voľného obchodu	Colná únia	Spoločný trh	Hospodárska (menová) únia	Politická únia
Bezcolný a bezkontingenčný pohyb tovaru a služieb medzi členmi	+	+	+	+	+
Spoločná colná tarifa a spoločná obchodná politika voči nečlenom	–	+	+	+	+
Voľný pohyb kapitálu a pracovných síl medzi členmi	–	–	+	+	+
Spoločná hospodárska (menová) politika medzi členmi v určitých smeroch	–	–	–	+	+
Zjednotenie všetkých oblastí hospodárskej politiky medzi členmi	–	–	–	–	+

Vysvetlivky: + prítomnosť opatrenia; – neprítomnosť opatrenia.

Zdroj: BALÁŽ, P. a kol., *Medzinárodné podnikanie*, 4. vydanie, s. 137.

Ako je uvedené v tabuľke č. 1, diskriminácia je najmenej odstránená vo vzájomných vzťahoch pri pásme voľného obchodu,⁵ kde sa odstraňujú len colné a kvantitatívne obmedzenia vo vzájomnom obchode krajín. Sem v súčasnosti môžeme zaradiť napr. zoskupenie NAFTA.

Colná únia sa líši od pásma voľného obchodu tým, že členské štáty majú už aj spoločnú obchodnú politiku voči nečlenom a používajú spoločný colný sadzobník voči štátom mimo colnej únie. Sem môžeme zaradiť napr. colnú úniu medzi Slovenskou a Českou republikou, ktorá vznikla v roku 1993.

Spoločný trh má v colnej oblasti rovnaké znaky ako colná únia, ale sloboda sa v ňom rozširuje aj na pohyb pracovných síl a kapitálu medzi členskými krajinami. Sem zaraďujeme EÚ, kde sa spoločný trh vytvoril 1. 1. 1993.

Hospodárska a menová únia zahŕňa všetky znaky spoločného trhu a v rámci tejto formy sa harmonizuje hospodárska politika členských krajín v rôznych oblastiach, ako je napr. fiškálna a menová politika. Niektorí ekonómovia vidia v menovej únii završenie hospodárskej únie, iní východisko pre hospodársku úniu. Sem môžeme zaradiť Benelux.

Politická únia znamená najvyšší stupeň integrácie, ktorý okrem ekonomickej integrácie zahŕňa aj politickú integráciu. Ide o spojenie samostatných štátov, ktoré strácajú nezávislosť pri rozhodovaní, a rozhodovanie vo všetkých otázkach prechádza na centrálné orgány, parlamenty a inštitúcie.

Významný americký ekonóm Jacob Viner vo svojom diele *The Custom Union Issue* rozobral vplyv vytvorenia colnej únie na členov únie a na krajiny mimo nej. J. Viner sa zaoberal statickými⁶ účinkami integrácie, ktoré sa týkajú najmä obchodných účinkov, a ako prvý vo svojej práci použil pojmy *trade creation* (vytváranie obchodu) a *trade diversion* (odvracanie obchodu). Pri statických účinkoch integrácie sa abstrahuje od zmien v technike, v technológii a v produktivite práce.

⁵ Dohody o vytvorení pásma voľného obchodu a colnej únie patria ku klasickým výnimkám z pravidiel WTO. V rámci WTO sa uznáva prospešnosť dohôd o regionálnej integrácii, a preto sa pre tieto prípady nenariaďuje používať doložku najvyšších výhod. Aby boli dohody v súlade s pravidlami GATT/WTO, musia spĺňať viaceré podmienky: dohody sa musia týkať celého vzájomného obchodu s tovarom (nielen vybranej skupiny tovaru), pásmo voľného obchodu, prípadne colná únia by mali byť vytvorené v určitom rozumnom časovom horizonte (zvyčajne na vybudovanie pásma voľného obchodu sa dáva priestor 15 rokov) a protekcionistické opatrenia voči nečlenom nesmú byť väčšie ako pred vytvorením pásma voľného obchodu a colnej únie.

⁶ Okrem statických účinkov môže mať integrácia aj dynamické účinky, ktoré ovplyvňujú ekonomický rast, alokáciu výroby a celkovú zmenu štruktúry trhu.

Pri vytváraní obchodu prichádza k nahrádzaniu drahšej domácej výroby dovozom efektívnejšej a lacnejšej produkcie z členskej krajiny, keď dovoz z nej už nie je zaťažený clom. Pri odvracaní obchodu sa lacnejší a efektívnejší dovoz z nečlenskej krajiny nahrádza drahším dovozom z členskej krajiny únie (po vyrubení a započítaní cla na dovoz z nečlenskej krajiny sa dovoz z členskej krajiny stáva lacnejší, ale výroba je menej efektívna).

Odvracanie obchodu upozorňuje na problém presunu spotreby v členských krajinách na výrobky chránené, ale vyrábané pri vyšších nákladoch, čo je neefektívne – pri danom množstve zdrojov sa bude vyrábať menej, ako keby existoval voľný obchod. Vytvára sa tak diskriminácia voči tretím krajinám.

Ak po vytvorení colnej únie prevláda efekt vytvárania obchodu, aspoň jednej členskej krajine musia plynúť výhody z jej vytvorenia (prípadne aj obidvom krajinám, ktoré vytvorili colnú úniu), celkovo aj svetové hospodárstvo by malo benefitovať z vytvorenia colnej únie; k tomuto záveru treba poznamenať, že v krátkom období by krajiny mimo colnej únie mohli utrpieť straty, ktoré však z dlhodobého hľadiska budú kompenzované vyššími dovozmi do colnej únie z tretích krajín z dôvodu rastu hospodárstiev jednotlivých členských krajín colnej únie.

Ak po vytvorení colnej únie prevláda efekt odvracania obchodu, aspoň jedna členská krajina colnej únie utrpí stratu (stratu môžu utrpieť aj obidve členské krajiny, ktoré vytvorili colnú úniu) a stratu utrpia aj krajiny mimo colnej únie a svetové hospodárstvo ako celok.⁷

J. Viner ďalej analyzoval konkurenčnosť a doplnkovosť ekonomík. Pri analýzach vychádzal z otázky, či sortiment produkovaných výrobkov v týchto ekonomikách je podobný alebo odlišný. Pri konkurenčných ekonomikách sa v značnej miere prekrýva sortiment, pri doplnkových ekonomikách sa výrobný sortiment značne odlišuje (v prvých analytických prácach sa vyššie výhody videli v doplnkových ekonomikách, neskôr sa prešlo k vyšším výhodám konkurenčných ekonomík). Potom sa od skúmania sortimentu prešlo k skúmaniu komparatívnych nákladov. Pri doplnkových ekonomikách sú komparatívne náklady veľmi rozdielne, pri konkurenčných sú rozdiely malé. Konkurenčné ekonomiky vytvárajú podmienky na konkurenčné stretnutie

⁷ VINER, J. 1950. *The Customs Union Issue*. New York: Lancaster Press, Inc., 1950. s. 44.

výrobcov, čo ich núti pristúpiť k modernizácii, poklesu výrobných nákladov a zníženiu cien.

Holandský ekonóm a nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu Jan Tinbergen bol zástancom myšlienky, že trhový mechanizmus nemá vplyv na procesy integrácie. Zastával názor, že treba vypracovať jednotnú hospodársku politiku a sociálnu legislatívu členov integračného zoskupenia.⁸

Britský ekonóm J. E. Meade sa zaoberal konkurenciou pred integráciou a jej celkovým efektom. Veľkosť únie môže mať pozitívne dôsledky na výrobu, ak hospodárska politika krajiny ostane nezmenená. V rámci colnej únie sa bude presadzovať efektívnejšia deľba práce. Dôsledky na výrobu budú priaznivejšie, ak je vyššia priemerná úroveň ciel v obchode medzi členmi, clá voči tretím krajinám sú na nižšej úrovni a nižšia úroveň ciel je aj na vývozných trhoch mimo únie. Priemyselne vyspelé krajiny, ktoré majú podobné ekonomické štruktúry, majú predpoklad na rozvoj vnútroodvetvového obchodu a diferenciacie výrobkov.

Kanadský ekonóm R. A. Mundell, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu z roku 1999, je autorom teórie optimálnej menovej oblasti a analýzy optimálnych menových oblastí a vymedzenia podmienok, za akých je pre jednotlivé krajiny výhodné mať spoločnú menu. Optimálna menová oblasť sa definuje ako súbor oblastí, prípadne regiónov, ktoré sú tesne previazané vzájomným obchodom s tovarmi a službami a mobilitou výrobných faktorov. Podľa tejto teórie by sa krajina mala stať členom menovej únie, ak náklady z pripojenia sú nižšie ako úžitky z členstva v menovej oblasti. Za najväčšiu stratu z pripojenia k menovej únii sa považuje strata nezávislej monetárnej politiky. K výhodám sa zaraďuje zníženie transakčných nákladov na konverziu mien, podpora vzájomného obchodu, eliminácia výkyvov menových kurzov a zníženie rizika pri investovaní.⁹

⁸ BALASSA, B. 1966. *Teorie ekonomické integrace*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1966. s. 25.

⁹ LISÝ, J. a kol. 2007. *Ekonómia v novej ekonomike*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2007. s. 576. ISBN 978-80-8078-164-4.

2.2.1. *Základné prúdy, prístupy a princípy v medzinárodnej ekonomickej integrácii*

V medzinárodnej ekonomickej integrácii podľa veľkosti štátneho intervencionizmu rozoznávame 3 základné prúdy:

- liberálny – odstraňovanie všetkých prekážok voľného obchodu bez nadštátneho orgánu, štát v procese integrácie nemusí zohrávať významnú úlohu,
- neoliberálny – pripúšťajú sa určité minimálne zásahy štátu, ktoré sú však len v oblasti zabezpečenia konkurencie na trhu; koordinácia hospodárskej politiky má vytvoriť najlepšie podmienky na fungovanie trhového mechanizmu,
- neokeynesovský – pripúšťa sa aktívna úloha štátu v procese integrácie, pozornosť sa zameriava aj na národnú hospodársku politiku integrujúcich sa krajín s úmyslom usmerňovať ju v zmysle spoločných cieľov.

Funkcionalistický prístup zdôrazňuje určujúcu úlohu trhu, kde pôsobí dopyt a ponuka bez intervencie hospodárskej politiky. Funkcionalisti zavrhnú centralizmus, byrokratizmus a uniformizmus a neuznávajú potrebu nadštátneho orgánu. Pre integráciu je dôležité odbúrať prekážky voľného pohybu tovarov, služieb a výrobných faktorov. Sem zaradujeme liberálny a neoliberálny prúd v integrácii.

Inštitucionálny prístup vedome uznáva nadštátnu intervenciu v zmysle konjunkturálnej politiky a zároveň presadzuje reguláciu integračných tendencií pôsobením štátnych i nadštátnych orgánov.

V rámci integračných procesov by sa mali dodržať niektoré základné princípy, medzi ktoré patrí:¹⁰

- **princíp kontinuity** – ide o postupné odstraňovanie prekážok vzájomného obchodu integrujúcich sa krajín s cieľom znížiť stupeň rizika,

¹⁰ BALÁŽ, P. a kol., 2005: *Medzinárodné podnikanie*. 4. vyd. Bratislava: Sprint v.fra, 2005. s. 373 – 374. ISBN 80-89085-51-2.

- **princíp súčasného štartu** – liberalizačné opatrenia by sa mali začať uplatňovať v každej krajine integračného zoskupenia súčasne,
- **princíp konkrétnej kompenzácie** – v prípade nepriaznivých dôsledkov liberalizácie vzájomného obchodu na ekonomiky jednotlivých členov by mali mať krajiny možnosť kompenzovať tento negatívny dosah – potom budú skôr ochotné prijať liberalizačné opatrenie,
- **princíp všeobecnosti** – v rámci liberalizácie by sa malo postupovať všeobecne, t. j. členské krajiny by nemali požadovať rôzne výnimky a prechodné obdobia pri výrobkoch, prípadne by nemali požadovať ochranu vybraných odvetví,
- **princíp koncentrovaného prístupu** – liberalizácia by mala prebiehať súčasne na všetkých úsekoch ekonomiky.

2.2.2. *Sektorová a mnohosektorová integrácia*

Krajiny v rámci integračných procesov môžu zvoliť formu sektorovej integrácie alebo multisektorovú integráciu.

Pri sektorovej integrácii sa postupuje v integrácii od jedného sektora k druhému sektoru. Najčastejšie uvádzaný príklad sektorovej integrácie je ESUO.¹¹ Ak v krajine pracuje novointegrovaný sektor s vysokými nákladmi, záujem spotrebiteľov a výrobcov bude opačný. V krajinách s vysokými nákladmi sektorovú integráciu daného sektoru producenti budú brzdiť, na druhej strane po zvýšení konkurencie sa bude musieť sektor vystavený vyššiemu tlaku prispôbiť a výroba sa bude musieť zefektívniť. Jan Tinbergen pri sektorovej integrácii upozorňuje na vzniknutú nerovnováhu, ktorá je zapríčinená vysokými dovoznými prekážkami v ostatných neliberalizovaných sektoroch. Vyriešiť nerovnováhu by mala nasledujúca integrácia všetkých sektorov v hospodárstvach krajín.¹² Pri mnohosektorovej integrácii sa do integračného procesu zapájajú národné hospodárstva ako celky. Za prvú úspešnú mnohosektorovú integráciu môžeme považovať vytvorenie BENELUX-u a neskôr vytvorenie EHS.

¹¹ Tzv. Montánna únia – týkala sa uhlia, ocele, koksu, železnej rudy a šrotu.

¹² TINBERGEN, J. 1965. *International Economic Integration*. 2nd edition. Amsterdam: Elsevier publishing company, 1965. s 121. ISBN 978-0444405739.

2.3. Medzinárodná ekonomická integrácia rozvojových krajín

Rozvojové krajiny sú najpočetnejšou skupinou krajín sveta a podľa UNCTAD ju tvorí 165 krajín prevažne na južnej pologuli. Väčšina z nich vznikla z bývalých kolónií a závislých území koloniálnych mocností. Prvýkrát sa oficiálne termín *rozvojové krajiny* začal používať na prvom zasadnutí UNCTAD v roku 1964.

2.3.1. Charakteristika rozvojových krajín

Postavenie rozvojových krajín vo svetovom hospodárstve sa postupom času začalo výrazne meniť a ich význam vzrástol. V súčasnosti vo svetovom hospodárstve sa prejavuje neistota z vývoja, ktorá je ovplyvnená hlavne dlhovou krízou v eurozóne. Na základe údajov z tabuľky č. 2 však vidieť, že rozvojové krajiny podľa údajov za rok 2009 a 2010 v roku 2009 rástli oveľa rýchlejšie ako rozvinuté krajiny a že v roku 2009 okrem Latinskej Ameriky a Karibiku, kde bol zaznamenaný 2,2-percentný pokles HDP, ostatné regióny rozvojových krajín rástli.

Tabuľka č. 2

Vývoj svetového produktu v období rokov 2004 – 2011

(v %)

Región/obdobie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Svet	4,1	3,6	4,1	4,0	1,7	-2,1	3,9	3,1
Rozvinuté krajiny	3,0	2,5	2,8	2,6	0,3	-3,6	2,5	1,8
Rozvojové krajiny	7,5	6,9	7,6	8,0	5,4	2,5	7,4	6,3
Afrika	8,0	5,3	6,0	5,9	5,4	1,8	4,4	3,5
Latinská Amerika a Karibik	5,8	4,6	5,5	5,6	4,0	-2,2	5,9	4,7
Ázia	8,1	8,1	8,7	9,1	5,8	4,2	8,3	7,2

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTAD *Trade and Development Report 2011*, s. 2.

*Predbežné odhady.

Rozvojové krajiny sú v súčasnosti veľmi heterogénnou skupinou, pri ktorej však môžeme charakterizovať niektoré spoločné znaky. Medzi ich základné znaky patrí

koloniálna minulosť a závislosť od metropol, nízka životná úroveň, nízky HDP na obyvateľa, odvetvová monokultúrnosť, akútny nedostatok vnútorných zdrojov rastu, zaostalosť dopravnej infraštruktúry a populačná explózia.

Prof. Balhar uvádza pri rozvojových krajinách také charakteristiky, ako je ich závislosť od zahraničného kapitálu, minimálne využívanie VTP, nedostatočné predpoklady rastu produktivity v poľnohospodárstve, ale aj v iných výrobných sférach.¹³

Ekonom Harvey Leibenstein zhrnul znaky rozvojových krajín do 4 skupín:¹⁴

1. Hospodárske znaky – vysoký podiel poľnohospodárskeho obyvateľstva, malý dôchodok, malý podiel kapitálu, malé úspory, väčšina výdavkov obyvateľstva je určená na potraviny a bežnú spotrebu; zaostávajúce poľnohospodárstvo.
2. Demografické znaky – vysoká pôrodnosť, vysoká úmrtnosť, nízka úroveň hygieny a zdravotníctva.
3. Kultúrne a politické znaky – analfabetizmus, veľký vplyv tradícií, neexistencia stredných vrstiev a zlé postavenie žien.
4. Technologické a iné znaky – nízke hektárové výnosy, zlá úroveň dopravy a primitívna technológia.

Všetky uvedené spoločné znaky rozvojových krajín majú zásadný vplyv na ich možnú ekonomickú integráciu.

2.3.2. Industrializácia rozvojových krajín a integrácia

V prípade rozvinutých krajín vytvárajú tieto krajiny integračné zoskupenia z dôvodu rozšírenia svojich odbytových možností a lepšieho využitia komparatívnych výhod v rámci zoskupenia.

¹³ BALHAR, V. 1982. *Súčasnosť a perspektívy rozvojových krajín*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1982. s. 14.

¹⁴ LISÝ, J. a kol. 2003. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2003. s. 328. ISBN 80-89047-60-2.

Rozvojové krajiny sú z veľkej časti chudobné, a preto pri integrácii riešia základný problém – možnosť rozvoja svojich zaostalých ekonomík, ktoré majú obmedzenú možnosť akumulácie kapitálu.

Trhy rozvojových krajín nie sú navzájom komplementárne, keďže produkujú väčšinou podobné výrobky. Táto podobná produkcia je vyvážaná do tretích krajín, kde si tieto výrobky navzájom konkurujú. Vzájomná integrácia ekonomík tak môže strácať jednu zo základných výhod pre hospodárstva členských krajín integrovaného celku – získanie dodatočného odbytu a úspor z rozsahu. Trh práce je často ovplyvnený previsom ponuky nad dopytom nízkokvalifikovanej pracovnej sily a naopak nedostatkom kvalifikovaných zamestnancov.¹⁵

Impulzom na nástup integračných procesov v rozvojových krajinách bolo prvé zasadnutie Konferencie OSN o obchode a rozvoji v roku 1964, na ktorom bola rozvojovým krajinám adresovaná priama výzva na integráciu v regiónoch.¹⁶

Pri integrácii rozvojových krajín si treba uvedomiť, že majú málo diverzifikované výrobné odvetvia, chýba im dostatočný disponibilný kapitál na rozvoj a konkurencieschopnosť ich produkcie je veľmi nízka. V rozvojových krajinách integráciu môžu brzdiť časté politické a vojenské konflikty (je to problém hlavne Afriky, ale v poslednom období napr. aj vzťah Venezuely a Kolumbie v Latinskej Amerike), sociálna a kultúrna nehomogénnosť a problematická geografická spojitosť. Dopravná infraštruktúra buď nie je vybudovaná, alebo je v dezolátnom stave. Jednotlivé rozvojové krajiny nemajú dostatok finančných zdrojov na postavenie ciest, prípadne železníc, ktorých vybudovanie je finčne veľmi náročné a návratnosť investícií sa počíta na desiatky rokov. Vzájomná spolupráca krajín pri veľkých infraštruktúrnych projektoch by mohla naštartovať aj proces ich vzájomnej ekonomickej integrácie.

Rozvojové krajiny často bojujú s tzv. začarovaným kruhom chudoby – nízke dôchodky vedú k nízkym úsporám, nízke úspory spomaľujú akumuláciu kapitálu, nedostatočná akumulácia kapitálu bráni zavádzaniu nových strojov, technológií

¹⁵ LIEBEDZIK, M. – MAJEROVÁ, I. – NEZVAL, P. 2006. *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2006. s. 188. ISBN 978-80-251-1498-8.

¹⁶ GAVALOVÁ, V. 2007. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. s. 124. ISBN 978-80-225-2439-1.

a rýchlemu rastu produktivity, čo vedie znovu k nízkym dôchodkom. Teóriu začarovaného kruhu chudoby formuloval švédsky ekonóm Ragnard Nurkse.¹⁷

Pri integrácii rozvojových krajín východiskovým bodom nie je ich ekonomická vyspelosť, ale ekonomická zaostalosť, kde integráciu môžu využiť ako nástroj na prekonanie následkov kolonializmu.

Svoju zaostalosť sa snažili rozvojové krajiny riešiť industrializáciou. Industrializácia je úspešná len vtedy, keď priemyselné výrobky budú mať odbyt. Problém vývozu rozvojových krajín je spojený s protekcionizmom. Vo Veľkej Británii a ďalších vyspelých krajinách prebehla industrializácia v 19. st., keď bol vo svetovom hospodárstve preferovaný voľný obchod bez protekcionistických bariér. Po uspokojení dopytu na vnútornom trhu sa mohla nadbytočná produkcia vyvážať bez obmedzení na zahraničné trhy.

Rozvojové krajiny sa na začiatku industrializácie sústredili na stratégiu nahrádzania dovozov domácou produkciou. Pri industrializácii ide o proces, v ktorom dochádza k rýchlejšiemu technologickému pokroku a rastu priemyslu. Rozvoj najmä spracovateľského priemyslu podporuje vytváranie lepšie platených miest, ako sú pracovné miesta v poľnohospodárskej výrobe, v prípade konkurencieschopnosti produkcie na svetových trhoch dochádza k zlepšeniu výmenných relácií a stabilnejším exportným cenám, čo má následne pozitívny vplyv na obchodnú bilanciu a bežný účet platobnej bilancie.

Industrializácia je spojená s vysokou náročnosťou na kapitál. Dovoz technológií a ich spustenie je spojené so zvýšeným dopytom na rôzne suroviny a materiál. Rozvojové krajiny sú významnými producentmi surovín, ale často sú zamerané monokultúrne a nemajú dostatočne diverzifikovanú surovinovú základňu a musia potrebné suroviny dovážať zo zahraničia.

Výhodou stratégie substitúcie dovozu bol už existujúci trh pre výrobky. Zároveň ochrana domáceho trhu bola jednoduchšia, ako by bolo donútenie rozvinutých ekonomík na zníženie protekcionizmu ich trhov, a tým uľahčenie preniknutia produkcie rozvojových krajín na ich trhy. Nevýhodou uvedenej stratégie bola nízka efektivita,

¹⁷ LISÝ, J. a kol. 2003. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2003. s. 329. ISBN 80-89047-60-2.

minimalizácia nákladov z rozsahu vzhľadom na obmedzený trh, pričom sa substitúcia týkala menej náročného spracovateľského priemyslu.

Neskôr rozvojové krajiny prešli k stratégii rozvoja – k zmene industrializácie nahrádzajúcej dovoz na industrializáciu exportne orientovanú a z toho plynúce otváranie jednotlivých ekonomík rozvojových krajín. Táto stratégia bola v súlade s celým radom ekonomických reforiem, ktoré sa postupne uskutočňovali v hospodárstvach krajín s cieľom dosiahnuť trvale udržateľný ekonomický rozvoj, čo najvyššiu zamestnanosť a čo možno najmenšiu výšku inflácie. Ekonomické reformy boli uskutočňované najmä v 90. rokoch 20. storočia. Tieto reformy ovplyvnili aj znovunaštartovanie procesov integrácie, ktorá by umožnila rozvíjať vzájomný obchod medzi rozvojovými krajinami. V prípade úspešného napredovania regionálnej integrácie sa takto úspešný región môže stať veľmi atraktívny aj pre prílev zahraničného kapitálu.

Spočiatku úspešný proces reforiem bol v polovici 90. rokov ovplyvnený mexickou krízou a neskôr v roku 1997 finančnou a menovou krízou, ktorá prepukla v juhovýchodnej Ázii a v roku 1999 v Brazílii.

Ako sme už spomenuli, rozvojové krajiny sa od politiky substitúcie dovozu začali sústreďovať na exportne orientovanú industrializáciu. Ide o orientáciu na výrobu, v ktorej má ekonomika komparatívne výhody a smeruje na zahraničné trhy. Táto orientácia má výhody v prekonaní malého rozsahu trhu a dosiahnutie úspor z rozsahu, expanzia exportu nie je podmienená potenciálom domácej ekonomiky, ako to je pri stratégii substitúcie dovozu.

Veľkou nevýhodou je problém so zavedením konkurencieschopnej výroby z dôvodu vysokoefektívnej výroby v rozvinutých krajinách a prepracovaný systém protekcionizmu v rozvinutých krajinách na komodity, pri ktorých majú rozvojové krajiny prirodzené komparatívne výhody – preniknutie na efektívne chránené trhy je pre rozvojové krajiny veľmi problematické.¹⁸ Z tohto dôvodu by sa rozvojové krajiny mali sústrediť na integračné procesy, ktoré by mohli vyriešiť problémy s odbytom.

¹⁸ LIEBEDZIK, M. – MAJEROVÁ, I. – NEZVAL, P. 2006. *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a.s., 2006. s. 195 – 196. ISBN 978-80-251-1498-8.

Z hľadiska rozvojových krajín by úspešný proces integrácie mal zabezpečiť:

- zlepšený prístup na trhy členských krajín,
- lepšie využitie komparatívnych výhod,
- posilnenie vyjednávacjej sily.

2.3.3. *Výhody veľkosti trhu pre rozvoj ekonomík rozvojových krajín*

Pre rozvojové krajiny môže veľkosť trhu integračného zoskupenia prinášať viaceré výhody. K najdôležitejším výhodám môžeme zaradiť úspory z rozsahu výroby. Veľkosť trhu môže umožniť efektívnejší výskum, účinnejšie rozdelenie tovarov, pracovných síl a kapitálu, nižšie výrobné náklady a zvýšenie produktivity práce.

Plné využitie strojov, špecializácia, oživenie konkurencie vedie k zníženiu výrobných nákladov a cien. Odbúranie ciel zníži ceny, zvýšenie kúpyschopnosti rast spotreby, čo následne môže viesť k zvýšeniu investícií, ďalšiemu rastu produktivity a zníženiu cien, vzrastu miezd, a to môže viesť zas k vzrastu kúpnej sily.¹⁹

Nepriaznivý vývoj reálnych výmenných relácií núti rozvojové krajiny diverzifikovať ekonomiku. Veľkosť ich trhu je však značne obmedzená, hlavne čo sa týka kúpyschopnosti. Výroba by nedosahovala optimálnu veľkosť a nevyužívala by sa moderná technológia. Integrácia pôsobí na rast produktivity aj tých odvetví, ktorým stačí rozsah národných trhov rozvojových krajín. V národných hospodárstvach jednotlivých rozvojových krajín väčšinou existuje len jeden podnik, ktorý pokrýva celý dopyt, je však menej efektívny, lebo je chránený clom. Ak by sa stretával s konkurenciou, musel by vyrábať efektívnejšie. Konkurenčný tlak by však mal byť v rozvojových krajinách zvyšovaný len postupne, a to najprv medzi rozvojovými krajinami navzájom, až potom by sa protekcionistické opatrenia mali odstraňovať aj voči rozvinutým krajinám.

Ďalšou výhodou integrácie je možnosť efektívneho rozmiestnenia produkcie a špecializácie. Rozvojové krajiny by sa však nemali zamerať na rozvoj všetkých

¹⁹ ŠÍBL, D. 1972. *Medzinárodná ekonomická integrácia v súčasnom kapitalizme*. Bratislava: Edičné stredisko VŠE, 1972. s. 92.

odvetví, ale mali by sa sústrediť na špecializáciu a využívanie svojich komparatívnych výhod. Integrácia môže slúžiť aj ako prostriedok obmedzenia vonkajšej zraniteľnosti, ktorá je zapríčinená hlavne veľkou fluktuáciou cien a veľkosťou exportov primárnych komodít z rozvojových krajín. Výsledkom úspešnej integrácie rozvojových krajín však môže byť aj zníženie ekonomickej, politickej a vojenskej závislosti od vyspelých krajín.

2.3.4. *Predpoklady úspešnej integrácie rozvojových krajín*

Rozvojové krajiny sa pri formulovaní cieľov v prvých integračných zoskupeniach sústredili na vytvorenie širšieho regionálneho trhu s cieľom zabezpečiť rozvoj priemyslu a poľnohospodárstva, na využitie výhod výrobnnej špecializácie, ktorá súvisí s rozmanitosťou prírodných a ekonomických podmienok, riešenie nedostatku kapitálových zdrojov, nedostatočnej kvalifikácie pracovných síl a spolupráce vo vzťahu k tretím krajinám. Na úspešný proces integrácie je však dôležité splniť niektoré základné predpoklady.

K základným predpokladom úspešnej integrácie v rozvojových krajinách môžeme zaradiť:²⁰

- odstránenie vážnych politických a ozbrojených konfliktov medzi členmi,
- určitý stupeň sociálnej a kultúrnej homogenity, ktorý uľahčuje vzájomnú komunikáciu (túto výhodu má hlavne región Latinskej Ameriky),
- geografickú blízkosť alebo geografickú prepojitelnosť členských krajín, hlavne čo sa týka dopravnej infraštruktúry,
- rozšírenie vzájomnej ekonomickej komplementarity – predpoklad vzájomného obchodu medzi členmi a znižovanie vzájomnej konkurencie na trhoch tretích krajín.

Medzi ďalšie dôležité predpoklady úspešnej integrácie môžeme zaradiť:²¹

- členské štáty sa nachádzajú na porovnateľnom stupni ekonomického rozvoja – pri veľkých rozdieloch môžu vzniknúť rozdiely v rozdelení výhod integrácie, čo

²⁰ CIHELKOVÁ, E. a kol. 2002. *Světová ekonomika. Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. s. 205 – 206. ISBN 80-247-0193-6.

²¹ CIHELKOVÁ, E. a kol. 2002. *Světová ekonomika. Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. s. 208. ISBN 80-247-0193-6.

môže vytvoriť sociálne napätie v členských krajinách, ale aj medzi nimi navzájom,

- členské štáty musia mať približne rovnaký prístup k úlohe štátu v hospodárstve a úlohe trhového mechanizmu v národných ekonomikách – pri nerovnakom prístupe môžu nastať veľké rozdiely v otázkach liberalizácie vzájomného obchodu, čo je základným predpokladom integrácie,
- členské štáty musia byť ochotné v dlhodobom horizonte podriadiť svoje národné záujmy záujmom regionálnym.

Na úspešnú integráciu je ďalej potrebná makroekonomická stabilita v členských krajinách. Nestabilita by mohla napredujúci integračný proces zvrátiť, prípadne aj zastaviť.

2.3.5. Medzinárodná ekonomická integrácia v regiónoch

Jednotlivé regióny, Latinská Amerika, Ázia a Pacifik a Afrika, sa značne líšia podmienkami, ktoré majú vplyv na medzinárodnú ekonomickú integráciu. Ako už bolo uvedené, najlepšie predpoklady na medzinárodnú ekonomickú integráciu má región Latinskej Ameriky, a preto sa v tomto regióne nachádza viacero integračných zoskupení, ktoré dosiahli vo svojom integračnom procese určité pokroky.

V Ázii a Pacifiku je rozvinutá skôr neformalizovaná ekonomická spolupráca. Prekážky v integrácii robí veľká rozmanitosť regiónu, v ktorom sa nachádzajú súčasne rozvojové krajiny a vysokorozvinuté krajiny.

K najúspešnejším integračným zoskupeniam v tomto regióne patrí Združenie národov juhovýchodnej Ázie, ktoré vzniklo v roku 1967.²² Ako väčšina iných integračných zoskupení aj ASEAN si pri svojom založení vytýčil cieľ zrýchliť hospodársky rast, vytvoriť podmienky na sociálny pokrok a kultúrny rozvoj členských štátov. V súčasnosti sa počet obyvateľov integračného zoskupenia pohybuje okolo 600 miliónov. Takýto veľký trh dáva aspoň sčasti možnosť konkurovať najväčším trhom na svete – trhom Číny a Indie. Z politického hľadiska toto združenie je ojedinelý príklad pre ostatné integračné zoskupenia vo svete preto, že združené krajiny reprezentujú tri

²² V súčasnosti má 10 členov – k zakladajúcim členom patria Filipíny, Indonézia, Malajzia, Singapur a Thajsko. Neskôr pristúpil Brunejsko-darussalamský sultanát, Vietnam, Laos, Mjanmarsko a Kambodža.

veľké náboženské vyznania: islamské, kresťanské a hinduistické.²³ V roku 1992 na štvrtom summite ASEANu sa členovia rozhodli vytvoriť pásmo voľného obchodu s termínom vytvorenia do roku 2008, pričom sa neskôr tento termín skrátil o 5 rokov.

Dôvodom na prehĺbenie integrácie bol rýchly rast Číny, ktorá patrí k hlavným konkurentom krajín ASEANu v príleve zahraničných investícií do regiónu juhovýchodnej Ázie. Na zrýchlenie integračného procesu mala vplyv kríza, ktorá zasiahla región juhovýchodnej Ázie v druhej polovici 90-tych rokov. Úspešná integrácia bola jedným z možných riešení dosahov hospodárskych kríz, ktoré zasahujú svetové hospodárstvo a môžu značne ovplyvniť dopyt na vzdialených zahraničných trhoch.

Medzinárodná ekonomická integrácia je najmenej rozvinutá v Afrike. Problémom krajín uvedeného kontinentu je hlavne ich závislosť od bývalých metropol, sociálna a kultúrna nehomogenita regiónu a veľmi problematické dopravné spojenie medzi štátmi. Africký región sa vyznačuje pomerne veľkým počtom integračných zoskupení, ktoré však dosahujú minimálny pokrok v integračných procesoch.²⁴

K úspešnejším projektom integrácie v Afrike môžeme zaradiť vytvorenie Juhoafrickej rozvojovej koordinačnej konferencie v roku 1980. Na začiatku mala konferencia za cieľ sústreďovať sa na bezpečnosť, solidaritu a zníženie závislosti členov od Juhoafrickej republiky. Na začiatku 90. rokov prišlo v Juhoafrickej republike k zmene režimu, čo umožnilo rozšíriť integračné zoskupenia aj o najsilnejšiu ekonomiku Afriky a v roku 1992 pretransformovať konferenciu na Juhoafrické rozvojové spoločenstvo. V súčasnosti má zoskupenie 15 členov.²⁵ Počet obyvateľov v zoskupení dosahuje skoro 260 milióna, čo je viac ako 25 % celkového obyvateľstva kontinentu. V roku 2008 sa začalo vytvárať pásmo voľného obchodu medzi členmi s výnimkou Angoly a Demokratickej republiky Kongo, ktoré sa majú pripojiť neskôr. Ďalším cieľom spoločenstva je do roku 2015 vytvoriť spoločný trh.

²³ OBADI, S. M. 2004: *Integračné zoskupenie Juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a EÚ*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. s. 9. ISBN 80-7144-142-2.

²⁴ Napríklad Spoločenstvo východnej Afriky (EAC), Hospodárske spoločenstvo západoafrických štátov (ECOWAS) a Spoločný trh východnej a južnej Afriky (COMESA).

²⁵ Angola, Botswana, Demokratická republika Kongo, Juhoafrická republika, Lesotho, Madagaskar, Malawi, Maurícius, Mozambik, Namíbia, Seychely, Svazijsko, Tanzánia, Zambia a Zimbabwe.

2.4. Latinská Amerika

Za štáty Latinskej Ameriky považujeme krajiny Južnej Ameriky (s výnimkou Francúzskej Guajany, Guajany a Surinamu), krajiny Strednej Ameriky (s výnimkou Belize), Mexiko, Kubu, Dominikánsku republiku a Haiti – v celkovom počte 20 štátov.²⁶

Tabuľka č. 3

Krajiny Latinskej Ameriky – vybrané ukazovatele za rok 2010

Krajina	HDP v USD	HDP na obyv. v USD	Počet obyvateľov v tis.
Argentína	368 711 957 358	9 124	40 412
Bolívia	19 786 162 178	1 993	9 929
Brazília	2 087 889 553 822	10 710	194 946
Čile	203 442 593 943	11 888	17 113
Dominikánska republika	51 576 859 661	5 195	9 927
Ekvádor	58 910 000 000	4 073	14 464
Guatemala	41 190 056 306	2 863	14 388
Haiti	6 709 802 246	671	9 993
Honduras	15 400 341 888	2 026	7 600
Kolumbia	288 188 988 824	6 225	46 294
Kostarika	34 564 395 711	7 419	4 658
Kuba	62 704 800 000*	5 565*	11 257
Mexiko	1 039 661 515 603	9 166	113 423
Nikaragua	6 551 182 431	1 132	5 788
Panama	26 777 100 000	7 614	3 516
Paraguaj	18 474 738 676	2 862	6 454
Peru	153 844 936 637	5 291	29 076
Salvador	21 795 720 979	3 519	6 162
Uruguaj	40 265 470 149	11 996	3 356
Venezuela	387 851 676 867	13 451	28 834

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

* Údaj z roku 2008.

2.4.1. Charakteristika Latinskej Ameriky a jej stručná história

Históriu Latinskej Ameriky môžeme rozčleniť na viaceré obdobia. K najdôležitejším obdobiam vo vývoji tohto regiónu zaradíme:

²⁶ BULMER–THOMAS, V. 2003. *The Economic History of Latin America since independence*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. s. 2. ISBN 521825679.

- Obdobie pred rokom 1492 – bolo charakteristické rozvinutými ríšami a civilizáciami hlavne Inkov, Mayov a Aztékov (ríša Mayov pokrývala územie južného Mexika a súčasné územie Guatemaly, ríša Aztékov územie stredného Mexika a Inkovia osídlili územie dnešného Ekvádoru, Peru a časť územia Čile). Okrem týchto troch najznámejších indiánskych kultúr sa v Latinskej Amerike nachádzalo množstvo ďalších menších indiánskych kmeňov. Viaceré pramene uvádzajú, že celková domorodá populácia v Latinskej Amerike bola v období pred príchodom kolonizátorov v 15. st. oveľa početnejšia ako o niekoľko desaťročí neskôr.
- Obdobie medzi 15. a 19. storočím – často označované ako koloniálna éra Latinskej Ameriky, ktorá bola poznačená najmä vplyvom dvoch koloniálnych mocností uvedeného obdobia – Španielskom a Portugalskom.
- Obdobie 20-tych a 30-tych rokov 19. storočia – väčšina krajín Latinskej Ameriky získala politickú nezávislosť od koloniálnych mocností (ekonomická závislosť pretrváva až po súčasnosť).
- Obdobie po 2. svetovej vojne – charakteristickým znakom pre väčšinu krajín Latinskej Ameriky bola hospodárska politika zameraná na substitúciu dovozu a industrializáciu hospodárstiev.
- Obdobie 80-tych až 90-tych rokov dvadsiateho storočia – poznamenané dlhovou krízou regiónu, problémami s hyperinfláciou a následne rozsiahlymi ekonomickými reformami, ktoré sa museli prijať na riešenie vážnych problémov jednotlivých ekonomík.
- Prvé desaťročie 21. storočia – vyznačovalo sa na začiatku dlhovou a menovou krízou v niektorých krajinách regiónu, neskôr bezprecedentným rastom jednotlivých ekonomík zapríčineným enormným rastom cien surovín a v rokoch 2006 – 2007 aj rastom cien potravín a následne poklesom výkonnosti hospodárstiev, ktoré bolo zapríčinené finančnou a hospodárskou krízou, ktorá sa naplno prejavila na jeseň roku 2008.

Na lepšie pochopenie charakteristických znakov regiónu Latinskej Ameriky sa v práci z hľadiska historického vývoja jeho hospodárstiev rozoberá koloniálne obdobie (15. – 19. st.), obdobie industrializácie (60-te až 70-te roky 20. storočia), obdobie

dlhových a menových kríz (80-te až 90-te roky 20. st.) a súčasný vplyv hospodárskej krízy z roku 2008 na región Latinskej Ameriky. Uvedené obdobia mali značný vplyv na súčasný charakter hospodárstva krajín Latinskej Ameriky a zároveň ovplyvňovali aj medzinárodnú ekonomickú integráciu v tomto regióne.

2.4.2. Koloniálna éra – 15. až 19. storočie

K prvým krajinám, ktoré začali kolonizovať Latinskú Ameriku, patrí Španielsko. V roku 1492 sa Krištof Kolumbus pokúsil o dosiahnutie Indie západnou cestou. Chcel nájsť novú obchodnú trasu do ázijských krajín, odkiaľ sa v tom čase dovážalo najmä vzácne korenie. Po objavení nových území sa začalo ich postupné obsadzovanie a dobýjanie.²⁷

V prvej polovici 16. st. sa španielskym kolonizátorom podarilo zničiť ríšu Aztékov a Inkov (Hernán Cortés porazil Aztékov a Francisco Pizarro Inkov). Kolonizovaním rozsiahlych území Latinskej Ameriky sa vplyv Španielska na tieto územia rýchlo rozšíril. Aby sa vplyv Španielska na dobyté územia posilnil, musela sa vybudovať rozsiahla administratívna správa. Najdôležitejším zástupcom kráľa na dobytých územiach bol miestokráľ. Najvyhládavanejšie pracovné miesta v španielskej monarchii boli tie, v ktorých kompetencii bolo rozhodovanie o daniach, clách a rôznych povoleniach. Už tu môžeme zaznamenať prvé príznaky jedného z najväčších problémov Latinskej Ameriky – korupcie. Ľudia špekulovali, ako sa dostať na výhodné administratívne miesto, čo sa bez úplatkov a kontaktov nedalo dosiahnuť.²⁸

Kolonizácia Latinskej Ameriky mala za následok veľký pokles počtu pôvodného obyvateľstva (k jeho hlavným príčinám zaradujeme zneužívanie domorodých obyvateľov na najťažšie práce, napr. pri ťažbe drahých kovov, a vypuknutie rôznych epidémií zapríčinených chorobami prenesenými z Európy na americký kontinent). Rápidny úbytok domorodého obyvateľstva, ktoré sa využívalo ako lacná pracovná sila, zapríčinilo prílev otrokov z Afriky (týkalo sa to najmä pracovných

²⁷ SVOBODOVÁ, V. – HONAIZER, M. 2006. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: EKONÓM, 2006. s. 7. ISBN 80-225-2228-7.

²⁸ ROBERTS, P. C. – ARAUJO, K. L. 1997. *The capitalist revolution in Latin America*. New York: Oxford University Press, Inc., 1997. s. 141. ISBN 0-19-511176-1.

síl na pestovanie cukrovej trstiny v Brazílii). Takto vznikla v Latinskej Amerike multirasová štruktúra obyvateľstva, ktorá pretrvala až do súčasnosti.

Portugalsko po dohode z Tordesillas (dohoda bola uzatvorená medzi Portugalskom a Španielskom v roku 1494) kolonizovalo východnú časť Južnej Ameriky. Portugalčania sa na tomto území nestretli s takými významnými civilizáciami ako Španieli v iných častiach Latinskej Ameriky.

Nerovnomerná stratifikácia spoločnosti, ktorá sa vytvárala už v čase kolonializmu, ostáva veľkým problémom Latinskej Ameriky aj v súčasnosti, ako to možno vidieť z tabuľky č. 4, kde sú uvedené údaje o dôchodkovej nerovnosti meranej Giniho koeficientom.²⁹ Na porovnanie – nerovnomerné rozdelenie príjmov v európskych štátoch, ktoré sú členmi OECD, pred zdanením a transfermi dosahuje merané Giniho koeficientom hodnotu 0,476.³⁰ Podľa štúdie OECD 20 % populácie Brazílie, 30 % populácie Mexika a okolo 25 % obyvateľov Latinskej Ameriky prežíva len z 2 USD/deň.³¹ V minulosti minimálnu časť spoločnosti tvorili veľmi bohatí vlastníci rôznych plantáží, malú časť tvorila stredná vrstva a najväčšiu časť – niekedy aj viac ako 90 % spoločnosti – tvorili veľmi chudobní obyvatelia krajiny.

Tabuľka č. 4

Vybrané krajiny Latinskej Ameriky a rozdelenie dôchodkov na základe Giniho koeficientu

Krajina	Rok	Giniho koeficient
Argentína	2006	0,519
Brazília	2008	0,594
Kostarika	2008	0,473
Mexiko	2008	0,515

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC – Statistical Yearbook for Latin America and the Caribbean 2009, s. 70.

²⁹ Giniho koeficient sa používa na meranie dôchodkovej nerovnosti. Koeficient sa pohybuje od hodnoty 0 po 1, kde hodnota 0 určuje absolútnu rovnosť a 1 absolútnu nerovnosť.

³⁰ OECD Publications. 2009. *Latin America Economic Outlook 2009*. Paris: OECD, 2008. s. 15. ISBN 978-92-64-03917-9.

³¹ OECD Publications. 2008. *Latin America Economic Outlook 2008*. Paris: OECD, 2007. s. 36. ISBN 978-92-64-03826-4.

Ďalšou charakteristickou črtou kolonizácie územia Latinskej Ameriky bolo naviazanie hospodárstiev kolonizovaných území na potreby rozvoja Španielska a neskôr Portugalska, Anglicka a ďalších kolonizátorských krajín.

V období kolonializmu sa obchodné vzťahy závislých území od Starého sveta riadili merkantilizmom. Ide o smer v ekonomickom myslení, kde sa ako najdôležitejší cieľ sledoval rast bohatstva a sily štátu. Merkantilisti dospeli k názoru, že celkový objem bohatstva je na svete daný a zisk jedného bude nevyhnutne stratou druhého. Cieľom ekonomickej činnosti je výmena. Boli zástancami protekcionizmu – aktívna obchodná bilancia sa mala dosahovať prostredníctvom ciel a kvót, ktoré mali obmedziť dovoz. Dovážať sa mohli len lacné suroviny, z ktorých sa produkoval tovar na vývoz. Merkantilisti považovali za základný predpoklad rastu bohatstva národa aktívnu obchodnú bilanciu. Vo vývine merkantilizmu sú dve vývojové obdobia – raný a rozvinutý – ktoré sa líšili v odporúčanej hospodárskej politike. Cieľom raného merkantilizmu bolo zhromaždiť čo najviac drahých kovov v krajine. Pri rozvinutom išlo o podporu aktívnej obchodnej bilancie, a už sa začal podporovať aj rozvoj výroby.³² Protekcionizmus vo viacerých krajinách Latinskej Ameriky sa podarilo znížiť až po reformách v 80-tych a 90-tych rokoch 20. st.

Veľkým problémom, ktorý vyplýval z koloniálneho systému budovania hospodárstva v krajinách Latinskej Ameriky, bola okrem monokultúrne zameraného hospodárstva aj nedostatočne vybudovaná infraštruktúra (chýbali železnice, cesty a prístavy).³³ Nekvalitná a poddimenzovaná infraštruktúra slúžila len na prepravu nerastných surovín, prípadne poľnohospodárskych komodít do prístavov, odkiaľ sa následne exportovali do tovární na území koloniálnych mocností v súlade s filozofiou merkantilizmu. Týmto spôsobom sa prehľbovala asymetrická interdependencia medzi menej rozvinutými krajinami tohto regiónu a vyspelou časťou sveta.

³² LISÝ, J. a kol. 2003. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2003. s. 17 – 19. ISBN 80-89047-60-2.

³³ Napríklad v Brazílii je v súčasnosti len 5 % ciest asfaltovaných, riečna a železničná sieť je poddimenzovaná.

2.4.3. Obdobie industrializácie

Po získaní politickej samostatnosti začiatkom 19. storočia sa krajiny Latinskej Ameriky upriamili na rozvoj odvetví, ktoré boli zamerané na export. Medzi najvýznamnejšie komodity, ktoré sa exportovali z tohto regiónu, môžeme zaradiť napr. pšenicu a nitráty (Čile), tabak (Kolumbia), kávu a cukor (Brazília) a kakao (Venezuela) – z toho vyplýva, že značnú časť vývozu tvorili poľnohospodárske produkty. Väčšina priemyselnej produkcie sa dovážala z vyspelejších regiónov sveta, kde sa priemyselné výrobky produkovali lacnejšie a boli kvalitnejšie. Keďže hospodárstva krajín regiónu boli orientované na ťažobný priemysel a poľnohospodárstvo, nízke mzdy v uvedených odvetviach nemohli vytvoriť dostatočný dopyt, ktorý mohol ovplyvniť rozvoj nových priemyselných odvetví. Komoditná štruktúra exportu krajín Latinskej Ameriky naznačuje, že boli značne závislé od vývoja svetového hospodárstva. Veľká hospodárska kríza v rokoch 1929 – 1933 mala ďalekosiahle dôsledky na exportné príjmy krajín Latinskej Ameriky. V krízových rokoch príjmy z exportu – najmä sa to týkalo poľnohospodárskej produkcie – klesli v hodnotovom vyjadrení o 48 %.

V roku 1948 bola založená Hospodárska komisia OSN pre Latinskú Ameriku a Karibik, ktorej sídlo je v Santiagu de Chile. Komisia sa zaoberá problémami rozvoja priemyslu a infraštruktúry krajín Latinskej Ameriky. V jej začiatkoch bol jej generálnym sekretárom argentínsky ekonóm Raúl Prebisch, ktorý je autorom *teórie závislosti* (teórie periférnej ekonomiky). Táto teória upozorňuje na ekonomickú závislosť periférie (rozvojových krajín) od rozvoja a konjunkturálnych podmienok iných krajín – centier, od ktorých je periféria závislá. Medzinárodná špecializácia zapríčinila, že hospodársky zaostalé krajiny tvorili surovinovú základňu s lacnou pracovnou silou a zároveň boli odbytovým trhom pre spracovateľský priemysel (technologicky vyspelé produkty) z rozvinutých krajín. V prípade, že periférne ekonomiky rastú, tempo rastu ich dovozov je vyššie ako tempo rastu ich vývozov.

Podobné názory zastával aj jeho blízky spolupracovník, americký ekonóm Hans Singer. Problémom rozvojových krajín sú zhoršujúce sa *reálne výmenné relácie* (terms of trade),³⁴ keď za dovozy treba platiť vyššiu cenu a zároveň cena exportovaných komodít klesá. Riešenie je v rozvoji priemyslu nahradzujúcim dovoz. Možnosti rastu

³⁴ Reálne výmenné relácie možno matematicky vyjadriť pomerom cenového indexu vývozu k cenovému indexu dovozu určitej krajiny na určité obdobie, napr. jeden rok. $TT = P_v/P_d$, kde P – cenový index, v – vývoz a d – dovoz. Čím je ukazovateľ vyšší než 1, tým je vyššie zhodnotenie danej krajiny plynúce jej z cenového vývoja v zahraničnom obchode.

podielu priemyslu na tvorbe HDP krajiny sú však vždy spojené s možnými zdrojmi takého rozvoja. Zdroje sa môžu tvoriť akumuláciou kapitálu v domácich podmienkach alebo sa môžu získať zo zahraničia. Vyspelé krajiny používajú obidva zdroje. Ďalej títo ekonómovia predpokladali, že ceny tovarov, ktoré periféria predá na svetových trhoch, bude klesať, zatiaľ čo ceny tovarov importovaných z centra do periférie zostanú nezmenené. Prospech z technologického pokroku a začlenenia do medzinárodného obchodu je výhodnejší a prinesie rast blahobytu výraznejšie pre vyspelé krajiny ako pre rozvojové krajiny.

Krajiny Latinskej Ameriky v nasledujúcich rokoch presadzovali stratégiu náhrady dovozov priemyselnej produkcie zo zahraničia a snažili sa o industrializáciu svojich ekonomík. Úspešnosť tejto stratégie bola značne ovplyvnená neodstránenou závislosťou dovozov kapitálových statkov z rozvinutých krajín ako USA a neskôr napr. z Japonska.

Problémom boli aj naďalej negatívne sa vyvíjajúce reálne výmenné relácie ako jeden z hlavných ukazovateľov kvality zapojenia sa krajín do medzinárodnej deľby práce. Ceny jednotlivých exportovaných produktov z Latinskej Ameriky (najmä kávy, pšenice, ale často aj medi) sa dlhodobo vyvíjali nepriaznivo vo vzťahu k vývoju cien kapitálových statkov dovážaných z rozvinutých krajín – za rovnaké množstvo exportu v danom roku si mohli krajiny Latinskej Ameriky kúpiť čoraz menšie množstvo kapitálových statkov. Takto bola industrializácia zásadne negatívne ovplyvnená.

Prekážkou industrializácie bol takisto nedostatočne vyvinutý trh (malý dopyt) v jednotlivých krajinách. Veľmi malá časť populácie si mohla v 70-tych rokoch kúpiť napr. práčku alebo televízor. Niektorí ekonómovia videli riešenie tohto problému v urýchlení medzinárodnej ekonomickej integrácie v regióne, ktorej cieľom bolo vybudovanie spoločného trhu. Zložitou otázkou však zostávala veľká konkurencia medzi výrobnými subjektmi jednotlivých krajín a nie komplementarita produkcie v jednotlivých krajinách.

Ani preberanie vysokej technológie z rozvinutých krajín, ktoré boli na oveľa vyššom stupni hospodárskeho vývoja, neprispelo k rozvoju daného regiónu. Veľká časť výroby bola strojová, preto sa nevytvoril priestor na zníženie nezamestnanosti a vytvorenie vrstvy pracovníkov, ktorí by mohli vyvolať väčší dopyt po novej a drahšej produkcii.

2.4.4. Menové krízy a hospodárske reformy v rokoch 1982 – 2002

Osemdesiate a deväťdesiate roky 20. st. v Latinskej Amerike boli charakteristické vypuknutím dlhových a menových kríz vo viacerých krajinách regiónu a následne prijatými ekonomickými reformami.

Keď Mexiko v roku 1982 oznámilo neschopnosť splácať zahraničné záväzky, zasiahla ho, ako aj ďalšie krajiny Latinskej Ameriky, menová a dlhová kríza.

V 70-tych rokoch Mexiko patrilo k hlavným exportérom ropy. Vlastníctvo priemyslu bolo v rukách štátu. Transfer ziskov išiel väčšinou do sociálnych programov a verejných prác. Výdavky však rástli rýchlejšie ako príjmy. Niektoré z nich tak boli kryté zahraničnými pôžičkami. Kríza z nesplácania pôžičiek naplno prepukla, keď ceny komodít exportovaných dlžníkymi krajinami začali začiatkom 80-tych rokov klesať (pri Mexiku to bol hlavne pokles cien ropy), úroky na úvery rástli a veritelia už neboli ochotní poskytovať ďalšie pôžičky zadlženým krajinám.

Od začiatku sedemdesiatych rokov do začiatku osemdesiatych rokov Latinskej Amerike vzrástol zahraničný dlh z 27 mld. USD na 231 mld. USD.³⁵

Na riešenie dlhovej krízy sa prijali rôzne mechanizmy, z ktorých najznámejší je Bakerov plán z rokov 1985 – 1989 a Bradyho plán z roku 1989. Podstata Bakerovho plánu spočívala v poskytnutí dodatočných pôžičiek rozvojovým krajinám na reštrukturalizáciu dlhu a v uplatňovaní hospodárskych reforiem na základe odporúčaní MMF (Medzinárodný menový fond) a IBRD (Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj). Výška dlhov a úroky mali ostať nezmenené, len sa predĺžilo časové obdobie na splatenie dlhu. Podstata Bradyho plánu spočívala v selektívnej redukcii dlhov a úrokových mier pre krajiny, ktoré sú ochotné reformovať hospodárstvo. Novým prvkom bola konverzia dlhov do akcií. Týmto spôsobom by sa veritelia stali investormi.³⁶

Tieto iniciatívy na riešenie dlhovej krízy mali podporiť snahy rozvojových krajín uskutočniť ekonomické reformy, modernizovať hospodárstvo a uľahčiť im splácanie extrémne vysokých dlhov. Úspešnosť riešenia dlhovej krízy je otázna a problémy

³⁵ SKIDMORE, E. – SMITH, H. 2001. *Modern Latin America. 5th ed.* New York: Oxford University Press, Inc., 2001. s. 58. ISBN 0-19-512996-2.

³⁶ GAVALOVÁ, V. 2007. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín.* Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. s. 98 – 99. ISBN 978-80-225-2439-1.

zadlženosti ostali problémom Latinskej Ameriky až do súčasnosti. V roku 1982 bol celkový dlh krajín Latinskej Ameriky 300 mld. USD. V období medzi rokom 1982 – 2000 bolo transferovaných celkovo 1 510 mld. USD, z toho 960 mld. USD za staré dlhy (576 mld. tvorili splátky dlhov a 384 mld. tvorili úroky) a ďalších 550 mld. boli nové úvery.³⁷

Neoliberálne reformy (Washingtonský konsenzus) pre krajiny Latinskej Ameriky navrhol začiatkom 90-tych rokov americký ekonóm John Williamson. Tieto reformy mali krajinám zabezpečiť makroekonomickú stabilitu a týkali sa najmä rozpočtovej disciplíny, fiškálnej reformy, liberalizácie obchodu a finančných trhov, podpory zahraničných investícií a privatizácie. Väčšina krajín pri riešení problémov v hospodárskom vývoji krajiny na ne pristúpila. Privatizácia však v jednotlivých ekonomikách priniesla ďalšie prehĺbenie nerovnosti v rozdelení bohatstva v spoločnosti. Začiatkom deväťdesiatych rokov bolo napr. Mexiko nútené sprivatizovať väčšinu štátom vlastnených firiem, medzi ktorými bola aj štátna telefonická spoločnosť – TELMEX.³⁸

Uplatňovanie neoliberálnych reforiem v tomto období pozitívne vplývalo na zintenzívnenie intraregionálnej spolupráce a tiež na regionálnu ekonomickú integráciu medzi krajinami, ako bola napr. Argentína a Brazília. V Latinskej Amerike sa pri formovaní hospodárskej politiky na začiatku 90-tych rokov sústredili na dosiahnutie makroekonomickej stability a zavedenie prvkov trhového hospodárstva do ekonomík. Krajiny Latinskej Ameriky si začali uvedomovať svoju prílišnú závislosť od vývoja svetových cien niektorých komodít, ktoré tvorili hlavnú časť ich exportu, a aj ich závislosť od prílevu zahraničného kapitálu. Riešenie prvého problému, závislosť od cien komodít exportovaných na svetové trhy, sa snažili krajiny LA riešiť znovunaštartovaním, prípadne prehĺbením integrácie. V rokoch 1992 – 1998 sa podiel regionálneho obchodu zvýšil z 16,8 % na 19,1 %.³⁹

³⁷ SVOBODOVÁ, V. – HONAIZER, M. 2006. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: EKONÓM, 2006. s. 146. ISBN 80-225-2228-7.

³⁸ Americký časopis Forbes už viacero rokov zaraďuje k najbohatším ľuďom na svete aj mexického miliardára Carlosa Slima Helúa, ktorý bol pri privatizácii spoločnosti TELMEX v 90-tych rokoch 20. storočia.

³⁹ CIHELKOVÁ, E. a kol. 2002. *Světová ekonomika. Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. s. 200. ISBN 80-247-0193-6.

Prílev zahraničného kapitálu do krajín Latinskej Ameriky bol v týchto rokoch vyvolaný hlavne znižovaním ingerencií štátu v hospodárstve a širokou mierou privatizácie v krajinách ako Mexiko, Brazília a Argentína. Privatizácia sa dotkla aj odvetví, ktoré boli dlhé roky v správe štátu – telekomunikácií, zásobovania plynom, privatizácie leteckých prepravcov a pod.

Pri ekonomických reformách a odštátneí viacerých spoločností sa na trh práce dostalo veľké množstvo pracovníkov. V dobre trhovo fungujúcom hospodárstve by sa uvoľnené pracovné sily mohli zamestnať v súkromnom sektore. To sa však v krajinách Latinskej Ameriky po reformách nestalo, a preto sa nezamestnanosť stala jedným z kľúčových problémov tohto regiónu.

Prílev kapitálu ovplyvnila aj regionálna integrácia – MERCOSUR – kde sa investori snažili umiestniť svoje investície v krajinách, ktoré úspešne napredovali pri vzájomnej integrácii. Prílev priamych zahraničných investícií do hospodárstva krajín sa hodnotí zväčša pozitívne. Po liberalizácii kapitálových tokov však do regiónu Latinskej Ameriky začal vo veľkom množstve prichádzať aj krátkodobý – špekulačný – kapitál. Jeho nestále pôsobenie môže spôsobiť veľké výkyvy, ktoré môžu vyústiť až do finančnej krízy.

V polovici 90-tych rokov zasiahla Latinskú Ameriku ďalšia vlna hospodárskych problémov, ktoré boli spojené s únikom portfóliového kapitálu z regiónu. V decembri roku 1994 sa do problémov znova ako prvé dostalo Mexiko. Zvýšenie úrokových mier v USA, vysoký schodok bežného účtu platobnej bilancie, ktorý v roku 1993 dosahoval 8 % HDP, nadhodnotený výmenný kurz pesa, ktorý znižoval konkurencieschopnosť exportov, a politická nestabilita boli podľa amerického ekonóma Paula Krugmana, nositeľa Nobelovej ceny za ekonómiu, pravdepodobne hlavné príčiny úniku kapitálu a tlaku na devalváciu pesa. Mexická centrálna banka nakoniec prestala intervenovať v prospech pesa a jeho hodnota sa prepadla na polovicu jeho hodnoty pred krízou. Následne sa krajina dostala do hlbkej recesie a v roku 1995 HDP klesol o 7 %, priemyselná produkcia o 15 %, veľké množstvo podnikov skrachovalo a státisíce ľudí prišli o zamestnanie.⁴⁰ Mexiko na vyriešenie krízy prijalo ďalšie stabilizačné opatrenia, ktoré sa týkali daňovej reformy, stabilizácie bankovej

⁴⁰ KRUGMAN, P. 2009. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York: W.W. Norton & Company, Inc., 2009. s. 42 – 48. ISBN 978-0-393-07101-6.

sféry a programov rekvalifikácie pre najchudobnejšie vrstvy obyvateľstva. Mexická kríza zasiahla aj ostatné hospodárstva krajín regiónu Latinskej Ameriky.⁴¹

V Argentíne v druhej polovici 90-tych rokov mali banky problémy so získaním úverov zo zahraničia a domáce obyvateľstvo pochybovalo o bezpečnosti svojich úspor a začalo ich sťahovať z domácich bánk. Veľmi negatívny vplyv na hospodárstvo Argentíny mala kríza, ktorá prepukla u jedného z jej najvýznamnejších obchodných partnerov – v Brazílii.

Brazília v roku 1999 devalvovala brazílsky real, a to značne znížilo konkurencieschopnosť exportov Argentíny do Brazílie. Fixácia argentínskej meny na dolár,⁴² ktorý posilňoval, zapríčinila ďalšie zhodnocovanie argentínskeho pesa, a tým sa ďalej znižovala konkurencieschopnosť exportov z krajiny. Podniky museli znižovať výrobu, zvýšila sa nezamestnanosť a daňové príjmy poklesli. To zapríčinilo narastajúci schodok štátneho rozpočtu. Zlá hospodárska situácia vyvrcholila koncom roka 2001, keď Argentína oficiálne deklarovala default – neschopnosť splácať zahraničný dlh vo výške 141 mld. USD. K stabilizačným opatreniam na riešenie dlhového problému patrilo napr. uvoľnenie fixného výmenného kurzu pesa, zmrazenie bankových vkladov obyvateľstva a zavedenie novej dane z vývozu uhl'ovodíkových palív.

Krízový stav v rokoch 1997 – 2001 bol zväčša zapríčinený nevhodnou menovou politikou, ktorá udržiavala menové kurzy domácich mien nadhodnotené, čo po prepuknutí kríz viedlo k drastickej úprave výmenných kurzov a znehodnoteniu domácich mien.

⁴¹ V ekonomickej literatúre sa často vyskytuje pomenovanie tejto krízy ako „tequilová kríza“.

⁴² Argentínska vláda začiatkom 90-tych rokov na zabezpečenie cenovej stability zaviedla v krajine tzv. *currency board*. *Currency board* je definovaný dvoma základnými pravidlami – pravidlom výmenného kurzu a rozpočtovým pravidlom. Prvé pravidlo znamená, že mena je pevne naviazaná na inú menu, a druhé pravidlo znamená, že menová báza krajiny by mala byť krytá minimálne 100-percentnými devízovými rezervami. V legislatíve je tiež upravený záväzok vymieňať domácu menu za určenú cudziu menu pri fixne určenom devízovom kurze.

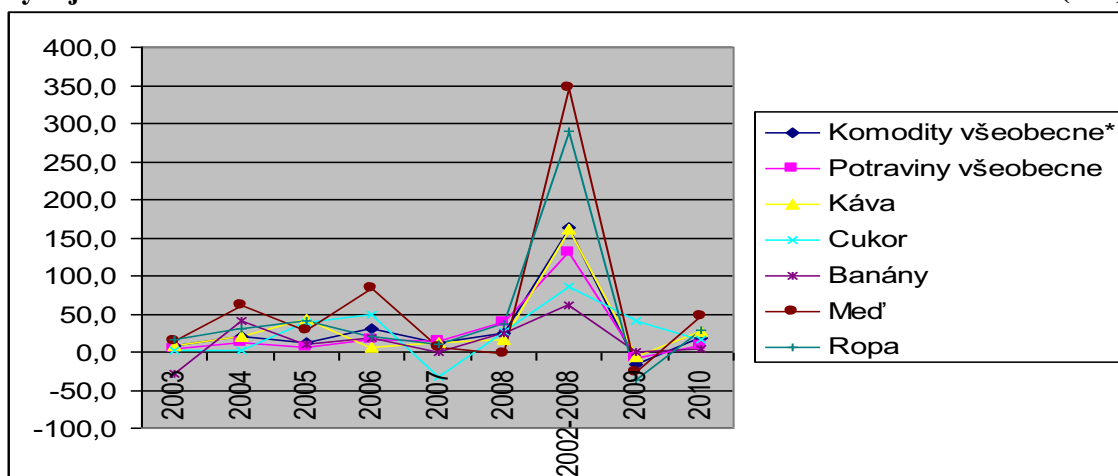
2.4.5. Vývoj v 21. storočí a vplyv finančnej a hospodárskej krízy na Latinskú Ameriku

Latinská Amerika v období rokov 2004 – 2008 zaznamenávala bezprecedentný rast HDP, ktorý bol najvyšší za posledných 50 rokov a bol v každom roku vyšší, ako bol rast svetového HDP. O zlepšení situácie v regióne Latinskej Ameriky v období pred krízou z roku 2008 svedčil aj vplyv parlamentných volieb, ktoré sa konali vo viacerých krajinách, na kapitálové trhy. Vo väčšine z nich sa v roku 2006 konali parlamentné voľby. Viac ako 80 % voličov si vybralo nových kandidátov do exekutívy. Oproti minulým voľbám však bola markantná zmena v reakcii kapitálových trhov na vtedajšie voľby. V minulosti kapitálové trhy s obavami sledovali vývin tesne pred voľbami a po voľbách. V roku 2006 však kapitálové trhy prvýkrát nezaznamenali veľké zmeny, čo bol dobrý signál o stabilizácii v regióne Latinskej Ameriky. Ako je uvedené v grafe č. 1 a tabuľke č. 5, najväčší nárast pri primárnych komoditách v rokoch 2002 – 2008 bol pri medi (o 346,1 %) a rope (o 288,9 %). V roku 2009 však pri uvedených komoditách bol zaznamenaný značný medziročný pokles cien. V roku 2010 bol pri medi znovu zaznamenaný vysoký percentuálny rast až o 47 %. Väčšina rozvojových krajín vyvážajúcich primárne komodity v posledných rokoch pred krízou zaznamenala zlepšujúce sa reálne výmenné relácie, a to vďaka dynamickému nárastu dopytu po surovinách v Číne a Indii.

Graf č. 1

Vývoj cien komodít v rokoch 2003 až 2010

(v %)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTAD, Trade and Development 2009, 2010 a 2011.

* Okrem ropy.

Tabuľka č. 5

Vývoj cien komodít v rokoch 2003 až 2010

(v %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002-2008 ^b	2009	2010
Komodity všeobecne^a	8,1	20,0	11,6	30,2	13,0	24,0	164,0	-16,9	17,7
Potraviny všeobecne	4,1	13,2	6,3	16,3	13,3	39,2	129,8	-8,5	7,4
Káva	8,7	19,8	43,8	7,1	12,5	15,4	160,3	-6,9	27,3
Cukor	2,9	1,1	37,9	49,4	-31,7	26,9	85,9	41,8	17,3
Banány	-28,7	39,9	9,9	18,5	-0,9	24,6	60,3	0,7	3,7
Med'	14,1	61,0	28,4	82,7	5,9	-2,3	346,1	-26,3	47,0
Ropa	15,8	30,7	41,3	20,4	10,7	36,4	288,9	-36,3	28,0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UNCTAD, Trade and Development 2009, 2010 a 2011.

^a Okrem ropy.

^b Percentuálna zmena medzi rokmi 2002 – 2008.

Začiatok finančnej krízy sa na svetových finančných trhoch začal prejavovať už v polovici augusta 2007, keď si banky prestali dôverovať a požičiavať peniaze. V tomto období zasiahli centrálné banky a poskytli trhu finančné zdroje vo výške 326 mld. USD. Ďalším ich krokom bolo drastické znižovanie diskontných sadzieb.

Naplno sa však finančná a hospodárska kríza prejavila v druhej polovici roka 2008 po krachu finančnej inštitúcie Lehman Brother's. Finančná a hospodárska kríza zasiahla svetový obchod, čo sa pri jeho rapídnom poklese odrazilo na dramatickom znížení cien surovín. Ďalším dôsledkom krízy a následnej recesie bol rast nezamestnanosti v rozvinutých krajinách, najmä však v USA, čo sa negatívne prejavilo v poklese zamestnanosti a poklese remitencií do regiónu Latinskej Ameriky.⁴³ Hospodárska kríza zasiahla ako prvé hospodárstvo USA. Veľká časť z pracovných miest 15 mil. zamestnancov pôvodom z Latinskej Ameriky, ktorí legálne pracujú v USA, je krízou ohrozená.⁴⁴

V tabuľke č. 6 sú uvedené údaje o raste HDP za roky 2008 až 2012 (roky 2011 a 2012 sú predbežným odhadom, resp. prognózou vývoja). Z tabuľky vyplýva, že kríza najviac zasiahla ekonomiku Mexika. Táto krajina utrpela najmä poklesom prílevu

⁴³ OECD Publications. 2008. *Latin America Economic Outlook 2009*. Paris: OECD, 2008. s. 63. ISBN 978-92-64-03917-9.

⁴⁴ OECD Publications. 2009. *Latin America Economic Outlook 2010*. Paris: OECD, 2009. s. 18. ISBN 978-92-64-07521-4.

turistov zo zahraničia a poklesom vývozu hotových priemyselných výrobkov na americký trh, ktorý bol zasiahnutý v roku 2009 hlbokou recesiou. Brazília krízu nepocítila v takom rozsahu ako Mexiko, ale v roku 2009 tiež zaznamenala prepád hospodárstva o 0,6 %. V roku 2011 podľa predbežného odhadu bude pokračovať rast hospodárstiev a v roku 2012 podľa prognózy obidve ekonomiky budú taktiež rásť v intervale okolo 3,0 – 3,5 % za rok.

Tabuľka č. 6

Vývoj HDP 2008 – 2012

Rok	(v %)				
	2008	2009	2010	2011*	2012**
Svetový HDP	3	-0,7	5,2	3,8	3,3
Rozvinuté krajiny	0,5	-3,7	3,2	1,6	1,2
USA	0,4	-3,5	3,0	1,8	1,8
Rozvíjajúce sa a rozvojové krajiny	6,1	2,8	7,3	6,2	5,4
Brazília	5,1	-0,6	7,5	2,9	3,0
Mexiko	1,5	-6,2	5,4	4,1	3,5

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov IMF World Economic Outlook 2010, 2011 a 2012.

* Predbežný odhad.

** Prognóza vývoja HDP.

Viacere transformačné kroky v rámci jednotlivých hospodárstiev regiónu umožnili lepšiu adaptáciu na zmenené podmienky v rámci svetovej ekonomiky, ktorá je nepriaznivo ovplyvnená dosahmi finančnej a hospodárskej krízy. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že v porovnaní s krízou z 80-tych rokov krajiny Latinskej Ameriky (s výnimkou Mexika a Venezuely) zasiahla hospodárska kríza v menšej miere ako väčšinu ostatných krajín sveta. Pomohla k tomu aj skutočnosť, že export viacerých krajín regiónu značne diverzifikoval tak komoditne, ako aj teritoriálne. Medzi krajiny s najväčším pokrokom v komoditnej diverzifikácii exportu môžeme zaradiť Čile, ktoré bolo v 80-tych rokoch pri exporte skoro výhradne závislé od vývoja svetovej ceny medi, ktorá, ako bolo uvedené v tabuľke č. 5, poklesla v roku 2009 o 26,3 %.

Na druhej strane stále sú tu krajiny, ktorých exportné výsledky závisia od vývoja svetových cien len jednej komodity, ako je Venezuela, ktorá je závislá od vývoja cien ropy (podiel príjmov z predaja ropy tvorí viac ako 90 % celkových príjmov z exportu).

V teritoriálnej štruktúre vývozu Latinskej Ameriky čoraz väčšiu úlohu zohráva Čína, pričom táto závislosť sa môže v budúcnosti ešte zväčšiť. V tabuľke č. 7 sú údaje o priemernom percentuálnom raste obchodu Číny s hlavnými obchodnými regionálnymi

partnermi. V rokoch 2005 až 2010 boli v zahraničnom obchode Číny zaznamenané najvyššie priemerné ročné prírastky exportu a importu do regiónu Latinskej Ameriky a Karibiku v hodnote 31 %, resp. v hodnote 27,7 %.

Tabuľka č. 7

Čína: priemerný ročný rast obchodu podľa jej hlavných obchodných regiónov
(v %)

Export				
Región	1990-1995	1995-2000	2000-2005	2005-2010
LA a Karibik	32,2	17,8	26,8	31,0
Ázia-Pacifik*	26,5	9,3	20,3	13,8
USA	36,7	16,1	25,6	11,7
EÚ	26,3	15,0	28,8	16,4
Zvyšok sveta	8,6	7,1	26,6	17,2
Svet	19,1	10,9	25,0	15,7
Import				
LA a Karibik	14,5	12,7	37,6	27,7
Ázia-Pacifik	32,4	12,2	23,9	14,6
USA	19,7	6,8	16,8	15,9
EÚ	18,2	7,6	18,8	17,9
Zvyšok sveta	11,2	13,4	26,8	15,8
Svet	19,9	11,3	24,0	16,1

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC, *The People's Republic of China and Latin America and the Caribbean: Ushering in new era in the economic and trade relationship*, s.12.

*Zahrňa ASEAN, Austráliu, Japonsko, Nový Zéland a Južnú Kóreu.

V tabuľke č. 8 je vidieť zmenu medzi rokmi 2000 a 2009 v postavení Číny ako obchodného partnera vybraných krajín regiónu. Pri všetkých vybraných krajinách je zrejmý značný vzrast významu Číny, čo sa týka exportu aj importu. Pre Brazíliu a Čile bola v roku 2009 dokonca najväčším obchodným partnerom, pokiaľ ide o export.

Tabuľka č. 8

Poradie Číny ako obchodného partnera vybraných krajín Latinskej Ameriky

	Export do Číny		Import z Číny	
	2000	2009	2000	2009
Argentína	6	4	4	3
Brazília	12	1	11	2
Čile	5	1	4	2
Kolumbia	36	6	9	2
Venezuela	35	2	18	3
Mexiko	19	7	7	2

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC, *The People's Republic of China and Latin America and the Caribbean: Ushering in new era in the economic and trade relationship*, s. 19.

Pre ďalší rozvoj vzájomnej obchodnej výmeny bude najdôležitejší udržateľný rast HDP Číny. Priemerný ročný rast HDP v rokoch 1980 až 2010 dosahoval hodnotu 9,9 %, pričom aj počas krízových rokov Čína zaznamenala rast o viac ako 9 %.

3. Cieľ a metódy práce

Medzinárodná ekonomická integrácia rozvojových krajín sa začala rozvíjať o niečo neskôr ako integrácia rozvinutých krajín. Rozvojové krajiny aj v súčasnosti majú problém presadiť sa na svetových trhoch so svojou produkciou. Niektoré rozvojové krajiny, prípadne aj celé regióny, majú pritom vysoké zásoby strategických surovín, majú oveľa nižšie komparatívne náklady pri poľnohospodárskej produkcii, ale stále majú veľký problém s umiestnením svojej produkcie mimo svojho územia. Región Latinskej Ameriky patrí k najbohatším častiam sveta, čo sa týka nerastných surovín, a najväčším producentom poľnohospodárskych produktov na svete. V súčasnosti a v budúcnosti však z vývoja cien na svetových trhoch budú ťažiť krajiny, ktoré podchytili vo svojej produkcii vedecko-technický pokrok a vyrábajú výrobky s vysokou pridanou hodnotou. Rozvojové krajiny by preto mali diverzifikovať svoju komoditnú štruktúru exportu a mali začať vyvážať výrobky s vyššou pridanou hodnotou. V Latinskej Amerike sa podarilo zachytiť VTR len niekoľkým krajinám, ako sú Argentína, Brazília a sčasti aj Mexiko, ktoré ťaží zo svojho členstva v NAFTA. Aby krajiny mohli pri svojej produkcii využiť úspory z rozsahu a byť konkurencieschopnejšie, musia mať prístup na väčšie trhy. Úspešná medzinárodná ekonomická integrácia môže uvedený predpoklad splniť.

Základným cieľom predkladanej dizertačnej práce je na základe analýzy vývoja, zmien a súčasného stavu integračných procesov v Latinskej Amerike posúdenie hlavných trendov a aktuálnych problémov medzinárodnej ekonomickej integrácie v tomto regióne. Na dosiahnutie tohto cieľa sa stanovili parciálne ciele, keďže uvedená téma je veľmi rozsiahla a dizertačná práca nemôže dať odpovede na všetky otázky, ktoré súvisia s danou problematikou.

V práci sme si stanovili nasledujúce parciálne ciele:

1. Definovať základné pojmy a teórie medzinárodnej ekonomickej integrácie.
2. Definovať základné charakteristiky medzinárodnej ekonomickej integrácie rozvojových krajín.

3. Poukázať na históriu, súčasný stav a perspektívy integračných procesov v Latinskej Amerike.
4. Porovnať jednotlivé integračné zoskupenia v Latinskej Amerike.
5. Poukázať na postavenie MERCOSURu v Latinskej Amerike.
6. Posúdiť projekt vytvorenia celoamerického pásma voľného obchodu.

Na základe základného cieľa a niektorých parciálnych cieľov sme si stanovili nasledovné hypotézy:

1. MERCOSUR je v súčasnosti najdôležitejšie integračné zoskupenie Latinskej Ameriky.
2. Výhody členstva Venezuely v MERCOSURE prevýšia nevýhody z jej členstva.
3. Projekt celoamerického pásma voľného obchodu je v blízkej budúcnosti nereálny.

Po dôkladnom zvážení, ktoré metódy by boli najvhodnejšie na riešenie problematiky témy dizertačnej práce, môžeme uviesť nasledovné metódy:

- *Logicko-historická metóda* – pomôže nám pri charakteristike vývoja medzinárodnej ekonomickej integrácie na základe historických súvislostí.
- *Komparatívna metóda* – využije sa pri porovnávaní vývoja medzinárodnej ekonomickej integrácie medzi jednotlivými integračnými zoskupeniami v Latinskej Amerike.
- *Analyticko-syntetická metóda* – v prvom kroku nám uľahčí napr. analyzovanie intraregionálneho obchodu vybraných integračných zoskupení v Latinskej Amerike a následne syntézou sa skompletizujú závery na základe čiastkových údajov získaných analýzou.

- *Metóda štatistickej analýzy* – cez analýzu štatistických údajov o vývoji vzájomného obchodu v rámci integračných zoskupení nám umožní posúdiť vplyv medzinárodnej ekonomickej integrácie na jednotlivé krajiny v zoskupeniach. Pri posúdení vzájomnej závislosti vývoja HDP a intraregionálneho obchodu a exportu sa využije korelačná analýza.

Pri spracovávaní dizertačnej práce ako primárny zdroj informácií budeme používať kópie originálnych dokumentov, na základe ktorých boli založené jednotlivé integračné zoskupenia, a memorandá zo vzájomných rozhovorov medzi EÚ a integračnými zoskupeniami Latinskej Ameriky.

Zo sekundárnych údajov môžeme uviesť štatistické údaje a analýzy zverejňované MMF, OECD, Konferenciou OSN o obchode a rozvoji, WTO a ministerstvami hospodárstva jednotlivých krajín. Na aktualizáciu údajov v dizertačnej práci sa budú často využívať internetové zdroje, periodická tlač a najnovšia domáca a zahraničná odborná literatúra.

4. Výsledky práce a diskusia

4.1. Vývoj integračných procesov v Latinskej Amerike

Krajiny Latinskej Ameriky ako prvé v minulosti získali politickú nezávislosť od svojich kolonizátorov. Okrem politickej nezávislosti však mali snahu získať aj ekonomickú nezávislosť. Jednou z možností, ako znížiť svoju ekonomickú závislosť od bývalých kolonizátorov, bolo naštartovanie integračných procesov medzi krajinami Latinskej Ameriky. Prvé integračné procesy v tomto regióne sa začali začiatkom 60. rokov 20. storočia. Medzi prvými vznikli integračné zoskupenia: ALALC, neskôr nahradená ALADI, v rámci ktorého sa v roku 1969 vytvorili zoskupenia Andský pakt (v súčasnosti známe pod názvom Andské spoločenstvo) a Skupina štátov povodia rieky La Plata.

4.1.1. ALALC – ALADI

Krajiny Latinskej Ameriky po druhej svetovej vojne exportovali svoju produkciu väčšinou do Európy a do USA. Ich vývoz bol zameraný hlavne na poľnohospodárske produkty (cukor, hovädzie mäso, obiloviny a kakao), ktorých bol po vojne v Európe nedostatok. Neskôr však západoeurópske štáty začali spolupracovať v oblasti poľnohospodárstva a súčasne v Západnej Európe začali vznikať prvé integračné zoskupenia. Táto situácia zhoršila možnosť latinskoamerických štátov presadzovať sa so svojimi výrobkami na európskych trhoch. Problémy s umiestnením produkcie na zahraničných trhoch a problémy súvisiace s obmedzeným domácim trhom, potrebným pre rozvoj industrializácie, naštartoval integračné procesy aj v regióne Latinskej Ameriky.⁴⁵

⁴⁵ Vo vývoji latinskoamerickej integrácie guatemalský ekonóm **Gert Posent** identifikuje 3 etapy: *Voluntaristickú* – charakteristickú pre 50. a 60. roky dvadsiateho storočia. Bola ovplyvnená aktívnou politikou štátu v ekonomike, vytváraním ochranných obchodných bariér a substitúciou dovozu. *Revizionistickú* – od 60. rokov, keď industrializácia stratila dynamiku, a *pragmatickú* – keď sa podstata integrácie významne mení a má ofenzívny charakter s cieľom zvýšiť zahraničné investície a získať medzinárodnú konkurencieschopnosť.

Integračné združenie ALALC bolo založené vo februári v roku 1960 dohodou v Montevideu v Uruguaji [Tratado de Montevideo – (TM-60)]. K zakladajúcim členom patrili: Argentína, Brazília, Čile, Mexiko, Paraguaj, Peru a Uruguaj. Neskôr, v roku 1961, k dohode pristúpila aj Bolívia, Ekvádor, Kolumbia a Venezuela. Cieľom združenia bolo odstránenie väčšiny obmedzení vo vzájomnom obchode a vybudovanie zóny voľného obchodu medzi členskými štátmi. Do roku 1980 v integrácii nenastali väčšie pokroky.

Určité zmeny nastali až podpisom novej zmluvy, ktorá bola podpísaná znovu v Montevideu v auguste v roku 1980 (TM-80). Touto zmluvou sa ALALC zmenil na ALADI.⁴⁶ Nová dohoda je založená na princípoch plurality v oblasti politiky a ekonomiky, pružnosti, rozmanitosti a diferencovaného zaobchádzania s prihliadnutím na úroveň rozvinutosti členov. Medzi krajiny s preferenčným zaobchádzaním v ALADI s ohľadom na ich relatívne nízku mieru rozvinutosti v porovnaní s ostatnými členmi združenia patrí napr. Bolívia, Ekvádor a Paraguaj.

Hlavným cieľom združenia je vybudovať spoločný trh medzi členmi a zároveň cez medzinárodnú ekonomickú integráciu dosiahnuť ekonomický rast členských krajín a následne rast ich životnej úrovne.

4.1.2. *Stredoamerický spoločný trh*

Stredoamerický spoločný trh začal pôsobiť od roku 1960. V súčasnosti ho tvorí päť členských krajín: Kostarika, Salvádor, Guatemala, Honduras a Nikaragua.⁴⁷

V šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch sa združenie sústredilo na zníženie importu z tretích krajín zvýšením colných sadzieb, čím chcelo podporiť domácu produkciu. V posledných rokoch sa pristúpilo k harmonizácii technických prekážok pri dovoze z tretích krajín. EÚ tomuto regiónu poskytuje pomoc najmä v súvislosti

⁴⁶ Členmi ALADI v súčasnosti sú: Argentína, Bolívia, Brazília, Čile, Ekvádor, Kolumbia, Kuba, Mexiko, Paraguaj, Peru, Uruguaj a Venezuela. Ďalšími krajinami, s ktorými sa rokuje o pristúpení do združenia, sú Panama a Nikaragua.

⁴⁷ V roku 1991 členské štáty MCCA a Panama podpísali protokol z Tegucigalpy, čím sa vytvoril *Systém stredoamerickej integrácie*. V súčasnosti sú členmi zoskupenia štáty MCCA, Panama a Belize. SICA má uľahčiť integráciu v regióne Strednej Ameriky a vytvoriť podmienky na udržanie demokracie a mieru v členských krajinách.

s rozvojom vidieka, prevenciou pred prírodnými katastrofami, podporou demokracie a ľudských práv.

Najdôležitejšiu zložku exportu členov MCCA do EÚ tvoria poľnohospodárske produkty. Z tohto hľadiska je veľmi zložité rokovanie o liberalizácii obchodu s banánmi a ďalším tropickým ovocím. Krajiny Latinskej Ameriky sa už dlhodobo snažia presadiť na trhoch EÚ, ktorý sú však viacerými spôsobmi chránené.

Tabuľka č. 9

Vybrané ukazovatele členov Stredoamerického spoločného trhu za rok 2010

Krajina	HDP v USD	HDP na obyv. v USD	Počet obyvateľov v tis.
Guatemala	41 190 056 306	2 863	14 388
Honduras	15 400 341 888	2 026	7 600
Kostarika	34 564 395 711	7 419	4 658
Nikaragua	6 551 182 431	1 132	5 788
Salvádor	21 795 720 979	3 519	6 162

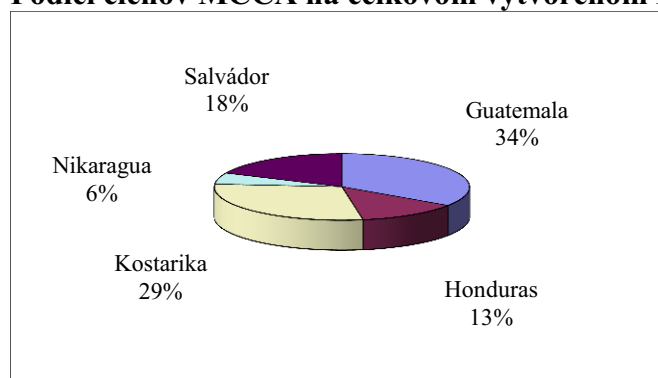
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky z roku 2011, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

V tabuľke č. 9 sú uvedené vybrané ukazovatele za rok 2010. V Strednej Amerike je viacero krajín, ktoré podľa ukazovateľa HDP na obyvateľa patria k najchudobnejším krajinám Latinskej Ameriky.

Čo sa týka vytvoreného HDP za rok 2010, najväčšou ekonomikou zoskupenia je Guatemala, ktorej podiel na celkovom HDP je 35 %, ako môžeme vidieť na grafe č. 2. Na druhom mieste je Kostarika, ktorá aj keď je najmenšou krajinou podľa počtu obyvateľstva, dosahuje na celkovom HDP zoskupenia podiel až 29 %.

Graf č. 2

Podiel členov MCCA na celkovom vytvorenom HDP zoskupenia za rok 2010

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky z roku 2011, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

4.1.3. Andské spoločenstvo

V roku 1969 podpísalo 5 krajín Latinskej Ameriky: Bolívia, Čile, Kolumbia, Ekvádor a Peru v Cartagene (Kolumbia) dohodu o vytvorení Andského spoločného trhu (Andský pakt), ktorá mala pomáhať pri zlepšení životného štandardu obyvateľstva cestou integrácie, ekonomickej a sociálnej spolupráce. V roku 1987 bol v hlavnom meste Ekvádora prijatý Protokol z Quita, ktorý hovorí o zmenách Cartagenskej dohody. Ďalší vývoj integračného zoskupenia ovplyvnilo rokovanie v Trujille (Peru), na základe ktorého bolo vytvorené Andské hospodárske spoločenstvo.

Čile v roku 1976 vystúpilo z Andského paktu. Venezuela bola členom Andského spoločenstva od roku 1973 do apríla roku 2006, keď hlavne z politických dôvodov v ňom ukončila svoje pôsobenie.

Tabuľka č. 10

Krajiny Latinskej Ameriky a Andské spoločenstvo

Členské krajiny	Bolívia, Kolumbia, Ekvádor a Peru
Asociovaní členovia	Čile, Argentína, Brazília, Paraguaj a Uruguaj

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z oficiálnej stránky spoločenstva, dostupné na: <http://www.comunidadandina.org/>

V sedemdesiatych rokoch sa obchodná politika združenia zamerala výlučne na protekcionizmus domáceho trhu. V tomto období sa zaviedli vysoké dovozné clá na produkty z tretích krajín, čím sa mali ochrániť domáci producenti.

Neskôr združenie od tejto politiky upustilo a od roku 1993 sa obchodná politika členov združenia zameriava na znižovanie ciel a liberalizáciu vzájomného obchodu.

V roku 2007, na zasadnutí v Tarije v Bolívii, prezidenti členských štátov Andského spoločenstva deklarovali, že je nevyhnutné rozvíjať a prehĺbovať spoločnú integráciu, kde sociálne, kultúrne, ekonomické a obchodné aspekty budú v lepšej rovnováhe. Posledné dva roky sa Andské spoločenstvo snaží zjednocovať pravidlá dovozu a začína harmonizovať aj colnú politiku.

K najdôležitejším partnerom v zahraničnoobchodných vzťahoch patria USA a EÚ. Z hľadiska veľkosti zahraničného obchodu je EÚ po USA druhým najväčším obchodným partnerom Andského spoločenstva.

Vo vývoze z krajín Andského spoločenstva do EÚ prevažuje poľnohospodárska produkcia a nerastné suroviny. Ekvádor a Kolumbia patria medzi najväčších vývozcov banánov na svete, čo spôsobuje problémy pri rokovaní o liberalizácii vzájomného obchodu s EÚ, pretože niektoré krajiny EÚ preferujú pri dovoze na trhy EÚ krajiny z Afriky.

Ďalším problémom pri rokovaní o liberalizácii vzájomného obchodu s EÚ je nejednotnosť názorov jednotlivých členov Andského spoločenstva, a preto je rokovanie o asociačnej dohode zatiaľ zo strany EÚ pozastavené.

Medzi hlavné politické témy pri rokovaní s EÚ patrí boj s výrobou a distribúciou drog.

Ako bolo už uvedené, v súčasnosti tvoria Andské spoločenstvo štyri štáty. V tabuľke č. 11 sú uvedené základné ekonomické ukazovatele jednotlivých členov. Po ukončení členstva Venezuely v zoskupení najväčšou ekonomikou podľa tvorby HDP sa stala Kolumbia. Kolumbia je zároveň aj najľudnatejšou krajinou spoločenstva (v rámci Latinskej Ameriky je na 3. mieste za Brazíliou a Mexikom). Čo sa týka HDP na obyvateľa, najchudobnejšou krajinou je Bolívia a najbohatšou Kolumbia.

Tabuľka č. 11

Vybrané ukazovatele členov Andského spoločenstva za rok 2010

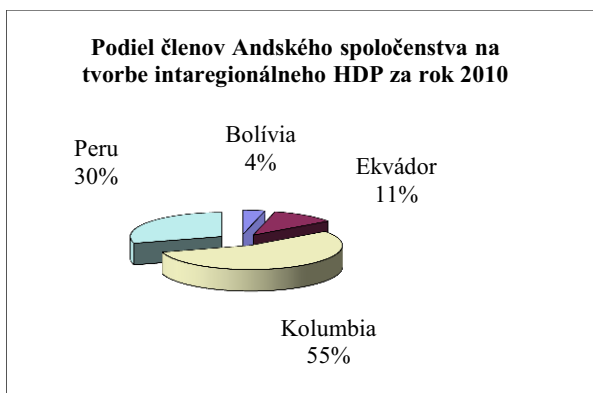
Krajina	HDP v USD	HDP na obyv. v USD	Počet obyvateľov v tis.
Bolívia	19 786 162 178	1 993	9 929
Ekvádor	58 910 000 000	4 073	14 464
Kolumbia	288 188 988 824	6 225	46 294
Peru	153 844 936 637	5 291	29 076

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky z roku 2011, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

Graf č. 3 znázorňuje tvorbu HDP spoločenstva za rok 2010 v percentuálnom vyjadrení podľa jednotlivých členov a v grafe č. 4 sa prihliada aj na Venezuelu. Ako je vidieť z grafu č. 3, dominantné postavenie v zoskupení má Kolumbia, ktorá sa na celkovom HDP za rok 2010 podieľala na jeho tvorbe viac ako polovicou. V prípade zohľadnenia Venezuely, ktorá bola dlhoročným členom zoskupenia, najväčší podiel by pripadol na Venezuelu a Kolumbia by klesla na druhé miesto. Ukončením členstva Venezuely v zoskupení jeho postavenie v rámci integračných zoskupení Latinskej Ameriky značne pokleslo, pretože Venezuela je podľa údajov Svetovej banky treťou

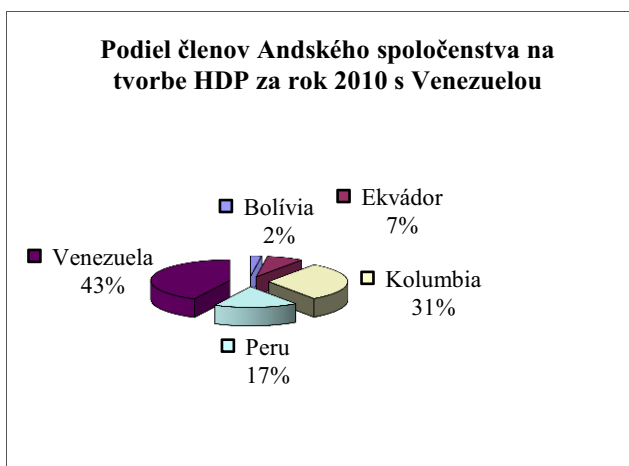
najväčšou ekonomikou regiónu a v súčasnosti má najvyššie overené zásoby ropy na svete.

Graf. č. 3

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky z roku 2011, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

Graf č. 4

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky z roku 2011, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

V druhej polovici roku 2008 zasiahla svetové hospodárstvo finančná kríza, ktorá neskôr prerástla do hospodárskej krízy. Ako prvé zaznamenali pokles výkonnosti svojich hospodárstiev vyspelé ekonomiky, ktoré v roku 2009 dokonca museli čeliť poklesu HDP. V tabuľke č. 12 sú údaje o vývoji HDP za roky 2008 až 2011 u členov spoločenstva. Z analyzovaných údajov možno vidieť, že ani jeden člen zoskupenia nezaznamenal v roku 2009 pokles HDP (znížilo sa len tempo rastu), čo je oveľa lepší ukazovateľ ako pri väčšine vyspelých štátoch sveta. V roku 2010 krajiny zaznamenali

nárast výkonnosti hospodárstiev a Peru dosiahlo rast vyšší ako 8 %. Rast HDP sa u všetkých členov predpokladá aj v roku 2011. Uvedené hodnoty naznačujú, že tieto krajiny boli oveľa lepšie pripravené na krízové obdobie ako v minulosti, keď tento región zasiahli viaceré dlhové a menové krízy.

Tabuľka č. 12
Vývoj HDP 2008 – 2011

Krajina	(v %)			
	2008	2009	2010	2011*
Bolívia	6,1	3,4	3,8	4,5
Ekvádor	7,2	0,4	3,5	3,5
Kolumbia	2,7	0,8	4,0	4,0
Peru	9,8	0,9	8,6	6,0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean 2010.

* Prognózované údaje.

Krajiny spoločenstva nezaznamenali pokles HDP v roku 2009, ale tempo rastu sa výrazne znížilo (v rokoch 2004 až 2008 rástol HDP členov v priemere o 5 % ročne). V tabuľke č. 13 môžeme vidieť, že pokles výkonnosti hospodárstva bol zapríčinený aj poklesom exportu medzi členmi a do sveta, kde prvý ukazovateľ zaznamenal pokles o 15,6 % a druhý až o 17,3 %. V roku 2010 môžeme vidieť veľký nárast obidvoch ukazovateľov, aj čo sa týka absolútnych hodnôt. Ešte výraznejšie sa oživenie v krajinách Andského spoločenstva prejavilo v náraste ich vzájomného obchodu, pri ktorom bol v roku 2010 zaznamenaný až 33,2-percentný rast.

Tabuľka č. 13
Vývoj exportu v rámci Andského spoločenstva a medzi Andským spoločenstvom a zvyškom sveta – roky 2008 – 2010

	(v mld. USD)			
	2008	2009	2010	Nárast 2009/2010 v %
Andské spoločenstvo – export medzi členmi	6,9	5,9	7,862	33,2
Andské spoločenstvo – export bez vývozov v rámci zoskupenia	85,5	70,8	81,39	14,9
Export spolu	92,5	76,6	89,252	16,5
Podiel exportu v rámci Andského spoločenstva /celkový export v %	7,5	7,7	8,8	

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE a údajov z oficiálnej stránky spoločenstva.

4.1.4. *Skupina štátov povodia rieky La Plata*

Laplatská skupina vznikla v roku 1969. Medzi členské štáty tejto skupiny patrí – Argentína, Bolívia, Brazília, Paraguaj a Uruguaj. Základnými spoločnými cieľmi združenia je ochrana životného prostredia, oblasť infraštruktúry a energetického využitia potenciálu riek Paraná, Paraguaj a Uruguaj. Členské štáty spolupracujú aj v oblasti vedecko-technického pokroku. Rozvojovými oblasťami spolupráce je riečna doprava, priemyselná výroba a racionálne využívanie hydropotenciálu členov.

4.1.5. *Latinskoamerický a Karibský ekonomický systém*

Medzinárodné celoregionálne integračné zoskupenia SELA bolo založené 17. októbra 1975 s cieľom prispieť k lepšiemu využívaniu prírodného, technického a ľudského potenciálu, k rýchlejšiemu ekonomickému rozvoju a integrácie latinskoamerických štátov a k dosiahnutiu spoločných cieľov. Sídlo zoskupenia je v Caracase (Venezuela). Členmi zoskupenia sú – Argentína, Bahamy, Barbados, Belize, Bolívia, Brazília, Čile, Dominikánska republika, Ekvádor, Grenada, Guatemala, Guajana, Haiti, Honduras, Jamajka, Kostarika, Kolumbia, Kuba, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguaj, Peru, Salvádor, Surinam, Trinidad a Tobago, Uruguaj a Venezuela. SELA sa sústreďuje na oblasti, ako sú vonkajšie vzťahy a zapojenie krajín do svetového hospodárstva, a na vzájomné vzťahy medzi krajinami.

SELA ako združenie sa ďalej zameriava na:⁴⁸

- podporu a koordináciu regionálnej spolupráce v rámci integračných zoskupení,
- podporu systému konzultácií a spolupráce v záujme prijatia spoločných stratégií voči medzinárodným organizáciám,
- prehľbovanie regionálneho rozvoja zakladaním latinskoamerických mnohonárodných spoločností,
- koordinované vystupovanie na medzinárodných fórach.

⁴⁸ GAVALOVÁ, V. 2007. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. s. 147. ISBN 978-80-225-2439-1.

SELA uskutočňuje rôzne analýzy dosahov ekonomických rozhodnutí na hospodárstva jednotlivých krajín regiónu. Zabezpečuje aj výmenu informácií a skúseností o nástrojoch používaných v národných hospodárskych politikách, ktoré majú zásadný vplyv na boj proti chudobe, sociálnu inklúziu a medzinárodnú spoluprácu.⁴⁹

4.1.6. *Amazonský pakt*

Amazonský pakt bol založený 3. júla 1978. Súčasní členovia paktu sú – Bolívia, Brazília, Ekvádor, Guajana, Kolumbia, Peru, Surinam a Venezuela. Už z názvu vyplýva základné poslanie združenia – ide o čo najefektívnejšie využitie a ochranu povodia rieky Amazonka, najmä jej flóry a fauny. Iniciátorom založenia paktu bola Brazília, ktorá vlastní najväčšiu časť povodia rieky (skoro dve tretiny), a preto má veľký záujem o využívanie jej potenciálu. K základným oblastiam spolupráce patrí rozvoj spoločných projektov v infraštruktúre, spolupráca v oblasti vedy a výskumu a zabránenie devastácií životného prostredia v povodí rieky. Najvyššie orgány paktu tvorí Rada pre hospodársku spoluprácu a Rada ministrov zahraničných vecí. Povodie Amazonky má pre členské krajiny strategický význam, preto je v ich záujme dosiahnuť trvalo udržateľný rozvoj tohto územia.

4.1.7. *Skupina Rio*

Skupina Rio⁵⁰ bola založená v decembri roku 1986 v Riu de Janeiro. Členskými štátmi sú Argentína, Belize, Bolívia, Brazília, Čile, Dominikánska republika, Ekvádor, Honduras, Guatemala, Guayana, Haiti, Kolumbia, Kostarika, Kuba, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguaj, Peru, Salvádor, Surinam, Uruguaj, Venezuela a jeden zástupca integračného zoskupenia CARICOM (Karibské spoločenstvo).

Skupina Rio sa zaoberá dôležitými medzinárodnými otázkami. Summity EÚ a Skupiny Rio, ktoré sa konajú každé dva roky na úrovni ministrov zahraničných vecí, patria k najvýznamnejším politickým fóram na vzájomný politický dialóg. Na stretnutí

⁴⁹ Dostupné na: <http://www.sela.org/view/index.asp?ms=258&pageMs=26603>, [online], [cit. 09.09.2010].

⁵⁰ Vo februári v roku 2010 sa na summite v Mexiku dohodlo vytvorenie ďalšej regionálnej organizácie s názvom Spoločenstvo latinskoamerických a karibských štátov. Členmi sú štáty Severnej a Južnej Ameriky s výnimkou USA a Kanady.

v Prahe v máji 2009 ministri zahraničných vecí EÚ a Skupiny Rio riešili problémy obnoviteľnosti zdrojov energie, obnoviteľnosti finančnej stability a rastu svetovej ekonomiky. Medzi hlavné ciele Skupiny Rio môžeme zaradiť otázku politickej spolupráce medzi členskými štátmi, podporu efektívnejšej latinskoamerickej spolupráce, integrácie a prezentovanie vhodných riešení problémov a konfliktov zasahujúcich región.

4.1.8. *MERCOSUR*

Brazília a Argentína mali v posledných desaťročiach veľký záujem o rýchlejšiu integráciu svojich hospodárstiev. Medzi prvé pokusy o ich vzájomnú integráciu patrí Deklarácia z Buenos Aires z roku 1986 a Dohoda o argentínsko-brazílskej integrácii z roku 1988. Dňa 26. marca 1991 v Asuncióne (Paraguaj), s účinnosťou od 31. decembra 1994, podpísali 4 krajiny – Argentína, Brazília, Uruguaj a Paraguaj dohodu, na základe ktorej sa zaviazali odstrániť obchodné bariéry medzi zmluvnými stranami a vytvoriť spoločný trh. Týmto bolo založené jedno z najdôležitejších integračných zoskupení Latinskej Ameriky – MERCOSUR (Mercado Común Del Sur – Spoločný trh juhu). V decembri 1994 bol podpísaný Protokol z Ouro Preto, ktorý nadobudol platnosť 1. januára 1995. Uvedeným protokolom sa zriadili jednotlivé inštitúcie MERCOSURu.

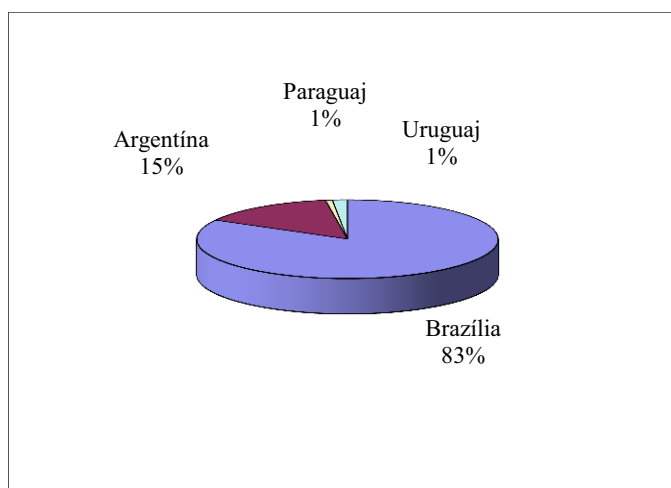
Zmluvou z Asunciónu sa členské krajiny MERCOSURu zaviazali v nasledujúcich rokoch po podpise zmluvy:

- liberalizovať obeh tovarov, služieb, pracovných síl a kapitálu,
- zaviesť spoločné colné tarify,
- koordinovať makroekonomickú a odvetvovú politiku členských štátov v oblastiach zahraničného obchodu, poľnohospodárstva, priemyslu, fiškálnej a monetárnej politiky,
- harmonizovať legislatívu členských krajín v príslušných oblastiach s cieľom posilnenia integračného procesu.

V rámci prechodného obdobia medzi rokmi 1991 – 1995 sa mala docieľiť postupná liberalizácia vzájomného obchodu. Bola prijatá aj listina výnimiek s presne stanovenými termínmi úplnej liberalizácie. Z liberalizácie bol vyňatý obchod s cukrom a automobilmi. V roku 1996 sa asociovanými členmi MERCOSURu stalo Čile a Bolívia a v roku 2003 Peru a v roku 2004 Ekvádor, Venezuela (od roku 2006 sa Venezuela snaží o plnoprávne členstvo v MERCOSURE) a Kolumbia. Asociovaný člen nemá v rámci MERCOSURu hlasovacie právo, nemá povinnosť zaviesť spoločné colné tarify, ale môže využívať colné zvýhodnenia pri prístupe na trh integračného zoskupenia. Mexiko má zatiaľ status pozorovateľa. Najdôležitejšou inštitúciou MERCOSURu je Generálna rada. Tvoria ju ministri zahraničných vecí a ministri hospodárstva jednotlivých členských krajín. Rada kontroluje dodržiavanie schválených dohôd. Generálna rada má skôr politický význam, keďže viaceré právomoci boli presunuté na Hlavný výbor ako výkonnú zložku spoločenstva, ktorú tvoria ministri zahraničných vecí, ministri hospodárstva a členovia národných bánk jednotlivých členských krajín. Ďalšie inštitúcie MERCOSURu sú napr.: Výbor pre obchod, Spoločná parlamentná komisia, Sociálno-ekonomický poradný výbor, Administratívny sekretariát v Montevideu a Stály apelačný tribunál. MERCOSUR v súčasnosti patrí medzi najväčšie integračné zoskupenia na svete. Tento blok má viac ako 250 mil. obyvateľov, s prihliadnutím na Venezuelu cca. 275 mil. obyvateľov. Podľa údajov na rok 2010, tak ako to znázorňuje graf č. 5, z hľadiska tvorby HDP zoskupenia MERCOSUR najväčší podiel tvorila Brazília – 83 %, Argentína okolo 15 % a Paraguaj a Uruguaj tvorili spolu asi 2 %.

Graf č. 5

Podiel členov MERCOSURu na celkovom HDP zoskupenia za rok 2010

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

V oblasti vzájomného obchodu znižovanie bariér v začiatkoch výrazne pomohlo k rastu obchodu medzi členmi MERCOSURu. Napríklad v prvých štyroch rokoch po podpise dohody v Asuncióne (v rokoch 1991 až 1995) vzájomný obchod medzi členmi MERCOSURu narástol takmer trojnásobne z 5,1 mld. dolárov na 14,38 mld. dolárov, kým obchod so zvyškom sveta narástol v uvedenom období len o 79 % (zo 67 mld. na 120 mld.). Neskôr však dynamika rastu vzájomného obchodu poľavila. Intraregionálny obchod v rokoch 2002 – 2005 bol v rámci MERCOSURu približne na úrovni 15 %, čo v porovnaní s EÚ (65,9 %) a integračným zoskupením NAFTA (45,3 %) bol relatívne nízky podiel.

V tabuľke č. 14 sú uvedené údaje o vývoji exportu za roky 2007 až 2010, kde sa porovnáva vývoj exportu medzi členmi zoskupenia a vývoj exportu so zvyškom sveta. Z tabuľky je zrejmé, že export medzi členmi rástol medzi rokmi 2007 a 2008. V roku 2009 však nastala výrazná zmena v intraregionálnom exporte, ale zároveň aj v exporte mimo MERCOSURu, ktorých hodnota poklesla v percentuálnom vyjadrení o 21,43 %, resp. o 22,53 %. V roku 2010 vidíme oživenie v oblasti exportu, pričom intraregionálny export zaznamenal dynamickejší rast, ako bol export mimo MERCOSURu.

Tabuľka č. 14

Vývoj exportu v rámci MERCOSURu a medzi MERCOSUrom a zvyškom sveta za roky 2007 – 2010

	(v mld. USD)					
	2007	2008	2009	Rozdiel v % 2008/2009	2010	Rozdiel v % 2009/2010
MERCOSUR – export medzi členmi	32,40	41,63	32,71	-21,43	44,10	34,8
MERCOSUR – export bez vývozov v rámci zoskupenia	189,93	234,93	182,00	-22,53	236,33	29,85
Export spolu	222,33	276,56	214,71	-22,36	280,43	30,61

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/>

V rámci MERCOSURu je najmenej závislá od vzájomného obchodu Brazília. Intraregionálny obchod so zoskupením na celkovom zahraničnom obchode krajiny tvorí len niečo viac ako 9-percentný podiel. Argentína je od intraregionálneho obchodu závislejšia, pričom jej podiel tvorí asi 26 %. Naproti tomu uruguajské a paraguajské hospodárstva sú značne závislé od trhov MERCOSURu (pri Paraguaji tvorí intraregionálny obchod 56 % a Uruguaji okolo 37 %), čo súvisí s nedostatočne veľkým domácim trhom uvedených krajín. Problémom v rámci intraregionálneho obchodu stále ostávajú vzájomné netarifné obmedzenia. V prípade, že Brazília bude patriť medzi

krajiny, ktoré prekonajú hospodársku krízu ako prvé a jej hospodárstvo začne rásť, bude to mať veľmi pozitívny vplyv na jej partnerov v zoskupení pre ich exportnú závislosť od brazílskeho trhu.

V súčasnosti zatiaľ dostatočne nefunguje spoločná obchodná politika, a preto bezproblémové fungovanie colnej únie a spoločného trhu v čo najkratšom čase sú hlavnými výzvami, ktorým členské štáty MERCOSURu budú musieť v blízkej budúcnosti čeliť. Je veľmi ťažké určiť, či hospodárska kríza integrácie snahy posilní alebo ich skôr bude brzdiť. Pri menších štátoch zoskupenia sa predpokladá snaha o urýchlenie integrácie a tým získanie možnosti na zlepšenie podmienok exportu na trh Brazílie s kapacitou skoro 200 mil. spotrebiteľov.

Z hľadiska teritoriálnej štruktúry zahraničného obchodu medzi hlavných obchodných partnerov MERCOSURu patrí EÚ s podielom okolo 25 % na celkovom vývoze (najväčší importéri tovarov z MERCOSURu sú Nemecko, Francúzsko, Taliansko a Španielsko) a NAFTA s podielom na vývoze približne 20 %. Hlavnými vývoznými artiklami do EÚ sú poľnohospodárske komodity a nerastné suroviny. Nemecko, ako jeden z najväčších obchodných partnerov MERCOSURu, zaznamenalo pokles hospodárstva v roku 2009 na úrovni skoro 5 %. V prípade, že nemecká ekonomika v nasledujúcich rokoch bude rásť, bude to mať značne pozitívny vplyv na exportné možnosti krajín MERCOSURu.

MERCOSUR patrí medzi veľmi atraktívne regióny pre zahraničné investície. K hlavným dôvodom prílevu priamych zahraničných investícií zaradujeme vysoké zásoby nerastných surovín a veľký vnútorný trh v rámci zoskupenia, na ktorom postupne narastá kúpyschopnosť obyvateľstva. Väčšina zahraničných investícií smerovala do automobilového priemyslu, do ťažobného priemyslu a sektora služieb. K najväčším investorom v tomto regióne patria členské štáty EÚ. Hospodárska kríza v rámci zoskupenia najviac postihla automobilový priemysel a ťažobný priemysel.

Vzťahy s EÚ patria medzi veľmi dôležité otázky, s ktorými sa MERCOSUR v posledných rokoch zaoberá. V súčasnosti má vzťah Európskej únie a MERCOSURu právny základ v Rámcovom dohovore Európskej únie a MERCOSURu o interregionálnej spolupráci z 15. decembra 1995 podpísanom v Madride, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 1999 (ďalej len „Rámcový dohovor“).

EÚ sa snaží rokovať a dosiahnuť dohodu s MERCOSUrom v nasledujúcich oblastiach:

- politický dialóg – formálnu podobu nadobudol podpisom Rámcového dohovoru,
- bilaterálna a regionálna kooperácia – v súčasnosti má EÚ s MERCOSUrom privilegovaný vzťah, spolupráca je zameraná na Regionálny indikatívny program, ktorého prioritami je poskytovanie podpory pri implementácii vnútorného trhu v rámci MERCOSURu, podporovanie utvárania inštitúcií MERCOSURu a podporovanie občianskej spoločnosti v MERCOSURE,
- obchodné vzťahy – pre MERCOSUR je EÚ jedným z najvýznamnejších obchodných partnerov (napr. od roku 1993 do roku 2003 stúpal dovoz z EÚ o 5,6 % ročne a vývoz do EÚ stúpal o 3,6 % ročne).

Od roku 1999 prebiehajú medzi EÚ a MERCOSUrom rokovania o Interregionálnom asociačnom dohovore, ktorý by mal nahradiť Rámcový dohovor. Hlavným cieľom rokovaní je dosiahnuť liberalizáciu obchodovania s tovarom a službami a smerovanie k voľnému obchodu v súlade s pravidlami Svetovej obchodnej organizácie.

Začiatkom decembra 2009 rokovanie prezidentov členských štátov MERCOSURu v Uruguaji neprinieslo dohodu v oblasti voľného obchodu s EÚ. Veľkým problémom pre uzavretie dohody o voľnom obchode je spoločná poľnohospodárska politika EÚ.

Členské krajiny MERCOSURu majú jedinečné zdroje na ekologickú výrobu elektriny. Ide o rieky Amazonka, Paraná a Uruguaj. Elektráreň Itaipú na rieke Paraná, ktorá bola dokončená v roku 1982 v spolupráci Paraguaja a Brazílie, patrí medzi najväčšie vodné elektrárne na svete, takže z Paraguaja sa stal jeden z najväčších svetových exportérov elektriny. Jedinečná zásoba pitnej vody, ktorá sa pravdepodobne v budúcnosti stane strategickou surovinou nezávisle od hospodárskych kríz, je ďalšou komparatívnou výhodou, ktorú by členské krajiny MERCOSURu mohli v budúcnosti využiť. Udržanie uvedenej komparatívnej výhody môže robiť veľké problémy

členským krajinám, pretože sa zatiaľ dostatočne nepodarilo vyriešiť znečisťovanie riek domácnosťami a rôznymi výrobnými podnikmi.

MERCOSUR od svojho vzniku pôsobil v regióne Latinskej Ameriky ako stabilizačný faktor. Podporuje politický a hospodársky dialóg medzi jednotlivými členmi MERCOSURu a medzi MERCOSURom a nečlenskými krajinami.⁵¹

Po prekonaní finančnej a hospodárskej krízy má združenie MERCOSUR pred sebou viaceré problémy, ktoré bude musieť v blízkej budúcnosti riešiť:

- skvalitnenie rozhodovacích procesov,
- dobudovanie a bezproblémové fungovanie spoločného trhu,
- zvýšenie povedomia obyvateľstva jednotlivých členských štátov MERCOSURu o dôležitosti ďalšieho prehĺbovania vzájomnej hospodárskej integrácie.

Kľúčovú úlohu v tomto zoskupení má hospodárstvo **Brazílie**. V minulosti sa Brazília rozvíjala a ťažila z monopolného postavenia pri produkcii a exporte hlavne primárnych komodít a poľnohospodárskych produktov. Napríklad v 17. st. mala výhradné postavenie v obchode s cukrom, neskôr to bola káva a bavlna a koncom 19. st. kaučuk. V druhej polovici dvadsiateho storočia Brazília reštrukturalizovala svoje hospodárstvo a monokultúrne zameraný export sa podarilo sčasti diverzifikovať. V súčasnosti je index exportnej koncentrácie na úrovni 9,1, čo je hodnota porovnateľná s členskými štátmi OECD.⁵² Brazília má významný vplyv aj na vývoj vo svetovom hospodárstve, lebo v súčasnosti patrí medzi 10 najväčších hospodárstiev na svete podľa tvorby HDP a podľa prognóz bude v roku 2020 na 7. mieste, ako môžeme vidieť v tabuľke číslo 15.

⁵¹ V roku 1998 členovia MERCOSURu, Bolívia a Čile podpísali protokol z Ushuaie (Argentína), v ktorom sa uznala platnosť demokratických inštitúcií ako podmienky existencie a rozvoja procesov integrácie, ale súčasne zmena demokratického poriadku tvorí neprijateľnú prekážku v procese regionálnej integrácie.

⁵² Luiz de Mello. 2010. *Growth and Sustainability in Brazil, China, India, Indonesia and South Africa*. Paris: OECD, 2010. s. 37. ISBN 978-92-64-09019-4.

Tabuľka č. 15

10 najväčších ekonomík podľa tvorby HDP meranej v PKS v roku 2010 a 2020

Poradie	Rok 2010	Rok 2020
1.	USA	Čína
2.	Čína	USA
3.	Japonsko	India
4.	India	Japonsko
5.	Nemecko	Ruská federácia
6.	Ruská federácia	Nemecko
7.	Veľká Británia	Brazília
8.	Francúzsko	Veľká Británia
9.	Brazília	Francúzsko
10.	Taliansko	Mexiko

Zdroj: Euromonitor z údajov MMF, dostupné na: <http://blog.euromonitor.com/2010/07/special-report-top-10-largest-economies-in-2020.html>

V druhej polovici roku 2008 svetové hospodárstvo zasiahla už spomenutá finančná kríza, ktorá neskôr prerástla do hospodárskej krízy. V tabuľke č. 16 sú uvedené údaje o vývoji HDP za roky 2009 až 2012. Vplyv finančnej a hospodárskej krízy na hospodárstvo Brazílie je viditeľný v roku 2009, keď sa HDP krajiny znížilo o 0,6 %. Z tabuľky ďalej vyplýva, že už v roku 2010 sa Brazília dostala z hospodárskej krízy a jej hospodárstvo narástlo o 7,5 %, čo je viac, ako je priemer rastu v rozvíjajúcich sa a rozvojových krajinách, a súčasne je to viac ako dvojnásobok nárastu HDP v rozvinutých krajinách.

Jej tempo rastu HDP sa podľa predbežného odhadu a prognózy MMF v roku 2011 a 2012 síce spomalí, ale rast by mal aj tak dosahovať vyššie hodnoty, ako bude rast HDP v rozvinutých krajinách.

Tabuľka č. 16
Vývoj HDP 2009 – 2012

Rok	(v %)			
	2009	2010	2011*	2012**
Svetový HDP	-0,7	5,2	3,8	3,3
Rozvinuté krajiny	-3,7	3,2	1,6	1,2
USA	-3,5	3,0	1,8	1,8
Rozvíjajúce sa a rozvojové krajiny	2,8	7,3	6,2	5,4
Brazília	-0,6	7,5	2,9	3,0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov IMF World Economic Outlook 2011 a 2012, dostupné na:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/update/01/index.html>,

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/update/01/index.htm>

* Predbežný odhad.

** Prognóza vývoja HDP.

V rokoch 2002 až 2008 celá Latinská Amerika, vrátane Brazílie, zažila najvyšší rast hospodárstva, ktorý umožnili hlavne zlepšujúce sa reálne výmenné relácie Brazílie, ktoré sú jedným z hlavných ukazovateľov kvality zapojenia sa krajín do medzinárodnej del'by práce. Tento pozitívny trend reálnych výmenných relácií súvisel s rastúcimi cenami nerastných surovín a v rokoch 2007 a 2008 aj s rastúcimi cenami poľnohospodárskej produkcie. Brazília v roku 2010 ťažila aj z priaznivého vývoja ceny železnej rudy, keď bol na svetovom trhu medziročne zaznamenaný viac ako 80-percentný nárast jej ceny.

Ďalší vývoj cien nerastných surovín, v budúcnosti hlavne ropy, bude pre Brazíliu jedným z kľúčových faktorov ďalšieho rozvoja. Brazília má v súčasnosti potvrdené zásoby ropy vo výške 12,9 mld. barelov, čo sú druhé najväčšie overené zásoby v Južnej Amerike (najviac potvrdených zásob má Venezuela), a podľa štatistickej ročenky ropnej spoločnosti BP (British Petroleum) z roku 2010 patrí medzi 10 krajín sveta s najväčšími zásobami ropy, ktoré nie sú členmi OPECu. V hlbokých vodách v blízkosti pobrežia na juhovýchode Brazílie sa odhadujú zásoby ropy v rozmedzí od 40 do 80 mld. barelov. V prípade potvrdenia týchto rezerv a ich technicky možnej ťažby by sa Brazília v budúcnosti zaradila ku krajinám s najväčšími zásobami tejto strategickej suroviny na svete.

Dôležité postavenie Brazílie v rámci Latinskej Ameriky potvrdzuje aj jej úzka spolupráca s EÚ. V júli roku 2007 sa v Lisabone uskutočnila prvá konferencia Európskej únie a Brazílie, ktorá znamenala začiatok strategického partnerstva. Na tejto

konferencii partneri potvrdili svoj záväzok posilniť politický dialóg na úrovni dvoch regiónov, ako aj dialóg na úrovni odvetvových politík, ako je námorná doprava, veda, informačná spoločnosť a vzdelávanie. Na druhej konferencii v decembri 2008 a tretej konferencii v októbri 2009 medzi hlavnými prerokovanými témami bola svetová hospodárska kríza, možnosti a spôsoby jej riešenia, boj s obchodom s drogami a ochrana životného prostredia. Štvrtá konferencia (Brazília júl 2010) sa venovala reforme fungovania G20⁵³, dosahom hospodárskej krízy a možnosti pokroku v rokovaní o obchodnej dohode medzi MERCOSUrom a EÚ. Piata konferencia, ktorá sa konala na jeseň roku 2011, bola venovaná otázkam globálneho otepľovania a možnostiam spolupráce v oblasti energetiky.

Brazília ako súčasť štátov BRIC⁵⁴ (Brazília, Rusko, India a Čína) patrí ku krajinám, ktoré v budúcnosti z hľadiska ich ekonomickej sily budú hrať kľúčovú úlohu vo svetovom hospodárstve. Od klasickej triády rozvoja, ktorú v minulosti tvorili USA, Japonsko a EÚ, sa ekonomický rozvoj presúva do oblastí, ako je Čína, India a Brazília, prípadne v rámci Latinskej Ameriky do MERCOSURu. Brazília vo svojom vývoji mala viaceré fázy, keď mohla ťažiť zo svojho monopolného postavenia v rámci exportu určitých komodít. Súčasná situácia na svetových trhoch, keď sa ceny môžu rapídne zmeniť a poklesnúť za niekoľko dní, si vyžaduje od krajín väčšiu schopnosť adaptácie na zmenené podmienky. Ak sa Brazílii podarí efektívne využiť príjmy z exportu strategických surovín, ako je ropa, konkurencieschopnosť hospodárstva sa môže zvýšiť a tým sa zlepši aj možnosť preniknutia na nové trhy. Príjmy z exportu by sa mali investovať do vzdelávania, rozvoja vedy a priemyslu s vysokou mierou pridanej hodnoty. Ako už bolo uvedené, na svetových trhoch sa v niektorých obdobiach prejavuje tendencia k protekcionistickým opatreniam, ktoré sú často skryté vo forme rôznych administratívnych opatrení. V záujme Brazílie by preto malo byť aj prehĺbenie integračných procesov v rámci integračného zoskupenia MERCOSUR, ktoré by mohlo byť rozšírené aj o ďalšie krajiny Južnej Ameriky, čo by zvýšilo jeho príťažlivosť pre

⁵³ Skupina G20 vznikla v decembri v roku 1999. Na začiatku fungovania skupiny bolo cieľom, aby sa každý rok stretli ministri financií a guvernéri centrálnych bánk štátov G20 a prerokovávali spoluprácu v oblasti hospodárskej politiky. Od roku 2008 sa stretávajú pravidelne hlavní predstavitelia krajín G20 minimálne jedenkrát za rok a rokujú o hospodárskej a finančnej spolupráci s cieľom udržať stabilný hospodársky rozvoj. Do skupiny G20 patria: Argentína, Austrália, Brazília, Čína, Francúzsko, India, Indonézia, Japonsko, Južná Afrika, Južná Kórea, Kanada, Mexiko, Nemecko, Rusko, Saudská Arábia, Taliansko, Turecko, USA, Veľká Británia a zástupca EÚ.

⁵⁴ Od roku 2011 už hovoríme o krajinách BRICS – okrem pôvodných krajín sa k nim zaraďuje aj Juhoafrická republika.

zahraničné investície a súčasne by sa zvýšila nezávislosť od vývoja na vzdialených odbytových trhoch.

Venezuela patrí ku krajinám s najväčšími zásobami ropy a zemného plynu na svete. V súčasnosti patrí aj medzi 10 najväčších producentov ropy. Ako všetky krajiny, ktoré sú závislé od vývozu nerastných surovín, aj hospodárstvo Venezuely bolo výrazným spôsobom zasiahnuté klesajúcimi príjmami z exportu ropy. Na druhej strane začiatkom roka 2010 bol ohlásený nález jedného z najväčších ložísk ropy na svete v oblasti venezuelskej rieky Orinoco. Podľa Amerického ústavu pre geologický prieskum je v tomto regióne okolo 513 mld. barelov ropy, ktorú by bolo možné technicky vyťažiť. V prípade potvrdenia tejto zásoby by Venezuela mohla mať až dvojnásobný objem potvrdených ropných rezerv oproti terajšiemu lídrovi – Saudskej Arábii. Pre MERCOSUR by prístup krajiny s takými veľkými zásobami strategickej suroviny znamenal značné posilnenie a zlepšenie pozície v rokovaniach s ostatnými štátmi, prípadne integračnými zoskupeniami.

Venezuela bola dlhoročným členom integračného zoskupenia Latinskej Ameriky – Andského spoločenstva (ďalej len „spoločenstvo“). Jej členstvo trvalo od roku 1973 do roku 2006. Ako hlavné dôvody vystúpenia Venezuely zo spoločenstva sa uvádzajú politické nezhody. Iné členské štáty spoločenstva (Peru a Kolumbia) podpísali bilaterálne obchodné zmluvy s USA, čo nekorešponduje s antiamerickou politikou prezidenta Huga Cháveza. Postoj Venezuely k USA je dlhodobo negatívny, čo je kontroverzné hlavne z hľadiska ich vzájomného obchodu, keďže viac ako 60 % obchodnej výmeny Venezuely je práve s USA (napr. venezuelské dodávky ropy pokrývajú viac ako 10 % ropných potrieb USA). Venezuela sa pod vedením svojho prezidenta dlhodobo snaží preorientovať svoj zahraničný obchod, ktorý je závislý od trhu USA, na krajiny Latinskej Ameriky, Čínu a Ruskú federáciu.

V rámci Latinskej Ameriky je pre Venezuelu veľmi dôležité dosiahnutie plnoprávneho členstva v rámci zoskupenia MERCOSUR. V roku 2006 prijal MERCOSUR Prístupový protokol Venezuely (ďalej len „protokol“). V protokole sú v 12 článkoch spracované základné medzníky prístupového procesu. Protokol musia ratifikovať parlamenty všetkých štyroch plnoprávných členov MERCOSURu. Protokol zatiaľ neschválil paraguajský parlament, ako hlavný dôvod sa uvádza politika prezidenta Venezuely Huga Cháveza v oblasti ľudských práv. Ďalším problémom, ktorý

brzdí ratifikáciu protokolu v paraguajskom parlamente, sú kroky Huga Cháveza v oblasti fungovania trhového hospodárstva a voľného obchodu, keďže v poslednom období sa vo Venezuele uskutočnili rôzne vlny znárodňovania, čo pravicovú väčšinu v paraguajskom parlamente zneisťuje.

Vyššie troch rokov ratifikáciu protokolu blokoval aj brazílsky zákonodarný zbor, ale nakoniec ho v decembri 2009 brazílsky senát schválil.

Po ratifikácii a nadobudnutí účinnosti protokolu musí Venezuela počas štyroch rokov upraviť svoju legislatívu, pokiaľ ide o vývoz a dovoz tak, aby bola v súlade s legislatívou ostatných členov MERCOSURu. V protokole sú ďalej upravené termíny liberalizácie obchodu s tovarmi podľa ich citlivosti na vzájomný obchod. Niektoré obchody s tovarmi sa liberalizujú hneď po nadobudnutí účinnosti protokolu, pri niektorých citlivých tovaroch je určené prechodné obdobie na liberalizáciu vzájomného obchodu do roku 2014.

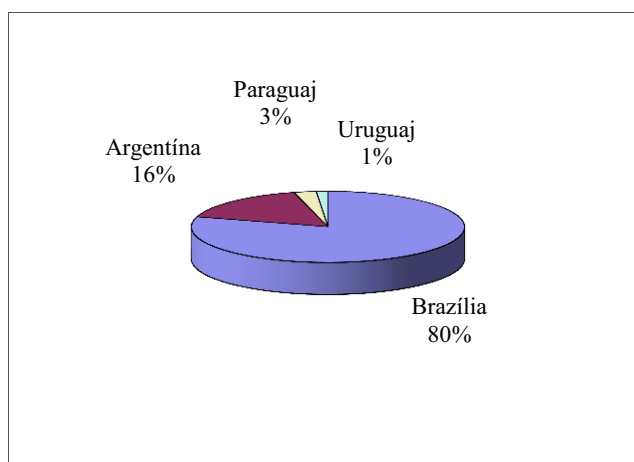
Venezuela sa už viac rokov snaží dosiahnuť plnoprávne členstvo v integračnom zoskupení MERCOSUR. Úspešná medzinárodná ekonomická integrácia môže mať pozitívny vplyv na modernizáciu priemyslu, môže ovplyvniť hospodársky rast v integrujúcich sa hospodárstvach a zároveň pôsobiť na diverzifikáciu exportu do netradičných odvetví. Na základe SWOT analýzy plnoprávneho členstva Venezuely v integračnom zoskupení MERCOSUR budeme posudzovať stanovenú hypotézu č. 3 – „Výhody z plnoprávneho členstva Venezuely v MERCOSURE prevýšia nevýhody jej členstva“. SWOT analýza sa používa na identifikovanie silných a slabých stránok a súčasne sa snaží odhaliť aj rôzne príležitosti a riziká skúmaného problému. Vo všeobecnosti môžeme charakterizovať silné a slabé stránky ako faktory, ktoré sa sčasti dajú kontrolovať, pričom príležitosti a riziká sú faktory, ktoré sa zvyčajne kontrolovať nedajú.

a) Silné stránky

K základným silným stránkam pristúpenia Venezuely k zoskupeniu MERCOSUR môžeme zaradiť rozšírenie trhu v integračnom zoskupení. Rozšírenie trhu by malo hlavne zabezpečiť lepšiu alokáciu dostupných zdrojov a zvýšenie konkurencieschopnosti výrobcov v zoskupení. Čo sa týka súčasnosti, v počte

spotrebiteľov jednotlivých členov zoskupenia je značná asymetria. Podiel Brazílie je na celkovom počte spotrebiteľov až 80 %, tak ako je to uvedené v grafe č. 6.

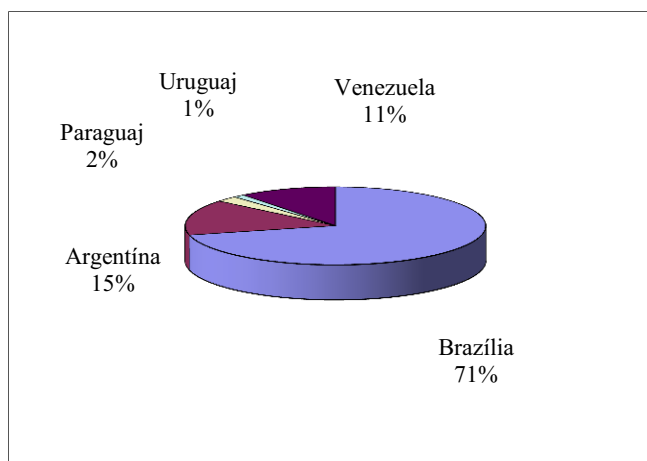
Graf č. 6
Podiel spotrebiteľov v MERCOSURE za rok 2010

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

Po vstupe Venezuely klesne jej podiel na 71 %, ako môžeme vidieť z grafu č. 7, čo aspoň čiastočne zníži podiel Brazílie na ich celkovom počte a tým sa zníži aj vysoká asymetria.

Graf č. 7
Podiel spotrebiteľov v MERCOSURE v roku 2010 po zohľadnení Venezuely

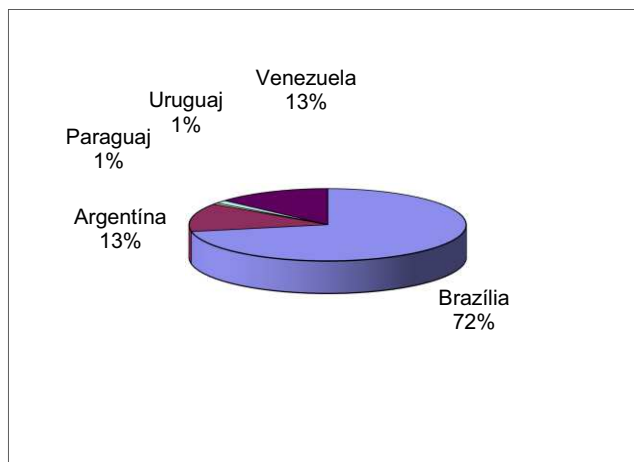

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

Ďalším znakom dominancie Brazílie v zoskupení je značne asymetrická tvorba HDP MERCOSURu a to z dôvodu veľkosti Brazílie, ktorá sa podieľa na HDP zoskupenia až 83 %. V grafe č. 8 je znázornený HDP zoskupenia po zohľadnení Venezuely. Po vstupe Venezuely sa podiel Brazílie zníži a bude dosahovať výšku 72 %.

Graf č. 8

Podiel členov na tvorbe HDP v MERCOSURE za rok 2010 po zohľadnení členstva Venezuely

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: <http://data.worldbank.org/>

Na základe analýzy o rozdelení počtu spotrebiteľov a tvorbe celkového HDP v MERCOSURE je v tomto zoskupení v súčasnosti značná asymetria, ktorá je zapríčinená veľkými rozdielmi v členských krajinách. Prijatie Venezuely môže aspoň čiastočne vybalansovať postavenie Brazílie v Mercosure. Veľká asymetria v postavení Brazílie naznačuje vyššiu dôležitosť zoskupenia pre menších členov ako pre dominantného člena zoskupenia.

Blízkosť Venezuely k trhu MERCOSURu patrí tiež k silnej stránke jej plnoprávneho členstva, lebo ide o homogénny trh s trhom integračného zoskupenia, kde spotrebiteľia môžu mať rovnaký vkus, a to môže byť výhoda pri raste odbytu výrobcov zoskupenia. Tento faktor môžeme priradiť aj k príležitostiam – môže to naštartovať budovanie infraštruktúry, kde projekty v infraštruktúre značne ovplyvňujú hospodársky rast krajiny. K ďalšej silnej stránke, ktorá súvisí s blízkosťou k trhu, je ľahšie vytvorenie distribučných kanálov, napríklad v severnej Brazílii, čo sa odrazí v nízkych nákladoch na vybudovanie odbytu.

Spoločný trh zabezpečí aj vyššiu mieru špecializácie, väčší výber tovarov pre spotrebiteľov. Vyššia kvalita, lepšie ceny tovarov a lepšie využitie zdrojov znamenajú posilnenie vzťahov a väzieb – obchodných, politických, výskumných, vzdelávacích a zabezpečenie demokratického vývoja.

Najdôležitejšou silnou stránkou Venezuely, ktorá môže kladne ovplyvniť MERCOSUR, je jej **členstvo v OPECu**⁵⁵. V tabuľke č. 17 sú údaje o potvrdených rezervách ropy vo svete podľa jednotlivých krajín. Venezuela má v súčasnosti najväčšie potvrdené zásoby vo svete a po dlhých rokoch sa dostala pred Saudskú Arábiu, ktorá má o 32 mld. barelov ropy menej.

Tabuľka č. 17

Krajiny s najvyššími potvrdenými rezervami ropy na svete v roku 2010

Poradie vo svete	Názov krajiny	Množstvo zásob v mld. bareloch
1.	Venezuela	296,501
2.	Saudská Arábia	264,516
3.	Irán	151,170
4.	Irak	143,100
5.	Kuvajt	101,500
6.	SAE	97,8

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Annual Statistical Bulletin 2010/2011, s. 22.

Najväčším ekonomikám sveta, ako sú USA a Čína, stále chýba dostatok ropy na ich rozvoj, a preto musia dovážať veľkú časť ropy zo zahraničia. Vstupom Venezuely do MERCOSURu sa veľkosť potvrdených zásob ropy integračného zoskupenia rapídne zvýši, čím značne narastie jeho význam vo svetovom hospodárstve.

V Latinskej Amerike patrí Venezuela a Brazília ku krajinám s najvyššími potvrdenými rezervami ropy a s najvyššou dennou ťažbou ropy, tak ako je to uvedené v tabuľke č. 18.

⁵⁵ OPEC – Organizácia krajín vyvážajúcich ropu vznikla v roku 1960 v Bagdade. Venezuela (spolu s Irakom, Iránom, Kuvajtom a Saudskou Arábiou) patrila k jej zakladajúcim členom. Dnes sú v organizácii ďalší 7 členovia – Alžírsko, Angola, Ekvádor, Katar, Líbya, Nigéria a Spojené arabské emiráty. Na území krajín OPECu sa nachádza vyše 81 % potvrdených ropných rezerv a ich exportná politika pri vývoze ropy je jedným z určujúcich faktorov jej ceny.

Tabuľka č. 18**Krajiny s najvyššími potvrdenými rezervami ropy a dennou ťažbou ropy v LA**

Poradie v LA	Názov krajiny	Množstvo zásob v mld. bareloch	Denná ťažba ropy v mil. bareloch/deň
1.	Venezuela	296,501	2,853
2.	Brazília	12,857	2,054
3.	Mexiko	11,692	2,575
4.	Ekvádor	7,206	0,476
5.	Argentína	2,505	0,608
6.	Kolumbia	1,360	0,784

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Annual Statistical Bulletin 2010/2011, s. 22 a s. 30.

V MERCOSURE, s výnimkou Brazílie, majú všetky členské krajiny nedostatok tejto strategickej suroviny. Vstup Venezuely môže posilniť hlavne postavenie Argentíny, ktorá nevyhnutne potrebuje energetické zdroje a ktorých hlavným dodávateľom sa môže stať práve Venezuela. Na druhej strane, ako už bolo uvedené, Venezuela sa snaží teritoriálne diverzifikovať svoj export ropy, ktorý zatiaľ z veľkej časti smeruje do USA. Relatívne malá vzdialenosť členov MERCOSURu znamená v tomto prípade veľkú výhodu pre jej export.

Okrem ropy má Venezuela aj vysoké zásoby plynu, ktoré, ako je uvedené v tabuľke č. 19, sú najvyššie v Latinskej Amerike. Brazília má potvrdené zásoby plynu v hodnote 358 mld. m³, čo ju zaraďuje na štvrté miesto v Latinskej Amerike.

Tabuľka č. 19**Krajiny s najvyššími potvrdenými rezervami plynu v LA**

Poradie v LA	Názov krajiny	Množstvo zásob v mld. m ³
1.	Venezuela	5 525
2.	Bolívia	695
3.	Argentína	379
4.	Brazília	358
5.	Peru	345
6.	Mexiko	339

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Annual Statistical Bulletin 2010/2011, s. 23.

Vysoké zásoby plynu a budovanie plynovodu z Venezuely do Ría de la Plata je veľmi dôležité aj pre Brazíliu, ktorá je pri rope sebestačná, ale jej zásoby plynu sú nedostatočné a musí ho dovážať.

Jedným z predpokladov úspešnej integrácie rozvojových krajín je vzájomná ekonomická komplementarita. V tabuľke č. 20 je znázornené členenie celkového vývozu MERCOSURu a Venezuely podľa členenie SITC za rok 2009 na svetové trhy. Z uvedených údajov vyplýva, že ekonomiky MERCOSURu a Venezuely sú vzájomne komplementárne. Na svetových trhoch si ekonomiky vzájomne nekonkurujú.

Vývoz Venezuely je skoro úplne monokultúrne zameraný, kde viac ako 90 % exportu tvorí podľa členenia SITC skupina č. 3 – čo sú minerálne palivá, mazadlá a príbuzné materiály.

Pri MERCOSURE najväčší podiel na vývoze majú skupiny 0 + 1 a 2 + 4, ktorých podiel na celkovom vývoze je 30,08 %, resp. 20,67 %. Tretím najväčším artiklom vo vývoze krajín MERCOSURu podľa členenia SITC sú stroje a dopravné zariadenia. Všetky uvedené skupiny vývozu sa na celkovom vývoze Venezuely podieľajú výškou do 1 %.

Tabuľka č. 20

Celkový export MERCOSURu a Venezuely v členení podľa SITC za rok 2009

(v mil. USD)

	MERCOSUR			Venezuela		
	SITC		Podiel v %	SITC		Podiel v %
Potraviny, živé zvieratá, nápoje a tabak	0+1	64 614,00	30,08 %	0+1	65,7	0,12%
Suroviny nepoživatelné bez palív a rastlinné oleje a tuky	2+4	44 375,00	20,67 %	2+4	217,9	0,39%
Minerálne palivá, mazadlá a príbuzné materiály	3	19 367 ,00	9,02 %	3	54231,4	95,84%
Chemikálie	5	17 339,00	8,08 %	5	332,14	0,58%
Priemyselný tovar	6	24 469, 00	11,40 %	6	1445,16	2,55%
Stroje a dopravné prostriedky	7	35 370, 00	16,47 %	7	241,14	0,43%
Rôzne hotové tovary	8	5 469, 00	2,55 %	8	49,4	0,09%
Tovar a transakcie	9	3 710, 00	1,73 %	9	0,10	0,0002%
Spolu		214 713,00			56 582,94	

Zdroj: UNComtrade, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

V tabuľke č. 21 je znázornená komoditná štruktúra exportu medzi MERCOSUrom a Venezuelou v členení SITC za rok 2009. Štruktúra vývozu Venezuely do MERCOSURu má rovnaké zloženie ako jej vývoz na svetové trhy, kde najvyšší podiel tvoria výrobky skupiny č. 3 členenia podľa SITC.

Štruktúra vývozu MERCOSURu do Venezuely je sčasti odlišná od štruktúry vývozu na ostatné trhy. Najvyšší podiel exportu má skupina č. 0 a 1 podľa SITC, ale na druhom mieste nie sú skupiny 2 + 4, ale skupina č. 7, čo sú stroje a dopravné prostriedky. V uvedenej skupine sú výrobcovia z MERCOSURu konkurencieschopnejší ako importéri z ostatných krajín sveta, čo po úplnej liberalizácii vzájomného obchodu môže ešte zvýšiť ich konkurencieschopnosť.

Tabuľka č. 21

Vzájomný export MERCOSURu a Venezuely v členení podľa SITC za rok 2009

(v mld. USD)

	MERCOSUR			Venezuela		
	SITC		Podiel v %	SITC		Podiel v %
Potraviny, živé zvieratá, nápoje a tabak	0+1	1, 880	37,9	0+1	0,0001	0,01
Suroviny nepoživatelné bez palív a rastlinné oleje a tuky	2+4	0,283	5,71	2+4	0,012	0,81
Minerálne palivá, mazadlá a príbuzné materiály	3	0,038	0,77	3	1, 313	88,76
Chemikálie	5	0,485	9,78	5	0,066	4,46
Priemyselný tovar	6	0,609	12,28	6	0,079	5,34
Stroje a dopravné prostriedky	7	1, 388	27,98	7	0,009	0,61
Rôzne hotové tovary	8	0,272	5,48	8	0,0002	0,01
Tovar a transakcie	9	0,005	0,10	9		
Spolu		4, 96			1, 4793	

Zdroj: UN Comtrade, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

V tabuľke č. 22 je uvedený vývoj vzájomného obchodu MERCOSURu a Venezuely v rokoch 2007 až 2010. Každoročne dosahuje MERCOSUR prebytok obchodnej bilancie vo vzájomnom obchode s Venezuelou. V prípade jej plnoprávneho členstva sa obchodná výmena môže zvýšiť a z pohľadu MERCOSURu sa obchodná bilancia môže vyvíjať ešte priaznivejšie. Pokles vo vzájomnom obchode v rokoch 2009

a 2010 bol značne ovplyvnený vývojom svetového hospodárstva a dosahmi finančnej a hospodárskej krízy.

Tabuľka č. 22

Vývoj vzájomného obchodu MERCOSURu a Venezuely v rokoch 2007 až 2010

(v USD)

Rok	Export	Import	Bilancia
2007	6 081 851 920,00	977 302 875,00	5 104 549 045,00
2008	7 076 212 469,00	1 088 868 313,00	5 987 344 156,00
2009	4 950 366 725,00	1 525 373 306,00	3 424 993 419,00
2010	5 626 905 012,00	1 817 610 505,00	3 809 294 507,00

Zdroj: vlastné spracovanie na základov údajov ALICE WEB, dostupné na: <http://www.alicewebmercotel.mdic.gov.br/>

K ďalším silným stránkam môžeme zaradiť spoločnú históriu Venezuely s členmi MERCOSURu, ktorá bola ovplyvnená kolonizáciou Latinskej Ameriky v minulosti a jej následky sú viditeľné v kolonizovaných krajinách až do súčasnosti.

Z geostrategického pohľadu vstup Venezuely umožní MERCOSURu prístup ku Karibskému moru.

b) Slabé stránky

Keďže Venezuela vyváža najmä ropu a zemný plyn, na ktoré sa vo väčšine prípadov nevzťahujú clá pri dovoze, nemá veľký záujem o prehĺbovanie voľného obchodu, a to môže značne zmeniť vyjednávaciu pozíciu MERCOSURu s inými krajinami, prípadne integračnými zoskupeniami.

K slabým stránkam Venezuely môžeme ďalej zaradiť jej presadzovanie politických názorov pri riešení problémov a nie riešenie situácie na základe ekonomických predpokladov. Napríklad je to zreteľné pri dohode o voľnom obchode s USA, kde Brazília a Argentína odmietajú dohodu s USA z ekonomických dôvodov a Venezuela hlavne z politických dôvodov. Zreteľné je to aj pri postoji prezidenta Cháveza, ktorý chce dovážať potraviny z MERCOSURu a nie z Kolumbie, ktorá bola jej dlhoročným partnerom v oblasti dovozu potravín. Takéto diametrálne odlišné chápanie problémov môže viesť v budúcnosti pri plnoprávnom členstve Venezuely k oslabeniu vyjednávacjej sily MERCOSURu.

Venezuelský trh je v porovnaní s Brazíliou a Argentínou menší, čo má za následok menšiu možnosť využívania úspor z rozsahu pri výrobe. Podnikatelia z Venezuely majú veľké obavy z prílevu lacnejších brazílskych a argentínskych tovarov. Venezuela je z tohto pohľadu menej konkurencieschopná, čo môže spôsobiť veľké problémy viacerým spoločnostiam. Na druhej strane, pri úspešnej reštrukturalizácii výrobných podnikov, môžu tieto podniky v budúcnosti využiť bezbariérový prístup na dodatočný trh s veľkosťou viac ako 250 mil. potenciálnych odberateľov. Veľkým problémom Venezuely je malá konkurencieschopnosť jej poľnohospodárskej produkcie. Brazília a Argentína patria ku krajinám s vysoko rozvinutou poľnohospodárskou výrobou, čo bude pre venezuelské farmy, ktoré nie sú schopné efektívne produkovať, znamenať veľmi tvrdú konkurenciu. Najväčším problémom poľnohospodárstva je jeho konkurencia a nie komplementarita. Sezónne dozrieva produkcia naraz, čo spôsobuje veľkú konkurenciu medzi pestovateľmi.

Ďalšou slabou stránkou Venezuely, ktorá sa však vyskytuje vo väčšine latinskoamerických štátov, je vysoká miera korupcie a vysoká kriminalita. Uvedené problémy by sa mohli dať riešiť aj na spoločnej úrovni v rámci integračného zoskupenia, ale to sa najprv musia vytvoriť administratívne kapacity a musí sa pristúpiť k harmonizácii práva. Vzájomná hranica nie je dostatočne chránená, takže sa na nej vyskytujú veľké problémy s pašovaním tovaru.

Slabou stránkou Venezuely je aj politická nestabilita v krajine a pokračujúci proces znárodňovania. Tak ako už bolo uvedené, domáca politická situácia jej dlhodobo bráni stať sa plnoprávnym členom MERCOSURu.

K nestabilite v krajine môže viesť aj jej prílišná závislosť od príjmov z ťažobného priemyslu, pričom ostatné odvetvia priemyslu sú poddimenzované. Až 50 % štátnych príjmov a 30 % HDP tvorí ťažobný priemysel, pričom v ropnom priemysle je zamestnaných len 100 000 ľudí. Hlavný zdroj príjmov je z exportu ropy. Veľkým problémom je nekonkurencieschopný priemysel, ktorému chýba ľudský a finančný kapitál, ktorý využíva zaostalé informačné systémy a má nízku kvalitu produkcie. Nízka produktivita práce by mala viesť k vytvoreniu strategického plánu zmien, ktoré by ochránili časti hospodárstva najviac zasiahnuté integračným procesom. Komparatívna výhoda Venezuely by sa v budúcnosti nemala sústreďovať len do ťažobného priemyslu a nízkych miezd.

Nedostatočne vybudovaná infraštruktúra medzi Venezuelou a MERCOSURom spôsobuje problémy v doprave produkcie na trh MERCOSURu.

Pre Venezuelu bude ťažké presadiť sa na trhu MERCOSURu. MERCOSUR má relatívne dosť ropy (týka sa to hlavne najväčšieho člena – Brazílie), patrí medzi veľkých pestovateľov bavlny, producentov mlieka a mäsa.

c) Príležitosti

Pri rozšírení integračného zoskupenia sa predpokladá rozšírenie odbytových možností firiem členských krajín, a tým aj tvorba nových pracovných miest. Rozvoj výroby priaznivo vplýva na rýchlejšiu rast HDP tak zoskupenia, ako aj jednotlivých krajín. Konkurenčný tlak a voľný prístup na trh by mali pôsobiť na neefektívnosť v produkcii, čím sa zabezpečí lepšie využívanie zdrojov. V zmluve z Asunciónu o založení spoločenstva MERCOSUR je okrem vytvorenia voľného trhu spomenutá aj postupná harmonizácia zákonodarstva a zosúladňovanie politík v oblasti zahraničného obchodu, poľnohospodárstva, priemyslu, fiškálnej a monetárnej politiky, čo v budúcnosti môže viesť k zlepšeniu viacerých makroekonomických ukazovateľov.

Vstup Venezuely do spoločenstva môže naštartovať rokovania o rôznych spoločných projektoch v infraštruktúre a v ťažobnom priemysle, znamená aj jeho rozšírenie o dôležitú krajinu z pohľadu svetového hospodárstva. To značne zvýši rokovaciu silu s inými integračnými blokmi alebo štátmi a posilní postavenie MERCOSURu vo svetovom hospodárstve.

Blízkosť trhu Venezuely k trhom MERCOSURu je výhodou, ktorá zvyšuje možnosť dodávať tovary zo súčasných členských krajín na tento trh.

Pre Venezuelu sa pri jej členstve v MERCOSURE otvára možnosť zvyšovať produktivitu v národnom hospodárstve, zvyšovať prílev zahraničných investícií, kde zahraničné spoločnosti môžu Venezuelu považovať za vstupnú bránu na trhy MERCOSURu, a budovať infraštruktúru. Cieľom Venezuely by nemalo byť, aby sa stala len nákupcom tovarov a služieb z MERCOSURu a vyvážala len ropu a jej deriváty na tento trh.

Príležitosti sa otvárajú aj v spolupráci v kultúrnej a sociálnej oblasti a v oblasti vzdelávania, ktoré je základom budovania konkurencieschopného hospodárstva.

Členstvo v MERCOSURE znamená aj príležitosť na spoločný rozvoj turizmu. V súčasnosti je veľkým problémom v Latinskej Amerike vízová povinnosť, ktorá nie je jednotná, a vízum pre každý štát treba žiadať osobitne.

V politickej rovine sa dá pôsobiť na politiku Huga Cháveza cez demokratickú klauzulu, ktorú dodržia členovia MERCOSURu, a znížiť izoláciu Venezuely. Pôsobenie v tejto oblasti je veľmi dôležité, lebo jej politika je zatiaľ v oblasti demokracie a rozširovanie voľného obchodu veľmi kontroverzná.

Prezident Venezuely má veľmi dobré vzťahy s prezidentom Bolívie, čo by mohlo v budúcnosti pomôcť pri vstupe Bolívie do MERCOSURu. Evo Morales má na integráciu a integračné zoskupenia zatiaľ negatívny názor. Rovnako ako Andské spoločenstvo aj MERCOSUR je len pre bohatých podnikateľov a nie pre chudobných. Ďalšia prekážka, pre ktorú je zatiaľ táto možnosť menej reálna, je fakt, že Bolívia má nižšie clá, ako sú clá MERCOSURu, a ak by zaviedla spoločnú colnú tarifu, vyššie clá by znamenali rast cien na domácom trhu. Brazília uvažuje aj o zavedení výnimiek, keďže má záujem o plyn z Bolívie, s čím však zásadne nesúhlasí Paraguaj a Uruguaj, ktoré žiadne výnimky nemajú.⁵⁶

Prijatie Venezuely do spoločenstva vytvára príležitosť pre veľké brazílske spoločnosti, ktoré by mohli investovať vo Venezuele a tak dodávať tovar priamo na jej trh. Na druhej strane Venezuela by mohla podporovať investície, ktoré by boli dovezené na výrobu hotových výrobkov.

Pre členov MERCOSURu s nedostatkom ropy sa otvára príležitosť na výmenu potravín za ropu.

Po vstupe Venezuely do spoločenstva bude MERCOSUR tvoriť okolo 80 % HDP Južnej Ameriky. Táto dominancia zoskupenia v regióne môže ostatné krajiny regiónu presvedčiť o výhodnosti členstva v MERCOSURE.

⁵⁶ Na druhej strane treba uviesť, že Uruguaj podpísal rámcovú dohodu o obchode a investíciách s USA, čo môže viesť k dohode o voľnom obchode. Bilaterálne dohody v rámci MERCOSURu sú však proti jeho pravidlám. To môže viesť až k vylúčeniu Uruguaja alebo k zmene zmluvy o MERCOSURE.

d) Riziká

Z analýzy vzájomného obchodu Venezuely a MERCOSURu, ktorá je rozpracovaná v časti silné stránky, je zrejmé, že z pohľadu MERCOSURu je záujem o prístupenie Venezuely do zoskupenia obchodný, ale z pohľadu Venezuely je to záujem politický. V prípade zmeny jej politického smerovania môže nastať riziko v presadzovaní ďalšej a hlbšej integrácie v zoskupení.

Prístup Venezuely do spoločenstva má za následok prijatie spoločnej colnej tarify, ktorá je v niektorých prípadoch oveľa vyššia, ako je súčasná colná tarifa vo Venezuele (ide napr. o dovozy high-tech výrobkov). Ak sa uvedené high-tech výrobky nevyrábajú v krajinách MERCOSURu, spoločná colná tarifa v každom prípade môže značne zvýšiť cenu potrebných dovozov do odvetví s vyššou pridanou hodnotou.

Z pohľadu Venezuely je najväčšie riziko v oblasti poľnohospodárskej výroby, ktorá je oproti konkurencii z Argentíny a Brazílie veľmi malá, čo môže mať za následok koniec výroby na farmách a rast nezamestnanosti v krajine.

Vytvorenie colnej únie môže pre Venezuelu znamenať riziko hlavne pri strate colných príjmov, čo môže následne pôsobiť na pokles výdavkov zo štátneho rozpočtu, lebo ináč by nastalo zvyšovanie dlhu.

Pre súčasných členov MERCOSURu môže prijatie Venezuely za člena predstavovať riziko jej zahraničná politika a nestabilita politického systému. Pravidelné útoky na zahraničné spoločnosti, ich vyvlastňovanie, problémy v oblasti dodržiavania ľudských práv a nesúhlas s liberalizačnými krokmi v oblasti hospodárstva sú riziká, ktoré môžu v prípade plnoprávneho členstva Venezuely pôsobiť negatívne na ďalšie fungovanie spoločenstva.

Na základe uvedenej SWOT analýzy členstva Venezuely v MERCOSURe môžeme zhrnúť a charakterizovať nasledovné silné a slabé stránky a príležitosti a riziká.

Silné stránky členstva Venezuely v MERCOSURe:

- Rozšírenie trhu integračného združenia.
- Zníženie asymetrie v združení, čo sa týka tvorby HDP a počtu spotrebiteľov.
- Geografická blízkosť trhu nového člena.

- Veľké zásoby strategických surovín a členstvo v OPECu.
- Komplementarita hospodárstva Venezuely a MERCOSURu.
- Geostrategicky sa otvára MERCOSURu prístup ku Karibskému moru.
- Spoločná história, spoločný jazyk (v španielčine a portugalčine je 90 % slovnej zásoby spoločných).

Slabé stránky členstva Venezuely v MERCOSURu:

- Monokultúrne zameraný vývoz.
- Presadzovanie politických a nie ekonomických názorov pri riešení problémov.
- Problém konkurencieschopnosti venezuelských podnikov.
- Vysoká miera korupcie a kriminality.
- Politická situácia v krajine.

Príležitosti vyplývajúce z členstva Venezuely v MERCOSURu:

- Rozšírenie odbytových možností.
- Nové spoločné projekty v oblasti infraštruktúry a ťažobného priemyslu.
- Zvýšenie významu MERCOSURu a jeho vyjednávacjej sily s inými subjektmi svetového hospodárstva.
- Perspektíva rozšírenia o ďalšie krajiny Južnej Ameriky.
- Nové investičné príležitosti pre brazílske a argentínske spoločnosti vo Venezuele.
- Možnosť väčšieho vplyvu na politiku Huga Cháveza.
- Rozvoj spolupráce v kultúrnej a sociálnej oblasti a v oblasti vzdelávania.

Riziká vyplývajúce z členstva Venezuely v MERCOSURE:

- Z pohľadu Venezuely ide pri vstupe do MERCOSURu skôr o politické rozhodnutie.
- Zhoršenie politickej situácie vo Venezuele.
- Zložitejšie hľadanie konsenzu pri spoločných stanoviskách.
- Veľké riziká vo vývoji v oblasti poľnohospodárskej produkcie a v ďalších nízko-konkurenčných odvetviach vo Venezuele.

Na základe uvedenej SWOT analýzy je zrejmé, že silné stránky a príležitosti z členstva Venezuely v MERCOSURE prevažujú nad slabými stránkami a rizikami z jej členstva. Pre súčasných členov MERCOSURu je prijatie Venezuely za člena výhodné. Je to výhodné jednak z ekonomických dôvodov, ako aj z politických dôvodov.

Čo sa týka Venezuely, už to nie je také jednoznačné, pretože z jej pohľadu ide pri vstupe do zoskupenia hlavne o politický krok. Bez prípravy plánu reštrukturalizácie a adaptácie nekonkurencieschopných odvetví hospodárstva Venezuely môže vstup zapríčiniť krach neefektívnej produkcie a následne rast nezamestnanosti.

Po vykonaní SWOT analýzy môžeme stanovenú hypotézu „Výhody plnoprávneho členstva Venezuely v MERCOSURE prevýšia nevýhody jej členstva“ **prijat'**.

4.1.9. *Skupina troch – G3*

Dohodou podpísanou v roku 1994, ktorá nadobudla platnosť v roku 1995, sa členské krajiny Kolumbia, Mexiko a Venezuela zaviazali v priebehu 10 rokov vytvoriť pásmo voľného obchodu. Liberalizácia vzájomného obchodu sa týkala hlavne odstránenia väčšiny vnútorných ciel na tovary s výnimkou poľnohospodárskych produktov. Venezuela sa v roku 2006 rozhodla, že vstúpi do MERCOSURu a nebude pokračovať v procese prehlbovania integrácie v zoskupení G3 a to hlavne z politických dôvodov a zlých vzťahov s Kolumbiou.

4.1.10. *FTAA – Celoamerická zóna voľného obchodu*

V roku 1994 na summite Amerík v Miami sa prvýkrát prezentovala myšlienka o vytvorení celoamerického pásma voľného obchodu, ktorého vytvorenie sa predpokladalo k 1. 1. 2005. K hlavným cieľom FTAA patrilo vytvorenie podmienok na ľahší prístup na trhy USA a Kanady pre krajiny Latinskej Ameriky a Karibiku a podpora vzájomného obchodu krajín Latinskej Ameriky, čo by mohlo značne zvýšiť prílev zahraničných investícií do tohto regiónu.

Na rozširovanie a prehlbovanie integračných procesov musia byť vytvorené priaznivé podmienky. Paradoxne takéto podmienky na prehlbovanie integrácie v regióne Latinskej Ameriky zapríčinila dlhová kríza, ktorá ju zasiahla v 80-tych rokoch 20. storočia. Následkom krízy sa vo viacerých krajinách naštartovali ekonomické reformy, ktoré sa týkali hlavne liberalizácie zahraničného obchodu,⁵⁷ privatizácie a štrukturálnych reforiem. Ako bolo uvedené, v roku 1994 na summite Amerík v Miami sa prvýkrát prezentovala myšlienka o vytvorení celoamerického pásma voľného obchodu. Na vytvorení najväčšieho pásma voľného obchodu vo svete sa malo zúčastniť 34 krajín (všetky krajiny Severnej a Južnej Ameriky s výnimkou Kuby). Ako je uvedené v tabuľke č. 23, v prípade úspešného vytvorenia FTAA by tento región tvoril vyše 33 % svetového HDP, čo je okolo 21 biliónov amerických dolárov, a mal by viac ako 912 miliónov obyvateľov.

⁵⁷ Výška priemerného colného zaťaženia v Latinskej Amerike v priebehu 90. rokov klesla z hodnoty 40 % na úroveň 12 % v roku 2000, čo bolo ďalším predpokladom na úspešné napredovanie integrácie.

Tabuľka č. 23**Postavenie FTAA vo svetovom hospodárstve na základe veľkosti HDP a počtu obyvateľstva v roku 2010**

Rok 2010	FTAA	Svet	Podiel FTAA/svet v %
Vytvorené HDP v bil. USD	21,09	63,048	33,46
Počet obyvateľov v mld.	0,913	6,855	13,31

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na:
<http://data.worldbank.org/country>

Vznikom pásma voľného obchodu by sa vytvoril región so stabilnejším prostredím, čo by mohlo pripraviť podmienky na rast konkurencieschopnosti a rast HDP v zúčastnených krajinách. Rokovanie o vytvorení FTAA malo byť transparentné a malo brať do úvahy rozdiely v rozvinutosti a veľkosti krajín. Vznik FTAA malo byť v súlade s princípmi a požiadavkami WTO. FTAA bolo súčasťou väčšieho procesu, ktorý sa na summite Amerík dohodol. Cieľom bolo okrem vytvorenia pásma voľného obchodu zabezpečiť cez integráciu rast a rozvoj jednotlivých štátov, posilniť demokraciu v regióne a posilniť spoluprácu pri riešení sociálnych problémov a ochrany životného prostredia. Okrem WTO išlo o najväčšiu možnosť vytvoriť pásma voľného obchodu medzi veľkým počtom krajín. Rokovania o FTAA sa konali spolu na 5 summitoch Amerík a 8 konferenciách ministrov, tak ako je to uvedené v tabuľke č. 24 a v tabuľke č. 25.

Tabuľka č. 24**Summity Amerík**

Rok	Poradie	Mesto	Štát
1994	1.	Miami	USA
1998	2.	Santiago de Chile	Čile
2001	3.	Quebec City	Kanada
2004*		Monterrey	Mexiko
2005	4.	Mar del Plata	Argentína

Zdroj: oficiálna stránka FTAA, dostupné na: http://www.ftaa-alca.org/alca_e.asp

* Mimoriadny summit.

Tabuľka č. 25
Konferencie ministrov

Rok	Poradie	Mesto	Štát
1995	1.	Denver	USA
1996	2.	Cartagena	Kolumbia
1997	3.	Belo Horizonte	Brazília
1998	4.	San José	Kostarika
1999	5.	Toronto	Kanada
2001	6.	Buenos Aires	Argentína
2002	7.	Quito	Ekvádor
2003	8.	Miami	USA

Zdroj: oficiálna stránka FTAA, dostupné na: http://www.ftaa-alca.org/alca_e.asp

V roku 1998 sa v Santiagu de Chile uskutočnil druhý summit Amerík, na ktorom sa oficiálne začalo rokovať o vytvorení FTAA. V roku 1998 vzniklo viacero pracovných skupín zameraných na – prístup na trh, investície, služby, vládne obstarávanie, urovnávanie sporov, poľnohospodárstvo, práva duševného vlastníctva, dotácie, antidumpingové a vyrovnávacie clá, politiku v oblasti konkurencie. Skupiny riadil výbor pre obchodné rokovanie a predsedníctvo v jednotlivých skupinách bolo rotujúce.

Prvý koncept na vytvorenie FTAA bol prijatý v roku 2001 na summite v Quebecu, druhý koncept sa dokončil na konferencii ministrov v Quite v roku 2002. V tom roku sa Brazília a USA stali spolupredsedomi výboru pre obchodné rokovanie a mali spolupracovať pri ďalšom vytváraní FTAA. Tretí koncept bol dokončený na konferencii ministrov v Miami v roku 2003. Na tejto konferencii sa pristúpilo aj na dvojúrovňové rokovanie, ktoré malo nahradiť dovtedy používaný všeobecný jednotný postup. Niektoré krajiny chceli rýchlejšiu integráciu ako iné, čo však jednotný postup nedovoľoval. Na urýchlenie rokovania sa pristúpilo na dvojité predsedníctvo, ktoré bolo pridelené USA a Brazílii – dvom najsilnejším hospodárstvám v regióne.

Zatiaľ posledný summit Amerík sa konal v argentínskom meste Mar del Plata v roku 2005. Na tomto summite sa prijala deklarácia, ktorá okrem iných obsahovala aj tieto body:

- Zúčastnené krajiny sa zaviazali bojovať s chudobou, nerovnosťou, hladom a sociálnou exklúziou s cieľom zvýšiť životný štandard obyvateľstva a posilniť demokraciu v regióne.
- Vhodnou makroekonomickou politikou chceli zabezpečiť dlhodobý udržateľný rozvoj, ktorý zaistí rast zamestnanosti a zabezpečí prijateľné životné podmienky.
- V súlade s cieľmi Miléniového zasadnutia OSN v New Yorku v roku 2000 sa zúčastnené krajiny zaviazali zvýšiť úsilie na zníženie extrémnej chudoby o 50 % od roku 2015.
- Základným predpokladom udržania demokratického systému v krajinách bolo vytvorenie pracovných miest, aby každý člen spoločnosti mal úžitok z ekonomického rozvoja.
- S cieľom zvýšiť produktivitu a zlepšenie pracovných možností sa zúčastnené krajiny dohodli zvýšiť investície do infraštruktúry a podporiť rozvoj lokálneho a regionálneho trhu.

Ostatné body deklarácie sa týkali ďalšieho rozvoja integrácie, záväzkov v oblasti zníženia chudoby, školenia pracovných síl, rozvoja malého a stredného podnikania a posilnenia demokracie.

Okrem deklarácie sa na 4. riadnom summite Amerík prijal aj akčný plán na tvorbu zamestnanosti a boj s chudobou, ktorý mal posilniť demokratické zriadenie v krajinách. V pláne sa uvádza, že do roku 2020 by sa mali zlikvidovať najhoršie formy zneužívania práce detí, znížiť nezamestnanosť mladej generácie, znížiť podiel mladých ľudí, ktorí nepracujú ani neštudujú. Na boj s nezamestnanosťou sa mali vytvoriť pracovné miesta aj v netradičných sektoroch, ako je napríklad ochrana životného prostredia. Ďalej by sa mala znížiť diskriminácia žien, rôzne handicapovaných ľudí a staršej generácie pri hľadaní práce a v práci. V spolupráci s Medzinárodnou organizáciou práce vytvoriť plány na zredukovanie nútenej práce pre krajiny, kde sa tento problém ešte vyskytuje.

K 1. 1. 2005 sa predpokladalo vytvorenie FTAA. Uvedený termín sa však z viacerých dôvodov nepodarilo stihnúť. Základným problémom integračného procesu v FTAA bol veľký počet krajín zapojených do rokovania a veľký rozdiel v ich ekonomickej sile a možnosti prijať ďalšie liberalizačné kroky v oblasti zahraničného obchodu. V tabuľke č. 26 sú na porovnanie uvedené najväčšie a niektoré najmenšie hospodárstva regiónu podľa tvorby HDP a ich podielu na celkovom HDP FTAA.

Tabuľka č. 26
Vybrané krajiny FTAA podľa tvorby HDP za rok 2010

Krajina	HDP v mld. USD	Podiel na HDP FTAA v %
USA	14 582,4	69,13
Brazília	2 087,8	9,9
Dominika	0,382	0,002
Belize	1,431	0,01

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky, dostupné na: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?order=wbapi_data_value_2010+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=asc

Pri rokovaníach o liberalizácii vzájomného obchodu sa najväčšie problémy vyskytovali v odvetviach, kde by sa v prípade otvorenia trhu zvýšila konkurencia, ktorá by mala za následok nárast nezamestnanosti v rozvojových krajinách regiónu. Ďalšie prekážky pri rokovaníach sa vynorili s otázkami ochrany životného prostredia a dodržiavania pracovného práva v rozvojových krajinách regiónu. Najväčší problém však vznikol pri rokovaníach o liberalizácii obchodu s poľnohospodárskou produkciou.

Najsilnejšie hospodárstva zúčastňujúce sa projektu vytvorenia FTAA – USA a Brazília – patria ku krajinám s najväčším exportom poľnohospodárskych produktov na svete. Podľa štatistickej ročenky FAO vydané v roku 2010 hodnota celkového exportu poľnohospodárskych produktov z USA dosiahla v roku 2008 viac ako 118 mld. USD (1. miesto na svete) a z Brazílie 55 mld. USA (5. miesto na svete). USA spolu s EÚ a Japonskom patria ku krajinám s najvyššími výdavkami na dotácie do poľnohospodárstva. Na druhej strane Brazília pri poľnohospodárskej produkcii využíva svoje komparatívne výhody v oblasti výrobných nákladov – relatívne nízky mzdy a vyhovujúce prírodné podmienky na pestovanie viacerých komodít. Brazília patrí k najväčším exportérom cukru, sóje a pomarančového džúsu na svete. Pri uvedených

produktoch USA využívajú tvrdé antiimportné opatrenia – na cukor sú stanovené dovozné kvóty, pri dovoze pomarančového džúsu je stanovený pevný dovozný paušál a sója je zaťažená vysokým dovozným clom. USA boli ochotné rokovať o problémoch poľnohospodárstva, ale domácej podpory a subvencií poľnohospodárstvu sa nechceli vzdať, lebo by to znížilo konkurencieschopnosť ich exportérov na trhy Latinskej Ameriky oproti exportérom z iných krajín, ktoré formou štátnych subvencií podporujú svojich poľnohospodárskych výrobcov. Podľa jednotlivých rokovaní v 9 pracovných skupinách USA mali záujem o rýchlejšiu liberalizáciu v 8 skupinách s výnimkou rokovania o antidumpingových opatreniach. Pokiaľ ide o poľnohospodárstvo, v niektorých otázkach, ako boli vývozné subvencie, chceli zrýchliť rokovanie, ale pri domácich dotáciách, prípadne pri kvótach na dovoz neboli pripravené na zmenu.

Pri Brazílii, resp. pri členoch MERCOSURu mali tieto krajiny záujem o rýchlejšie rokovanie v dvoch pracovných skupinách týkajúcich sa – poľnohospodárstva a prístupu na trh. Naopak, pomalšiu integráciu vyžadovali v 5 pracovných skupinách – v prístupe na trh pri priemyselnom tovare, investíciách, službách, verejnom obstarávaní a duševnom vlastníctve.

USA má komparatívne výhody pri poskytovaní služieb – finančných, dopravných, technologických a pri inžinierskom poradenstve. V oblasti služieb tak USA požadovali rýchlejšiu liberalizáciu, ako to chceli rozvojové krajiny. Ďalším nedoriešeným problémom Brazílie aj ostatných krajín Latinskej Ameriky bolo porušovanie práv z duševného vlastníctva, pretože tamojšie zákony nie sú také prísne ako v USA. Pri vládnych obstarávaníach sa rozvojové krajiny regiónu bránili liberalizácii, lebo naďalej chceli podporovať domáce podniky.

USA kritizovali zákonodarstvo v oblasti pracovného práva a ochrany životného prostredia – v USA sú oveľa prísnejšie zákony, v čom vidia neférovú konkurenčnú výhodu rozvojových krajín Latinskej Ameriky a Karibiku. Táto konkurenčná výhoda by nemala byť jediným dôvodom priamych zahraničných investícií do tohto regiónu.

Po spomalení rokovaní o vytvorení FTAA v roku 2002 a 2003 sa USA začali viac sústreďovať na vytváranie bilaterálnych dohôd o vytvorení pásma voľného obchodu. Medzi prvými vstúpila začiatkom roku 2004 do platnosti dohoda s Čile. Neskôr v roku 2004 podpísali USA dohodu o vytvorení pásma voľného obchodu

s piatimi krajinami Strednej Ameriky⁵⁸ a Dominikánskou republikou a v roku 2006 s Peru. Dohody o vytvorení pásma voľného obchodu s Kolumbiou a Panamou musia ešte prejsť ratifikačným procesom. Brazília sa tiež sústreďuje skôr na bilaterálne rokovania s partnermi, prípadne sa snaží o posilnenie vplyvu MERCOSURu. Po prekonaní politických rozdielov sa môže MERCOSUR v blízkej budúcnosti rozšíriť o ďalšieho člena – Venezuelu. Jej plnoprávne členstvo v zoskupení blokuje už len paraguajský parlament. V rámci MERCOSURu prebiehajú rokovania o vytvorení pásma voľného obchodu s EÚ, ktoré sú však zablokované pre nezhody v obchode s poľnohospodárskou produkciou.

V roku 2008 vzniklo v Južnej Amerike ďalšie integračné zoskupenie UNASUR (Únia juhoamerických národov), ktorého členmi sú všetky štáty Južnej Ameriky. UNASUR je ďalším príkladom smerovania integračných procesov v Severnej a Južnej Amerike, kde sa projekt celoamerickej integrácie dostal do úzadia. Tendencia obidvoch najväčších krajín regiónu uzatvárať samostatné dohody o voľnom obchode a nie rozvíjať celoamerickú integráciu môže viesť nakoniec k jej vysokým nákladom. V roku 1998 sa týmto problémom zaoberal významný svetový ekonóm Jagdish N. Bhagwati, ktorý pri viacerých bilaterálnych dohodách poukázal na riziko veľkej byrokracie a vysokých administratívnych nákladov. Náklady vznikajú hlavne pri určovaní pôvodu tovaru, ktoré je dôležité pri stanovení colnej tarify.

Ďalšie smerovanie FTAA ovplyvňuje aj fakt, že Brazília má oveľa vyššie priemerné colné zaťaženie ako USA. Na základe analýzy vývozu podľa členenia SITC za rok 2010 uvedenej v tabuľke č. 27 je zrejmé, že USA majú konkurenčnú výhodu pri vývoze strojov a dopravných prostriedkov a Brazília pri vývoze poľnohospodárskych produktov a surovín. Ako bolo uvedené, tieto skupiny výrobkov boli a sú stále predmetom najväčších protichodných postojov USA a Brazílie.

⁵⁸ Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua a Salvádor.

Tabuľka č. 27**Podiel vybraných tovarových skupín podľa členenia SITC na celkovom vývoze za rok 2010**

	SITC	Brazília	USA
Potraviny, živé zvieratá, nápoje a tabak	0+1	24,57 %	7 %
Suroviny nepožiteľné, bez palív	2	26 %	6,35 %
Stroje a dopravné prostriedky	7	17 %	35,9 %

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN Comtrade, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Na pozastavenie projektu FTAA mali vplyv okrem ekonomických dôvodov aj politické dôvody. Týka sa to hlavne postoja oficiálnych predstaviteľov Venezuely⁵⁹ a Bolívie vo vzťahu k USA. Venezuela sa už dlhodobo stavia proti dominantnému postaveniu a presadzovaniu záujmov USA vo svetovom hospodárstve a zároveň proti ich vplyvu na Latinskú Ameriku. V súčasnosti sa Venezuela snaží o väčšiu spoluprácu medzi krajinami Južnej Ameriky, podporuje rozvoj UNASURu a nemá záujem o ďalší rozvoj FTAA.

Cieľom integračného procesu by okrem vytvorenia pásma voľného obchodu malo byť aj zabezpečenie ekonomického rastu a rozvoja jednotlivých štátov, posilnenie demokracie v regióne, spolupráce pri riešení sociálnych problémov a ochrany životného prostredia. Projekt FTAA je v súčasnosti nahradený integračnými procesmi, ktoré prebiehajú medzi jednotlivými štátmi, prípadne integračnými zoskupeniami na bilaterálnej úrovni. Kým sa nevyrieši subvencovanie poľnohospodárstva na úrovni WTO, tak liberalizácia v poľnohospodárstve bude veľkou prekážkou znovunaštartovania ďalšieho integračného procesu v FTAA. Veľká časť krajín Latinskej Ameriky a Karibiku je od poľnohospodárskej výroby závislá, keďže táto výroba tvorí veľkú časť HDP krajiny, je v nej zamestnaných veľké množstvo pracovníkov a tvorí značnú časť exportných príjmov.

USA zatiaľ nechcú a nebudú riešiť subvencovanie poľnohospodárstva a svoju antidumpingovú politiku na regionálnej úrovni. Majú veľké obavy z konkurencie, ktorá by naďalej využívala rôzne podpory svojich vlád a tak by zvyšovala výhody na trhoch Latinskej Ameriky a Karibiku.

⁵⁹ V roku 2001 prišiel venezuelský prezident s myšlienkou vytvorenia Bolívarskej alternatívy pre Ameriky (ALBA) ako novej alternatívy k vytvoreniu FTAA. V súčasnosti má toto zoskupenie 8 členov (pôvodne 9. členom bol aj Honduras, ktorý z politických dôvodov ukončil členstvo) – Antigua a Barbuda, Bolívia, Dominika, Ekvádor, Kuba, Nikaragua, Svätý Vincent a Grenadíny a Venezuela.

Stagnácia rokovaní o FTAA by sa dala sčasti riešiť vyňatím niektorých sporných bodov z liberalizácie, ako sú dotácie do poľnohospodárstva, ochrana práv z duševného vlastníctva, služby, verejné obstarávanie, a tieto otázky riešiť na multilaterálnej úrovni vo WTO.

Na základe analýzy súčasného stavu v blízkej budúcnosti nie sú vytvorené podmienky na pokračovanie v procese vytvorenia FTAA. Integrácia sa v Severnej a Južnej Amerike bude skôr sústreďovať na prehľbovanie, prípadne rozširovanie už existujúcich integračných zoskupení.

Po vykonaní analýzy môžeme stanovenú hypotézu „Projekt celoamerického pásma voľného obchodu je v blízkej budúcnosti nereálny“ **prijat**.

4.1.11. UNASUR

V hlavnom meste Brazílie – Brazílii v máji 2008 podpísalo 12 štátov Južnej Ameriky – Argentína, Bolívia, Brazília, Čile, Ekvádor, Guajana, Kolumbia, Paraguaj, Peru, Surinam, Uruguaj a Venezuela – zmluvu o založení Únie juhoamerických národov (ďalej len „Únia“). Najvyšším predstaviteľom Únie je generálny sekretár. Prvým generálnym sekretárom Únie bol bývalý argentínsky prezident Nestor Kirchner. V súčasnosti je generálnou tajomníčkou María Emma Mejía z Kolumbie.⁶⁰ Hlavné sídlo Únie je v Quite. Myšlienka o vytvorení Únie⁶¹ sa prvýkrát prezentovala už v roku 2004 v Deklarácii z Cuzca. Únia mala byť založená podľa vzoru Európskej únie. V budúcnosti mali byť vytvorené predpoklady na spoločnú menu, parlament a pasy. Fungovanie integračného bloku sa predpokladá od roku 2019. V deklarácii sa prezentovala spoločná história národov Južnej Ameriky, ktorá bola ovplyvnená bojom za nezávislosť. Krajiny tohto regiónu neboli zatiaľ schopné dostatočne využiť svoje komparatívne výhody vo svetovom hospodárstve.

Spoločný postup a rokovania sa začali už pred vytvorením Únie v roku 2008. V období rokov 2004 až 2008 bolo zvolaných viacero rokovaní ministrov energetiky budúcich členských štátov Únie, kde sa rokovalo o možnosti efektívnejšieho využívania

⁶⁰ Po jej ročnom pôsobení sa stane generálnym tajomníkom Ali Rodríguez z Venezuely.

⁶¹ Integračné zoskupenie malo mať najprv názov – Juhoamerická únia. Až v roku 2007 sa dohodol nový názov pre vznikajúce zoskupenie – Únia juhoamerických národov.

zdrojov v oblasti energetických nosičov. V záverečnej deklarácii z rokovania ministrov energetiky na ostrove Margarita (Venezuela) z roku 2007 sa odporúča vybudovať spoločné výskumné centrá, ktoré by mali zlepšiť výskumnú a inovačnú schopnosť štátov regiónu.

Cieľom Únie je posilniť politický dialóg medzi členmi a rozvíjať ich spoluprácu, ktorá posilní demokraciu v regióne a zabezpečí trvalo udržateľný rozvoj. V preambule o založení Únie sa ďalej poukazuje na spoločnú históriu, multikultúrne zloženie národov štátov Únie a možnosti upevnenia slobody a budovanie spoločnej budúcnosti.

Únia si okrem základného cieľa stanovila aj viaceré špecifické ciele:

- Posilnenie politického dialógu medzi členmi Únie, ktorý má garantovať priestor na konzultácie o prehĺbení integrácie v Južnej Amerike a zároveň posilniť pôsobenie Únie vo svete.
- Zabezpečiť spravodlivý sociálny a spoločenský rozvoj s cieľom odstrániť chudobu a znížiť veľké rozdiely v prerozdeľovaní bohatstva v regióne.
- Odstrániť negramotnosť, zabezpečiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a presadiť v Únii uznávanie nadobudnutého vzdelania a titulov medzi jej členmi.
- Vytvoriť podmienky na integráciu v oblasti energetickej politiky s cieľom vytvorenia podmienok na dlhodobu udržateľné čerpania zdrojov.
- Rozvoj medzištátnych infraštruktúrnych projektov, ktorých hlavným cieľom bude prepojenie regiónov Únie.
- Všeobecný prístup k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti.

Ďalšie ciele vidí Únia v hospodárskej spolupráci, ktorá má vytvoriť predpoklady na inovácie, dynamický rozvoj a rast. Únia prikladá veľkú dôležitosť rozvoju malého a stredného podnikania a harmonizácií politiky v oblasti pracovného práva a regulácie migrácie.

V začiatkoch Únia čelila niekoľkým problémom vyplývajúcim z jej fungovania. Najväčšie nezhody nastali pri voľbe prvého generálneho tajomníka. Uruguaj a Peru mali problémy s navrhnutým argentínskym kandidátom na túto pozíciu.

Na druhej strane, k prvým politickým úspechom Únie môžeme zaradiť výraznú pomoc pri riešení krízy v Bolívii v septembri roku 2008, ktorá sa týkala destabilizácie vlády Eva Moralesa. Po stretnutí členov Únie a vydaní ich spoločného stanoviska, ktoré odsudzovalo útoky na demokratické zriadenie v Bolívii, sa opozičné sily vzdali násilných prejavov nespokojnosti a začali rokovať s vládou. V minulosti sa podobné spory v oblasti ochrany demokracie a ľudských práv riešili na úrovni OAS.⁶² Vyriešenie tohto problému znížilo silu OAS a tým aj USA a posilnilo pozíciu Únie, ktorá bola schopná rýchlo reagovať a vyriešiť vzniknutý problém. Neskôr Únia musela riešiť ďalšie zložité otázky, ktoré sa týkali napríklad zvýšenia amerických vojenských jednotiek v Kolumbii, čím sa niektoré susediace krajiny cítili ohrozené, alebo politickej situácie po voľbách v Hondurase. Pri sporoch Kolumbie a Venezuely ohľadom prítomnosti amerických vojsk kľúčovú úlohu zohrala Bezpečnostná rada Únie.

V júli v roku 2011 sa v Lime konal summit prezidentov Únie. Summit sa sústredil na riešenie veľkých hospodárskych rozdielov v krajinách a v rámci krajín rozdielov medzi regiónmi. Na záver stretnutia prezidenti prijali záväzky na zníženie nerovností a uznali nutnosť ďalšej integrácie, ktorá môže pomôcť znížiť chudobu a zabezpečiť sociálnu inklúziu. Na pôde OSN sa Únia bude snažiť presadiť, aby sa stálym členom Bezpečnostnej rady OSN stala niektorá krajina Južnej Ameriky. Bude sa zaoberať aj o efektívnejšiu ochranu životného prostredia a bude apelovať na rozvinuté krajiny, aby venovali tomuto problému zvýšenú pozornosť.

Únia ako celok má vyše 390 miliónov obyvateľov,⁶³ čo predstavuje 68 % celkovej populácie Latinskej Ameriky.⁶⁴ Podľa odhadov ECLAC bude mať tento región v roku 2025 vyše 443 miliónov a v roku 2050 vyše 482 miliónov obyvateľov. Čo sa týka tvorby HDP vyjadreného cez paritu kúpnej sily, tento región sa na svetovom produkte podieľa 5,9 %. Hrubý domáci produkt na obyvateľa je niečo vyše 10 000 USD na obyvateľa (hodnoty sa pohybujú medzi 4 500 USD až 16 000 USD). Najnižšie hodnoty HDP na obyvateľa sú v Bolívii, Ekvádore, Paraguaji, Guajane a najvyššie v Čile, Uruguaji a Venezuele.

⁶² Organizácia amerických štátov združuje všetky štáty Severnej a Južnej Ameriky s výnimkou Kuby.

⁶³ Únia patrí k regiónom s najvyššou urbanizáciou na svete.

⁶⁴ NACIONES UNIDAS, CEPAL. *UNASUR un espacio de desarrollo y cooperación por construir*. Santiago de Chile: Naciones Unidas, 2011. s. 7.

Tabuľka č. 28**Štruktúra intraregionálneho, extraregionálneho a celkového exportu Únie podľa stupňa spracovania a použitej technológie****(v %)**

Tovarová skupina	Podiel na intraregionálnom exporte	Podiel na extraregionálnom exporte
Primárne produkty	24,8	49,6
Spracovaný tovar -- spolu	75,2	50,4
Veľmi nízka a nízka technológia	32,1	31,8
Stredná technológia	35,4	15,0
Vysoká technológia	7,7	3,6
Spolu	100	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC: *UNASUR un espacio de desarrollo y cooperación por construir*, s. 41.

V tabuľke č. 28 je uvedená štruktúra intraregionálneho a celkového exportu Únie podľa stupňa použitej technológie pri výrobe. Na základe analýzy týchto údajov je zrejmé, že krajiny Únie sa sústreďujú hlavne na vývoz primárnych komodít, ktoré tvoria skoro 50 % všetkých vývozov. Keďže viacerí členovia Únie majú dostatok primárnych komodít, podiel tejto skupiny produktov je oveľa nižší a dosahuje len 25 %. Najvyšší podiel v rámci intraregionálneho obchodu dosahuje skupina výrobkov, pri ktorých sa používa na výrobu stredne vysoká technológia a tento podiel tvorí viac ako 35 %.

Z hľadiska podielu intraregionálneho exportu na celkovom exporte jednotlivých členov Únie za rok 2010 najvyššie hodnoty dosahuje tento ukazovateľ pri Paraguaji, kde sa blíži k podielu 70 %, a Bolívii, kde sa tento ukazovateľ pohybuje okolo 60 %. Naopak, najnižšie percentá sú zaznamenané pri najmenších členoch Únie pri Suriname a Guajane, kde je to menej ako 5 %. Pri väčších členoch je tento ukazovateľ nízky napríklad pri Venezuele, tiež okolo 5 %, a pri Brazílii, Peru a Čile medzi 14 – 16 %.

Tabuľka č. 29**Štruktúra extraregionálneho exportu Únie podľa vybraných regiónov a podľa stupňa spracovania a použitej technológie****(v %)**

Tovarová skupina	USA	EÚ	Čína	Ázia bez Číny
Primárne produkty	66	54,9	59,4	62,5
Spracovaný tovar – spolu	34	45,1	40,6	37,5
Veľmi nízka a nízka technológia	19,3	31,1	32,5	25,6
Stredná technológia	11,2	11,3	7,2	10,3
Vysoká technológia	3,5	2,7	1	1,6
Spolu	100	100	100	100

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ECLAC: *UNASUR un espacio de desarrollo y cooperación por construir*, s. 41.

V tabuľke č. 29 je uvedená štruktúra extraregionálneho exportu Únie podľa vybraných regiónov a podľa stupňa použitej technológie pri výrobe. Pri analýze extraregionálneho vývozu primárnych produktov najvyšší podiel táto skupina dosahuje pri USA a Ázii. Najväčšie zastúpenie majú v tejto skupine vývozy ropy, železa, medi a poľnohospodárskych produktov. Krajiny Únie sa zatiaľ nevedia presadiť na svetovom trhu v skupinách výrobkov s najvyššou technológiou spracovania a tým aj s najvyššou pridanou hodnotou. Táto skupina výrobkov je v exporte z Únie zastúpená minimálne a jej podiel je len na úrovni do 4 %.

Najväčšie problémy pri rozvoji intraregionálneho obchodu Únie stále tvorí nedostatočne vybudovaná infraštruktúra v členských štátoch a pomalé odstraňovanie bariér vo vzájomnom obchode. Všeobecne výdavky na budovanie infraštruktúry v Latinskej Amerike sú veľmi nízke a za posledné desaťročie v priemere dosiahli výšku len do 2 % HDP. Cesty a železnice sú zastarané a je veľký problém zvyšovať prepravnú kapacitu po starej a neudržiavanej infraštruktúre. V Južnej Amerike je len 10-percentný podiel kvalitných ciest z celkovej cestnej siete.

V súčasnosti sa 80 % vzájomného obchodu členov Únie uskutočňuje na základe preferencií. Medzi členmi MERCOSURu a Andského spoločenstva je až na výnimky pri obchode s cukrom a automobilovom sektore vzájomný obchod liberalizovaný. V rámci Únie však liberalizácia postupuje pomaly. V roku 2011 bolo úplne od ciel oslobodených cca 50 % až 70 % vzájomného obchodu. Do roku 2018 by sa takéto úplne oslobodenie malo týkať 65 % až 95 % obchodu.

4.2. Analýza intraobchodu vybraných zoskupení Latinskej Ameriky

Jedným z ukazovateľov úspešnosti integrácie v zoskupeniach je vývoj intraregionálneho obchodu. Určiť relatívny význam intraregionálneho obchodu možno cez určenie jeho podielu na celkovom obchode integračného zoskupenia:

$$S_i = t_{ii} / t_i^{65}$$

kde: t_{ii} = hodnota intraregionálneho obchodu (export + import)

t_i = hodnota celkového obchodu integračného zoskupenia

V EÚ tento ukazovateľ dosahuje výšku okolo 60 % a v integračnom zoskupení NAFTA okolo 45 %.

4.2.1. MERCOSUR

MERCOSUR v súčasnosti patrí medzi najväčšie integračné zoskupenia na svete. Tento blok má viac ako 250 mil. obyvateľov. Najväčší podiel (skoro 80 %) na celkovom počte obyvateľstva má Brazília, ktorej počet obyvateľstva sa blíži k 200 miliónom. V tabuľke č. 30 sú uvedené údaje o vzájomnom obchode jednotlivých členov zoskupenia v rokoch 2007 až 2010. Na základe analýzy týchto údajov v rokoch 2007 a 2008 bol zaznamenaný rast intraregionálneho exportu a importu pri všetkých členoch zoskupenia. Zlomový bol rok 2009, keď sa vo svetovom hospodárstve naplno prejavila finančná a hospodárska kríza, ktorá zasiahla hlavne zahraničný obchod medzi krajinami. Ako možno vidieť, najvyšší medziročný prepád intraregionálneho exportu v absolútnych číslach bol zaznamenaný pri Brazílii o 5,91 mld USD, ale percentuálne najvyšší pokles bol pri Paraguaji o 28,24 %. Pri intraregionálnom importe najvyšší prepád v absolútnych číslach a súčasne aj v percentuálnom vyjadrení bol pri Argentíne, čo znamenalo zníženie dovozov o 7,451 mld. USD. V tomto roku Argentína dosiahla aktívne saldo obchodnej bilancie s členmi MERCOSURu. V roku 2010 nastalo oživenie vo svetovom hospodárstve, čo malo pozitívny vplyv na rast HDP krajín MERCOSURu. Intraregionálny export aj import výrazne narástli a export dokonca prevýšil hodnotu intraregionálneho exportu z roku 2008. Najrýchlejšie rástol intraregionálny export Brazílie a Paraguaja. Argentína mala najrýchlejšiu rast intraregionálneho importu

⁶⁵ IAPADRE, L. – LUCHETTI, F.: *Trade regionalisation and openness in Africa*, s. 3.

z členských štátov a v roku 2010 znovu vykázala pasívne saldo obchodnej bilancie s krajinami MERCOSURu.

Tabuľka č. 30

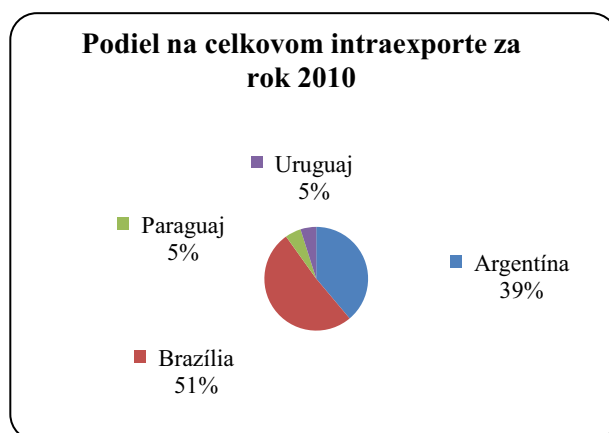
Vývoj intraregionálneho exportu a importu podľa krajín za roky 2007 – 2010 v mld. USD a porovnanie v %

	2007	2008	2009	% rozdiel 2009/2008	2010	% rozdiel 2010/2009
Export v rámci MERCOSURu	32,368	41,635	32,713	-21,43	44,106	34,8
Argentína	12,469	16,161	13,824	-14,46	17,144	24,0
Brazília	17,344	21,738	15,828	-27,19	22,602	42,8
Paraguaj	1,301	2,135	1,532	-28,24	2,196	43,3
Uruguaj	1,254	1,601	1,529	-4,50	2,164	41,5
Import v rámci MERCOSURu	33,102	43,253	32,135	-25,70	41,643	29,5
Argentína	16,185	20,331	12,880	-36,65	18,109	40,6
Brazília	11,707	15,180	13,310	-12,32	16,612	24,8
Paraguaj	2,611	3,823	2,816	-26,34	3,878	37,7
Uruguaj	2,599	3,919	3,129	-20,16	3,044	-2,8

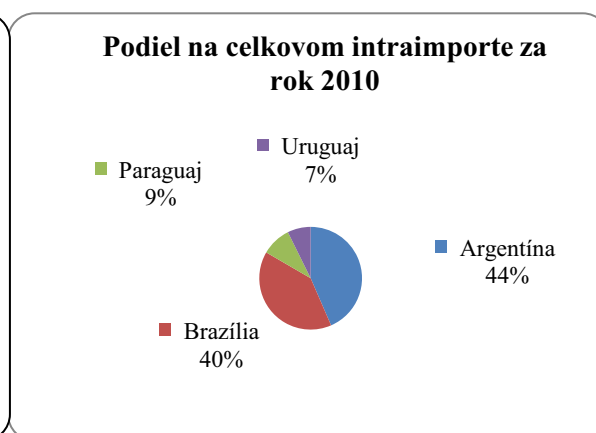
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Po analýze údajov z grafu č. 9, ktorý sa týka podielu členov MERCOSURu na vnútroblokovom exporte v roku 2010, a grafu č. 5 (s. 56), ktorý sa týka podielu členov MERCOSURu na tvorbe HDP zoskupenia, môžeme usúdiť, že podiel Argentíny, Paraguaja a Uruguaja na vnútroblokovom exporte je väčší ako ich podiel na tvorbe HDP zoskupenia. Z uvedeného vyplýva, že trh Brazílie a jeho oživenie sú pre ostatné členské krajiny veľmi dôležité.

Graf č. 9

Graf č. 10

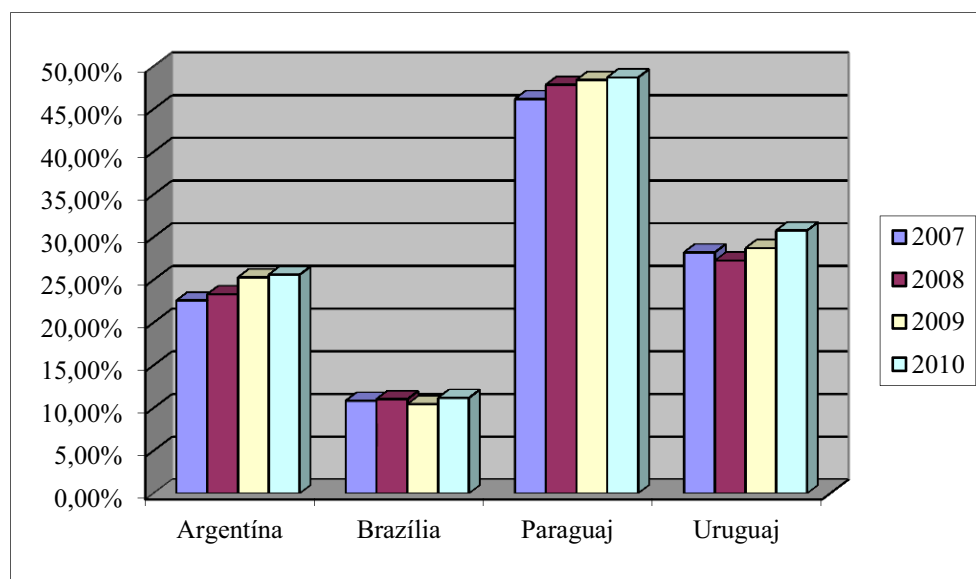

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/vl>

V grafe č. 11 sú uvedené podiely intraregionálneho exportu na celkovom exporte členských krajín za roky 2007 až 2010. Z analyzovaných údajov vyplýva, že najviac je od vývoja intraregionálneho exportu závislý Paraguaj a Uruguaj, kde sa pri Paraguaji tento ukazovateľ pohybuje nad úrovňou 45 % a pri Uruguaji okolo 30 %. Dosahovaná výška podielu intraexportu súvisí s veľkosťou hospodárstiev týchto krajín a ich veľkou mierou otvorenosti. Najnižšiu hodnotu dosahuje tento ukazovateľ dlhodobo pri Brazílii, kde sa dosahovaná hodnota podielu pohybuje len okolo 10 %. Nízka hodnota je spôsobená veľkou hodnotou exportu mimo krajín spoločenstva, keďže Brazília vysoko prevyšuje veľkosťou tvorby HDP ostatných členov zoskupenia, a preto musí svoje exporty umiestňovať na iných trhoch, kde sa v súčasnosti pre ňu najväčším exportným trhom stala Čína.

Graf č. 11

Podiel intraregionálneho exportu na celkovom exporte podľa jednotlivých členov MERCOSURu za roky 2007 – 2010

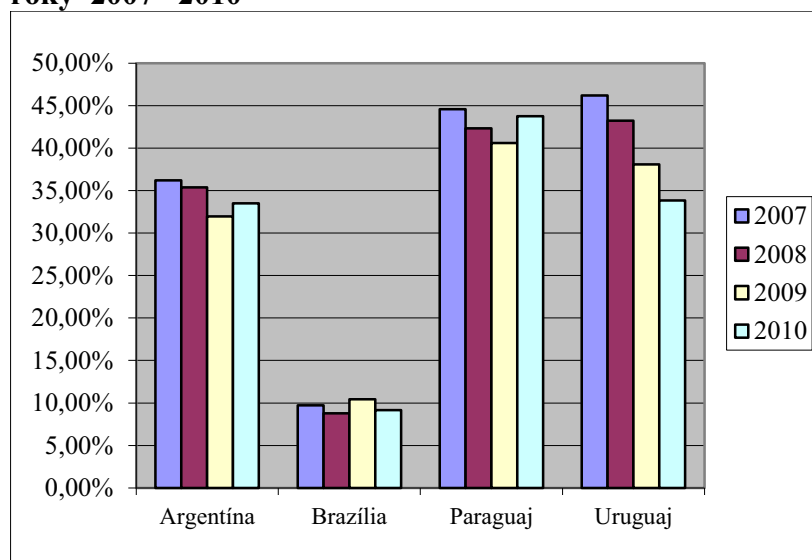

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/>

V grafe č. 12 sú uvedené podiely intraregionálneho importu na celkovom importe členských krajín za roky 2007 až 2010. Z analyzovaných údajov vyplýva, že najvyšší podiel pri podieli intraregionálneho importu na celkovom importe dosahuje Paraguaj s výškou ukazovateľa skoro 45 %. V roku 2007 bol tento ukazovateľ najvyšší pri Uruguaji, ale neskôr medziročne postupne klesal a teraz dosahuje hodnotu 34 %. Najmenšiu hodnotu dosahuje ukazovateľ podielu intrainportu na celkovom importe pri Brazílii, kde sa dlhodobo pohybuje pod 10 %.

Graf č. 12

Podiel intraregionálneho importu na celkovom importe členov MERCOSURu za roky 2007 –2010

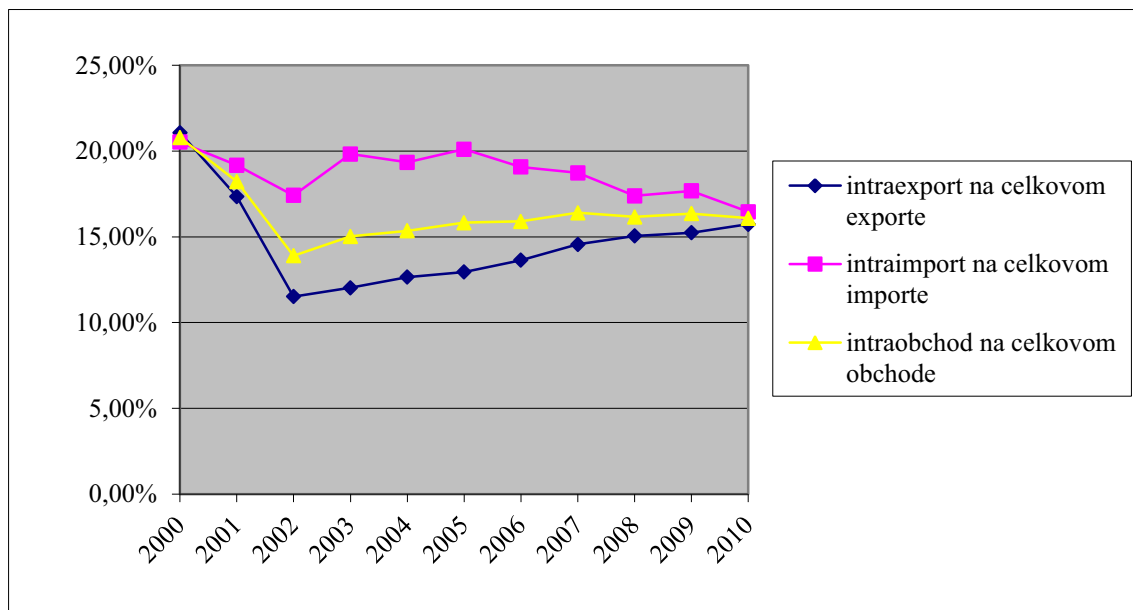
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/>

Ako bolo uvedené, Brazília je najväčšia ekonomika, čo sa týka počtu obyvateľstva aj tvorby HDP v MERCOSURE, a to ovplyvňuje jej najmenšiu závislosť od vzájomného obchodu. Intraregionálny obchod so zoskupením na celkovom zahraničnom obchode krajiny tvorí len niečo viac ako 9-percentný podiel. Argentína je od intraregionálneho obchodu závislejšia, pričom jej podiel tvorí asi 28 %. Naproti tomu uruguajské a paraguajské hospodárstva sú značne závislé od trhov MERCOSURu (pri Paraguaji tvorí intraregionálny obchod 43 % a Uruguaji okolo 38 %), čo súvisí s nedostatočne veľkým domácim trhom uvedených štátov.

Ako bolo uvedené, jedným z ukazovateľov úspešnosti integračného procesu krajín môže byť vývoj intraregionálneho obchodu integračného zoskupenia. Intraregionálny obchod zaznamenal dynamický rast od vzniku zoskupenia až po rok 1998, keď sa v Brazílii a Argentíne začala prejavovať kríza z nadhodnotenia ich mien. V roku 1999 Brazília devalvovala svoju menu, čo spôsobilo značné problémy exportérom hlavne z Argentíny, a obchod medzi krajinami začal stagnovať. V roku 1998 dosiahol intraregionálny obchod MERCOSURu 25 % z celkového obchodu, neskôr nastal pokles a najmenšiu hodnotu dosiahol v roku 2002 (11 %). Od roku 2003 podiel intraregionálneho obchodu na celkovom obchode postupne rástol a v súčasnosti dosahuje hodnotu okolo 16 %.

Graf č. 13

Vývoj intraregionálneho obchodu, exportu a importu v rokoch 2000 až 2010

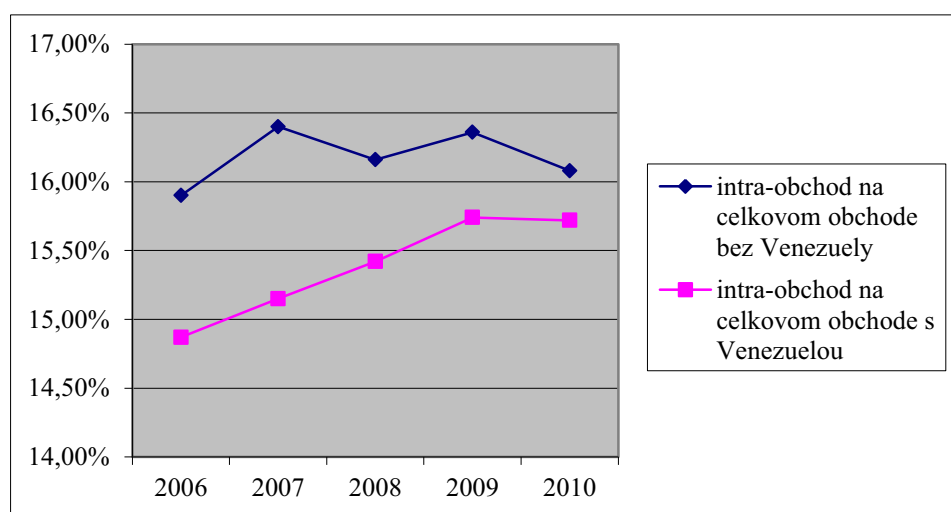
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE a AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/> a <http://www.alicewebmercopol.mdic.gov.br/>

Graf č. 13 znázorňuje vývoj intraregionálneho obchodu na celkovom obchode a vývoj intraregionálneho exportu a importu od roku 2000 do roku 2010. Z grafu je zrejmé, že od roku 2003 podiel intraregionálneho exportu a aj intraregionálneho obchodu má rastúci trend (v roku 2010 bol pri intraregionálnom obchode zaznamenaný malý pokles), i keď podiel intraregionálneho obchodu na celkovom obchode stále nedosahuje najvyššie hodnoty z roku 1998.

V roku 2006 Venezuela vystúpila z Andského spoločenstva a požiadala o vstup do MERCOSURu. Graf č. 14 zobrazuje vývoj intraregionálneho obchodu na celkovom obchode bez Venezuely a pri zohľadnení členstva Venezuely od roku 2006 do roku 2010. V prípade vývoja intraregionálneho obchodu bez Venezuely vidíme, že hodnoty v sledovanom období sa pohybujú medzi 16 % a 16,5 %. Vývoj podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode pri zohľadnení Venezuely má rastúcu tendenciu, aj keď celková hodnota podielu sa pri zohľadnení Venezuely minimálne znížila. Dôvodom je prístup relatívne veľkej ekonomiky do spoločenstva, ktorá je monokultúrne zameraná na vývoz ropy a zemného plynu. Tieto produkty sú vyvážané mimo územia MERCOSURu, čo ovplyvňuje aj hodnotu intraregionálneho obchodu.

Graf č. 14

Podiel intra-obchodu na celkovom obchode MERCOSURu v rokoch 2006 až 2010 bez Venezuely a pri zohľadnení Venezuely

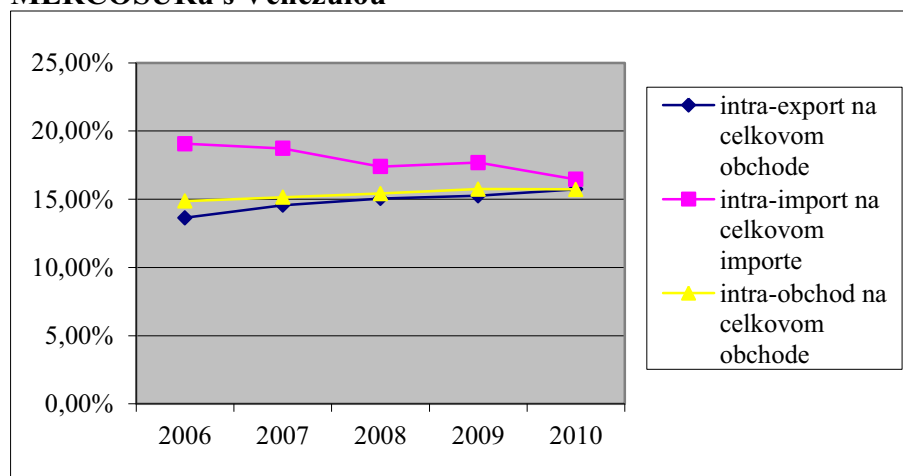

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE a AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/> a <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/>

Graf č. 15 znázorňuje vývoj intraregionálneho obchodu na celkovom obchode a vývoj intraregionálneho exportu a importu od roku 2006 do roku 2010. V prípade podielu intraregionálneho exportu a obchodu na celkovom obchode je viditeľný nárast obidvoch ukazovateľoch, pri podieli intrainportu sa tento ukazovateľ znížil z hodnoty 19,07 % v roku 2006 na hodnotu 16,46 % v roku 2010. Na zníženie tohto ukazovateľa pôsobila vysoká dynamika rastu importu Venezuely z ostatných krajín sveta.

Graf č. 15

Vývoj intraregionálneho obchodu, exportu a importu v rokoch 2006 až 2010 MERCOSURu s Venezuelou

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE a AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/> a <http://www.alicewebmercosul.mdic.gov.br/>

4.2.2. Andské spoločenstvo

Andské spoločenstvo patrí k najstarším integračným zoskupeniam v Latinskej Amerike. V tabuľke č. 31 je zachytený vývoj intraregionálneho exportu a intraregionálneho importu tohto zoskupenia v rokoch 2008 – 2010. Medzi rokmi 2008 a 2009 vidíme, že intraregionálny export aj import klesol pri všetkých členoch zoskupenia. V roku 2010 však nastala zmena, kde pri všetkých členoch spoločenstva vidíme rast intraregionálneho exportu aj importu. Najdynamickejší rast bol zaznamenaný v exporte pri Kolumbii a v importe pri Ekvádore.

Tabuľka č. 31

Vývoj intraregionálneho exportu a importu podľa krajín za roky 2008 – 2010 v mld. USD

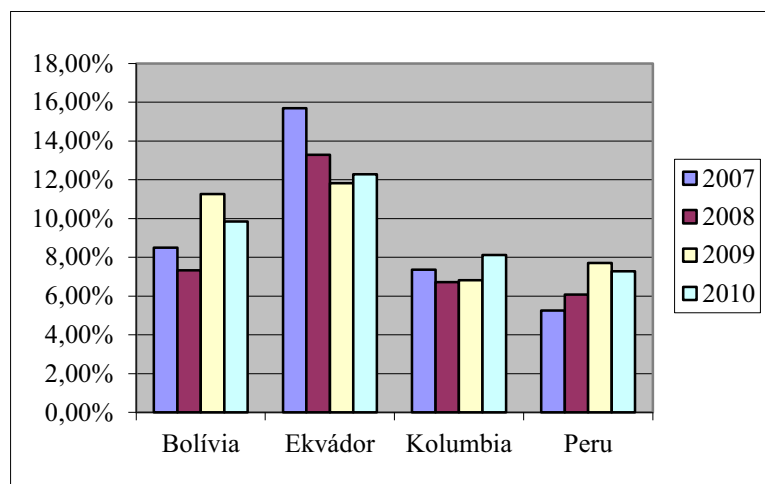
	2008	2009	2010	% rozdiel 2010/2009
Export v rámci Andského spoločenstva				
Bolívia	0,495	0,583	0,667	14,4
Ekvádor	2,449	1,615	2,140	32,5
Kolumbia	2,456	2,135	3,063	43,4
Peru	1,563	1,541	1,992	29,2
Import v rámci Andského spoločenstva				
Bolívia	0,481	0,432	0,518	19,9
Ekvádor	2,251	2,093	3,077	47,0
Kolumbia	1,770	1,562	1,890	20,9
Peru	3,306	2,249	3,051	35,6

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Graf č. 16 znázorňuje vývoj podielu intraregionálneho exportu na celkovom exporte členov Andského spoločenstva v rokoch 2007 – 2010. Najvyššie hodnoty tento ukazovateľ dosahuje pri Ekvádore (okolo 12 %) a najnižšie pri Kolumbii, len okolo 6 %. Jedinou krajinou, kde bol zaznamenaný kontinuálny rast intraregionálneho exportu v rokoch 2006 – 2009, bolo Peru. V roku 2010 však bol zaznamenaný malý prepád z hodnoty 7,7 % v roku 2009 na 7,2 % v roku 2010.

Graf č. 16

Podiel intraregionálneho exportu na celkovom exporte členov Andského spoločenstva

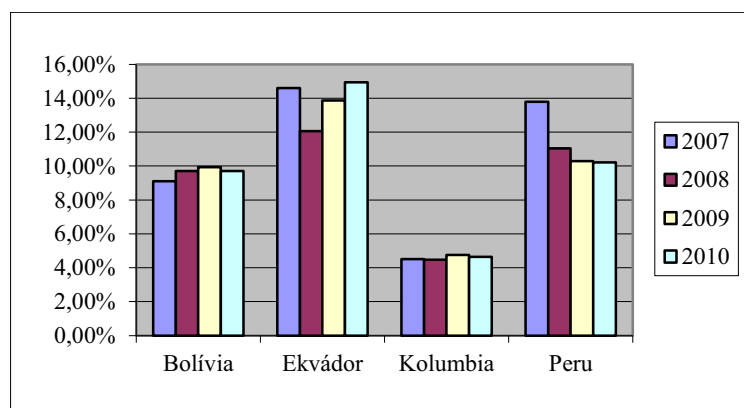

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

V grafe č. 17 sú údaje o podieli intraregionálneho importu na celkovom importe členov spoločenstva. Z analyzovaných údajov je zrejmé, že najvyššie hodnoty v tomto ukazovateli dosahoval v sledovanom období Ekvádor.

Graf č. 17

Podiel intraregionálneho importu na celkovom importe členov Andského spoločenstva

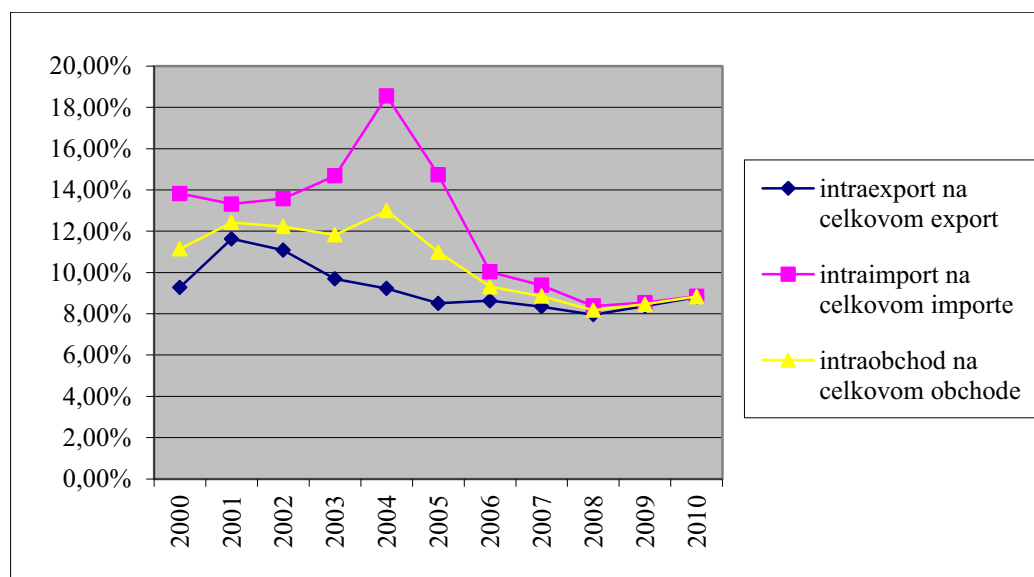
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Graf č. 18 zobrazuje vývoj podielu zložiek intraregionálneho obchodu na celkovom obchode od roku 2000 až po rok 2010. Podiel intraregionálneho obchodu na celkovom obchode dosahuje oproti iným integračným zoskupeniam nízke hodnoty,

ktoré sa pohybujú v posledných rokoch len v blízkosti 8 %. Od roku 2006, keď Venezuela vystúpila zo spoločenstva, dosahuje podiel intraregionálneho exportu, importu a intraregionálneho obchodu na celkovom obchode približne rovnaké hodnoty v intervale 8 až 9 %.

Graf č. 18

Vývoj intraregionálneho obchodu, exportu a importu v rokoch 2000 až 2010

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

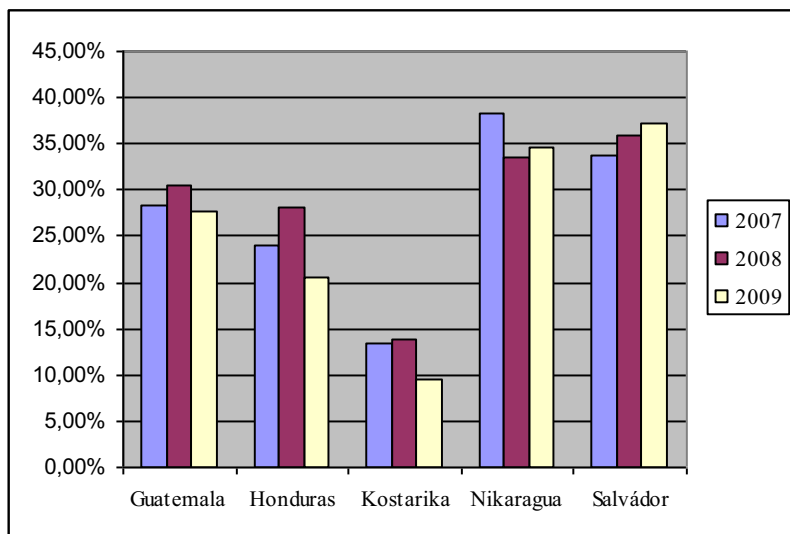
* Od roku 2006 sa nezohľadňuje obchod s Venezuelou.

4.2.3. Stredoamerický spoločný trh

K najstarším integračným zoskupeniam v Latinskej Amerike patrí aj Stredoamerický spoločný trh. V grafe č. 19 je znázornený vývoj podielu intraregionálneho exportu na celkovom exporte členov Stredoamerického spoločného trhu v rokoch 2007 – 2009. Z analyzovaných zoskupení má tento ukazovateľ v Stredoamerickom spoločnom trhu najvyššie hodnoty. Okrem Kostariky pri všetkých ďalších členoch dosahuje tento ukazovateľ vyššie hodnoty ako 20 %, pričom pri Nikaragve a Salvádore je to viac ako 30 %.

Graf. č. 19

Podiel intraregionálneho exportu na celkovom exporte členov Stredoamerického spoločného trhu

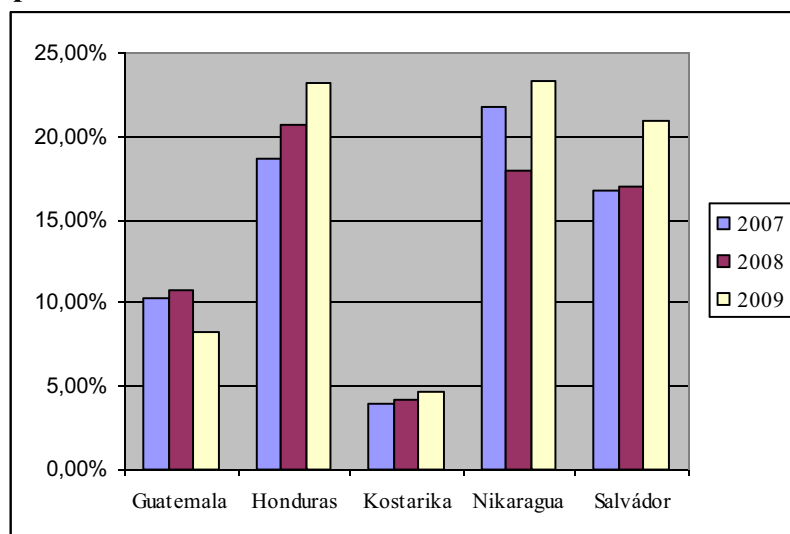

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

V grafe č. 20 je zobrazený vývoj podielu intraregionálneho importu na celkovom importe členov zoskupenia. Najvyššiu hodnotu dosahuje tento ukazovateľ pri Hondurase a Nikaragae. Najnižšiu hodnotu pri Kostarike, kde neprekročil ani raz v sledovanom období hodnotu 15 %. Ak analyzujeme všetky krajiny a porovnáme hodnoty podielu intraexportu a intraimportu na celkovom exporte, resp. dovoze, zistíme, že podiel intraregionálneho importu nedosahuje také vysoké hodnoty, ako sú hodnoty podielu intraexportu na celkovom exporte ani u jedného člena. Z týchto údajov je zrejmé, že krajiny spoločenstva nie sú zatiaľ schopné plne využiť výhody z vytvorenej integrácie a že stále veľkú časť importov tvoria importy z nečlenských štátov.

Graf č. 20

Podiel intraregionálneho importu na celkovom importe členov Stredoamerického spoločného trhu

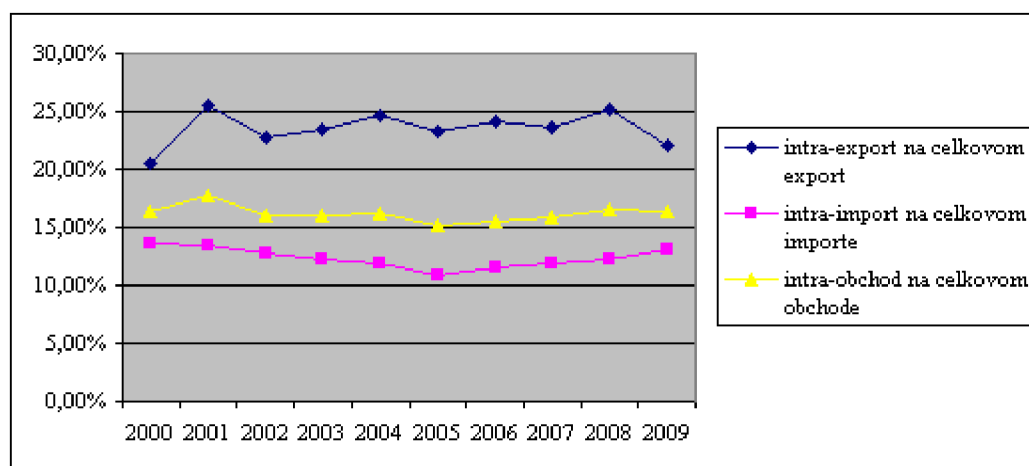

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

Graf č. 21 zobrazuje vývoj podielu zložiek intraregionálneho obchodu na celkovom obchode od roku 2000 až po rok 2009. Podiel intraregionálneho obchodu na celkovom obchode dosahuje približne rovnaké hodnoty ako pri MERCOSURE, ktoré sa pohybujú v posledných rokoch v blízkosti 16 %. Podiel intraregionálneho exportu dosahuje hodnoty vyššie ako 20 %. Najnižšie hodnoty sú pri podieli intraregionálneho importu na celkom importe, ktoré sú v sledovanom období nižšie ako 15 %.

Graf č. 21

Vývoj intraregionálneho obchodu, exportu a importu v rokoch 2000 až 2009

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UN COMTRADE, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/>

4.2.4. Komparácia – Andské spoločenstvo, MERCOSUR a MCCA

Analyzované integračné zoskupenia sa značne líšia svojou veľkosťou podľa tvorby HDP a počtom obyvateľov, čo ovplyvňuje ich postavenie vo svetovom hospodárstve. V tabuľke č. 32 sú porovnávané základné ukazovatele integračných zoskupení Andského spoločenstva, MERCOSURu a Stredoamerického spoločného trhu. Vytvorený HDP MERCOSURu je oproti tvorbe HDP Andského spoločenstva vyšší o 2 bilióny USD a oproti Stredoamerickému spoločnému trhu je tento rozdiel ešte väčší, keďže MERCOSUR tvorí 20-krát vyšší HDP. Čo sa týka podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode, najnižšiu hodnotu dosahuje tento ukazovateľ v Andskom spoločenstve. V MERCOSURE a Stredoamerickom spoločnom trhu má tento ukazovateľ približne rovnakú hodnotu. Podiel intraregionálneho exportu je najvyšší v Stredoamerickom spoločnom trhu, čo môže súvisieť s neschopnosťou členov presadiť sa na vzdialenejších trhoch pre nízku konkurencieschopnosť ich výrobkov. Z analýzy uvedených hodnôt môžeme usúdiť, že MERCOSUR má vedúce postavenie medzi integračnými zoskupeniami v Latinskej Amerike a súčasne patrí medzi 4 najdôležitejšie integračné zoskupenia vo svetovom hospodárstve spolu s EÚ, ASEANom a zoskupením NAFTA. Za svoje dominantné postavenie v rámci Latinskej Ameriky vďačí členstvu najsilnejšej ekonomiky regiónu – Brazílii – v zoskupení.

Tabuľka č. 32

Komparácia Andského spoločenstva, MERCOSURu a Stredoamerického spoločného trhu – vybrané ukazovatele za rok 2010

Ukazovateľ	Andské spoločenstvo	MERCOSUR	Stredoamerický spoločný trh
Počet členov	4	4	5
Počet asociovaných členov	5	6	0
Počet obyvateľov v miliónoch	99,7	245,1	38,5
Celkový HDP zoskupenia v mld. USD	520,7	2 515,3	120,5
Celkový intraregionálny export v mld. USD	7,862	44,1	5,1*
Intraregionálny export/celkový export (v %)	8,8	15,7	22,0*
Intraregionálny obchod/celkový obchod (v %)	8,8	16,0	16,4*

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov IBRD, UN COMTRADE a AliceWEB MERCOSUL, dostupné na: <http://comtrade.un.org/db/> a <http://www.alicewebmercotel.mdic.gov.br/>

* Údaje sú za rok 2009.

Na základe vývoja intraregionálneho exportu v analyzovaných zoskupeniach najvyššiu hodnotu dosahuje tento ukazovateľ v Stredoamerickom spoločnom trhu. Ako bolo uvedené, táto relatívne vysoká hodnota môže súvisieť s neschopnosťou členov presadiť sa svojimi výrobkami na vzdialenejších trhoch. Najnižšiu hodnotu dosahuje dlhodobo pri Andskom spoločenstve. Veľmi nepriaznivo ovplyvnili vývoj intraregionálneho exportu aj spory členov s Venezuelou, ktorá nakoniec v roku 2006 ukončila svoje členstvo v Andskom spoločenstve. Z hľadiska vývoja podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode integračných zoskupení MERCOSUR a Stredoamerický spoločný trh dosahujú približne rovnaké hodnoty okolo 16 %. Tieto hodnoty sú však v porovnaní s inými úspešnými integračnými zoskupeniami vo svete na veľmi nízkej úrovni. V Európskej únii tento ukazovateľ dosahuje hodnotu viac ako 60 % a v zoskupení NAFTA viac ako 40 %. V prípade úspešného prehĺbenia integrácie v analyzovaných zoskupeniach by tento ukazovateľ mohol rásť, čo by znamenalo zníženú závislosť členských krajín zoskupení od vývoja na vzdialených trhoch mimo regiónu Latinskej Ameriky.

Po vykonaní analýzy a komparácie môžeme stanovenú hypotézu „MERCOSUR je v súčasnosti najdôležitejšie integračné zoskupenie Latinskej Ameriky“ **prijat'**.

4.3. Korelácia vývoja HDP a intraobchodu v MERCOSURE

Pre krajiny hospodársky otvorené, ktoré sú v značnej miere závislé od vývoja ich zahraničného obchodu, je veľmi dôležité, ak sú súčasťou integračných zoskupení, lebo v opačnom prípade by mohli mať ťažkosti umiestniť svoje produkty na trhoch tohto zoskupenia, čo by mohlo následne značne ovplyvniť vývoj HDP krajiny. V práci sme sa preto zamerali aj na analýzu vývoja HDP, intraregionálneho exportu a intraregionálneho obchodu v MERCOSURE v dlhšom časovom období. Na základe korelačnej analýzy⁶⁶ sme zisťovali, či existuje vzájomná závislosť vo vývoji HDP, intraregionálneho exportu a intraregionálneho obchodu jednotlivých členov zoskupenia MERCOSUR v období pred vznikom integračného zoskupenia od roku 1971 do roku 1990 a od vzniku zoskupenia v roku 1991 do roku 2010. Výsledky korelačnej analýzy (zdrojové údaje sú uvedené v prílohe č. 1) sú uvedené v tabuľkách č. 33 a č. 34.

Tabuľka č. 33

Koeficienty korelácie vývoja HDP a intraregionálneho exportu a obchodu členov MERCOSURu v rokoch 1971 až 1990

		Brazília	Argentína	Paraguay	Uruguay
1971-1990	HDP / intraexport	0,49	0,50	0,47	0,45
1971-1990	HDP / intraobchod	0,49	0,50	0,46	0,47

Zdroj: vlastné spracovanie.

Tabuľka č. 34

Koeficienty korelácie vývoja HDP a intraregionálneho exportu a obchodu členov MERCOSURu v rokoch 1991 až 2010

		Brazília	Argentína	Paraguay	Uruguay
1991-2010	HDP / intraexport	0,50	0,81	0,67	0,74
1991-2010	HDP / intraobchod	0,49	0,83	0,67	0,77

Zdroj: vlastné spracovanie.

⁶⁶ Korelačná analýza sa používa na zistenie vzájomnej lineárnej závislosti medzi hodnotami dvoch premenných. Normovanou mierou vzájomnej lineárnej závislosti medzi dvoma hodnotami dvoch premenných je koeficient korelácie, ktorý nadobúda hodnoty od -1 po +1. Ak medzi hodnotami dvoch premenných nie je závislosť, nadobúda koeficient hodnotu 0. Ak sa koeficient blíži k -1 alebo k +1, tak je väčšia miera vzájomnej závislosti. Hodnoty väčšie ako +0,8, resp. menšie ako -0,8 vyjadrujú vyššiu mieru vzájomnej závislosti, hodnoty medzi +0,4 až +0,8, resp. do -0,8 po -0,4 vyjadrujú strednú závislosť a hodnoty od +0,1 po +0,4, resp. od -0,4 po -0,1 vyjadrujú malú závislosť.

Na základe výsledkov v tabuľke č. 33 je zrejmé, že v rokoch 1971 až 1990 pri žiadnej krajine nevidujeme vyššiu mieru vzájomnej závislosti medzi skúmanými veličinami. Najvyššiu hodnotu v sledovanom období dosahuje koeficient korelácie pri Argentíne – hodnotu + 0,5, čo je stredná závislosť.

V tabuľke č. 34 v skúmanom období v rokoch 1991 až 2010, t. j. po vzniku MERCOSURu, môžeme u všetkých členov MERCOSURu, s výnimkou Brazílie, vidieť značné zmeny v koeficientoch korelácie. Najvýraznejšie sa zmenil koeficient korelácie pri Argentíne, kde v sledovanom období dosiahol hodnotu + 0,81 pri vývoji HDP a intraexportu, resp. hodnotu až +0,83 pri vývoji HDP a intraregionálneho obchodu.

Korelačný koeficient pri Brazílii sa zmenil len minimálne a to pri vývoji HDP a intraexporte z hodnoty + 0,49 v období pred vznikom MERCOSURu na hodnotu + 0,5 po vzniku zoskupenia. Uvedená analýza môže čiastočne poukazovať na vyššiu závislosť Argentíny, Paraguaja a Uruguaja od vývoja v integračných procesoch MERCOSURu, ako je závislosť Brazílie. Veľké krajiny, ktoré majú dostatočne veľký vnútorný trh, sú od vývoja v zahraničí menej závislé, ale na druhej strane – stabilita ich susedov, prípadne regiónu, v ktorom pôsobia, môže značne ovplyvniť aj vývoj ich hospodárstva.

5. Teoretické a praktické prínosy dizertačnej práce

Téma medzinárodnej ekonomickej integrácie v Latinskej Amerike je veľmi aktuálna z pohľadu jej vplyvu na región Latinskej Ameriky, ale zároveň aj z pohľadu jej vplyvu na svetové hospodárstvo. V Latinskej Amerike sa nachádza viacero integračných zoskupení, ktoré sa značne líšia svojím významom a veľkosťou čo do počtu obyvateľstva členských krajín, veľkosti ekonomík a zároveň aj vplyvu na vzájomný obchod krajín Latinskej Ameriky a zvyšku sveta.

Na posúdenie problematiky integračných procesov v Latinskej Amerike sa vyhodnotilo a spracovalo veľké množstvo domácich a zahraničných knižných a internetových publikácií, v ktorých boli analyzované rôzne problémy medzinárodnej ekonomickej integrácie regiónu Latinskej Ameriky.

Teoretické a praktické prínosy práce sú hlavne v tom, že

- v prvej časti práce sú uvedené teoretické východiská, ktoré sa týkajú všeobecnej teórie medzinárodnej ekonomickej integrácie, charakteristiky rozvojových krajín ako najväčšej skupiny krajín vo svetovom hospodárstve a historického vývoja regiónu Latinskej Ameriky so zameraním na hospodárske problémy;
- skúmaná problematika nie je v dostupnej literatúre v slovenskom jazyku dostatočne vysvetlená a analyzovaná, a preto sa niektoré výsledky výskumu môžu použiť ako podklad na ďalšie vedecké bádanie v danej problematike a súčasne využiť pri pedagogickom procese zameranom na rozvojové krajiny;
- čiastkové výsledky výskumu boli publikované vo viacerých recenzovaných vedeckých časopisoch a zborníkoch doma i v zahraničí. Niektoré čiastkové výsledky sú aj súčasťou vedeckého výskumného projektu VEGA číslo 1/0771/10 – Determinanty energetickej politiky EÚ a ich vplyv na konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky v období hospodárskej krízy.

Hlavný prínos práce vidíme v tom, že sa zaoberá regiónom, ktorý v budúcnosti podľa viacerých ekonómov bude patriť k hlavným oblastiam rastu a rozvoja. Od klasickej triády rozvoja, ktorú v minulosti tvorili USA, Japonsko a EÚ, sa ekonomický rozvoj presúva do oblastí, ako je Čína, India a Latinská Amerika, prípadne v rámci Latinskej Ameriky do MERCOSURu.

V časti č. 3 dizertačnej práce sa stanovili 3 hypotézy, ktoré boli následne overované vedeckými metódami. Všetky tri stanovené hypotézy boli v procese skúmania potvrdené, a preto sme ich navrhli prijať.

Hypotéza č. 1: MERCOSUR je v súčasnosti najdôležitejšie integračné zoskupenie Latinskej Ameriky.

MERCOSUR patrí k najmladším integračným zoskupeniam v Latinskej Amerike, keďže vznikol len pred 20 rokmi. Viaceré integračné zoskupenia v Latinskej Amerike boli založené oveľa skôr, ale vo väčšine z nich sa integračné procesy neprehĺbili. Ako bolo uvedené, MERCOSUR vznikol začiatkom 90-tych rokov. V prvých rokoch fungovania spoločenstva sa výrazne zvýšil intraregionálny obchod, ktorý patrí k ukazovateľom úspešnosti integrácie. Veľký nárast vzájomného obchodu v rámci zoskupenia bol zaznamenaný až do roku 1998, keď boli vzájomný obchod aj ďalšia integrácia ovplyvnené krízou v Brazílii a neskôr v Argentíne. Po čiastočnom vyriešení hospodárskych problémov v Argentíne intraregionálny obchod zaznamenal od roku 2003 postupný nárast.

Čo sa týka postavenia MERCOSURu medzi ostatnými integračnými zoskupeniami v regióne, zatiaľ má dominantné postavenie, ktoré je ovplyvnené najmä členstvom najsilnejšej ekonomiky Latinskej Ameriky – Brazílie a štvrtej najväčšej ekonomiky Latinskej Ameriky – Argentíny v zoskupení. Ostatné integračné zoskupenia sú buď čo do veľkosti, alebo hĺbky integrácie menej významné. Väčšinou si tieto zoskupenia dali ambiciózne ciele na vybudovanie colnej únie alebo spoločného trhu, ale tieto ciele neboli splnené a ešte sa nevytvorili v týchto zoskupeniach predpoklady na prehĺbenie integrácie.

Okrem dominantného postavenia MERCOSURu v Latinskej Amerike má toto integračné zoskupenie významné miesto aj vo svetovom hospodárstve a môžeme ho zaradiť k štyrom najdôležitejším integračným zoskupeniam sveta, a to k EÚ, k zoskupeniu NAFTA a ASEAN.

Význam MERCOSURu v blízkej budúcnosti môže ešte narásť, keďže sa jeho plnoprávnym členom má stať Venezuela, v súčasnosti krajina s najvyššími overenými zásobami ropy na svete. Prínosy z členstva Venezuely pre MERCOSUR boli ďalším čiastkovým problémom, ktorý sa v dizertačnej práci analyzoval.

Hypotéza č. 2: Výhody členstva Venezuely v MERCOSURE prevýšia nevýhody z jej členstva.

Venezuela sa v roku 2010 stala krajinou s najvyššími potvrdenými rezervami ropy na svete, a tak predbehla Saudskú Arábiu, ktorá bola dlhé roky na čele krajín s najvyššími zásobami tejto strategickej komodity.

Čo sa týka integrácie, Venezuela bola dlhoročným členom Andského spoločenstva, ktoré patrí k najstarším integračným zoskupeniam Latinskej Ameriky. Avšak v roku 2006 svoje členstvo v Andskom spoločenstve ukončila (Venezuela ukončila svoje členstvo aj v integračnom zoskupení známom ako G3). Tieto rozhodnutia boli motivované politicky. Prezident Venezuely Hugo Chávez už dlhší čas kritizoval vplyv USA na región Latinskej Ameriky a nesúhlasil s podpísaním dohody o vytvorení pásma voľného obchodu medzi členmi Andského spoločenstva a USA.

Od roku 2006 sa na druhej strane Venezuela snaží získať plnoprávne členstvo v MERCOSURE. V časti venovanej SWOT analýze členstva Venezuely v MERCOSURE sa potvrdilo, že silné stránky a príležitosti vyplývajúce z jej členstva prevýšia slabé stránky a riziká z jej členstva.

Ako už bolo uvedené, najsilnejšou stránkou Venezuely sú jej vysoké zásoby strategických surovín – ropy a zemného plynu. Súčasne je Venezuela aj zakladajúci člen OPECu, ktorý má veľký vplyv na tvorbu svetových cien ropy. Na základe analýzy ekonomických ukazovateľov pre MERCOSUR je prístup Venezuely výhodný z pohľadu riešenia veľkej asymetrie, ktorá je spôsobená veľkosťou Brazílie oproti ostatným členom a tým aj jej dominancie v zoskupení, čo sa týka tvorby HDP a počtu obyvateľov. Pre členov MERCOSURu sa prístupom Venezuely otvorí trh s počtom spotrebiteľov viac ako 28 miliónov a súčasne sa pre efektívnejšie podniky zvýšia odbytové možnosti.

Po prístupe Venezuely bude MERCOSUR združovať 3 zo 4 najväčších hospodárstiev Latinskej Ameriky, čo môže viaceré krajiny Južnej Ameriky viesť k zámeru stať sa členom tohto zoskupenia.

Čo sa týka slabých stránok a rizík z členstva Venezuely, tie sa sústreďujú skôr na politické riziká. Členstvo Venezuely v MERCOSURE je skôr politickým rozhodnutím ako ekonomickým. Keďže Venezuela má monokultúrne zameraný export, kde viac ako 90 % príjmov je z vývozu ropy, na ktorú sa spravidla neuplatňujú pri

dovoze clá, nebude mať po vstupe do MERCOSURu záujem uzatvárať ďalšie dohody o vytvorení pásma voľného obchodu s inými krajinami alebo integračnými zoskupeniami.

Hypotéza č. 3: Projekt celoamerického pásma voľného obchodu je v blízkej budúcnosti nereálny.

V prípade úspešného vybudovania FTAA by sa vo svetovom hospodárstve vytvorilo najväčšie pásmo voľného obchodu na svete. Tento blok by bol najväčší, čo sa týka počtu krajín a aj tvorbou HDP. Ambiciózny plán vytvorenia FTAA sa začal uskutočňovať od roku 1994 a mal sa dokončiť do roku 2005. Pre úspešné napredovanie integračného procesu sa vytvorilo 9 pracovných skupín, v ktorých sa riešili problémy spojené s postupnou integráciou. Od začiatku však bolo integračné úsilie ovplyvnené veľkým počtom krajín zapojených do procesu, pričom tieto krajiny mali rôzny stupeň ekonomickej vyspelosti. Do procesu boli zahrnuté najvyspelejšie krajiny sveta ako USA a Kanada a na druhej strane aj krajiny s veľmi nízkou ekonomickou úrovňou, ako bolo napr. Haiti.

Najväčšie prekážky sa pri rokovaniach vyskytli v otázkach týkajúcich sa poľnohospodárstva, obmedzovanie prístupu na trh, dodržiavania práv z duševného vlastníctva, dodržiavania pracovného práva a ochrany životného prostredia.

Najväčšie nezhody sa prejavili medzi najväčšími hospodárstvami Severnej a Južnej Ameriky, medzi USA a Brazíliou. Brazília má vysokú konkurencieschopnosť v oblasti poľnohospodárskej produkcie. USA mali a aj v súčasnosti majú problém so znížením podpôr domácim výrobcam v poľnohospodárstve a nechcú zatiaľ rokovať o ich znížení. Na druhej strane USA majú konkurenčnú výhodu v oblasti poskytovania služieb, čo je však problém pre rozvojové krajiny, lebo nechcú tento sektor tak rýchlo liberalizovať.

Pre budúcnosť je dôležité, či sa uvedené problémy podarí vyriešiť na multilaterálnej báze na pôde WTO. Ak nie, proces vytvorenia celoamerického pásma voľného obchodu bude pozastavený.

Okrem ekonomických prekážok sa proces vytvorenia FTAA zastavil aj na politických prekážkach, ktoré sú aj v súčasnosti hlavne v postoji niektorých krajín Južnej Ameriky, Venezuely a Bolívie k USA.

V súčasnosti a blízkej budúcnosti sa proces liberalizácie obchodu v regióne Severnej a Južnej Ameriky bude sústreďovať na rozšírenie existujúcich integračných zoskupení a na vznik nových združení (to sa týka hlavne Latinskej Ameriky), prípadne USA sa v posledných rokoch sústreďuje na bilaterálne uzatváranie nových dohôd o vytvorení pásma voľného obchodu.

Predložená dizertačná práca naplnením svojho cieľa doplnila a prehĺbila poznatky o medzinárodnej ekonomickej integrácii v Latinskej Amerike.

Všeobecne možno povedať, že na ďalšie napredovanie integrácie je dôležité vytvoriť predpoklady na rast vzájomného obchodu, kde sa najväčšie prekážky v Latinskej Amerike vyskytujú v nedostatočne vybudovanej infraštruktúre. Aj keď v niektorých ukazovateľoch, ktoré charakterizujú rozvojové krajiny, krajiny Latinskej Ameriky urobili značný pokrok v ich zlepšení, pri budovaní kvalitných ciest a železníc veľký pokrok nenastal. Tento problém sa týka aj takých krajín, ako je Brazília a Argentína.

Vytvorením stabilného integračného bloku sa vytvárajú predpoklady na väčšiu nezávislosť jeho členských krajín od vývoja na vzdialených exportných trhoch, ktoré sú často na iných kontinentoch, pričom sa v období hospodárskej krízy na nich uplatňujú rôzne protekcionistické opatrenia, výrazne ovplyvňujúce dovoz na ne. Krajiny Latinskej Ameriky by sa v budúcnosti mali snažiť o čo najväčšiu možnú mieru spolupráce a integrácie, keďže viaceré z nich vyvážajú komodity, ktorých odbyt a ceny sú veľmi citlivé na vývoj svetového hospodárstva.

Z hľadiska vzájomného obchodu je integračný proces v zoskupeniach Latinskej Ameriky menej úspešný ako v integračných zoskupeniach vyspelých krajín.

Ukazovateľ podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode je najvyšší v EÚ, kde dosahuje až 65 %. V zoskupeniach Latinskej Ameriky tento ukazovateľ dosahoval najvyššie úrovne v MERCOSURE v rokoch 1998 – 1999, keď nadobudol úroveň viac ako 20 %. Veľmi nepriaznivo na vzájomný obchod pôsobila dlhová a menová kríza, ktorá najprv spôsobila hospodárske ťažkosti v Brazílii a neskôr aj v Argentíne. Keďže tieto dve hospodárstva sa vysokou mierou podieľajú na vzájomnom obchode v MERCOSURE, v prípade ťažkostí jednej z týchto ekonomík nastávajú značné výkyvy a pokles vo vývoji intraregionálneho obchodu. Intraregionálny obchod

reaguje rýchlejšie na zmeny vo vývoji hospodárstva v členských štátoch, ako reaguje celkový export na vývoj vo svetovom hospodárstve. V roku 2010 rástol intraregionálny export rýchlejšie o 5 % ako export mimo členských krajín. V súčasnosti sa tento ukazovateľ a ukazovateľ podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode pohybuje len okolo 16 %. Na druhej strane pri korelačnej analýze vývoja HDP a vývoja intraregionálneho obchodu a exportu nám vyšiel vysoký korelačný koeficient pri Argentíne a o niečo nižší pri Paraguaji a Uruguaji. Koeficient korelácie značne narástol v sledovanom období rokov 1991 až 2010, t. j. po vytvorení MERCOSURu. Uvedený rast koeficientu sčasti potvrdzuje význam vzájomného obchodu pre menších členov v MERCOSURE a dôležitosť ďalšieho fungovania MERCOSURu.

Aj jedno z najstarších integračných zoskupení Latinskej Ameriky – Stredoamerický spoločný trh – zatiaľ dosahuje podobné hodnoty podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode ako MERCOSUR. Podiel intraregionálneho exportu na celkovom exporte zoskupenia dosahuje výšku nad 20 %, ale podiel intraregionálneho importu na celkovom importe je oveľa nižší a nedosahuje ani 10 %. Zvláštnosťou zoskupenia je postavenie Kostariky, ktorá ako najmenšia krajina, čo sa týka počtu obyvateľstva, dosahuje aj najmenšie podiely pri všetkých troch ukazovateľoch intraregionálneho obchodu. Pri ostatných analyzovaných zoskupeniach najmenšie hodnoty pri týchto ukazovateľoch dosahujú najľudnatejšie krajiny v integračných zoskupeniach, v MERCOSURE je to Brazília a v Andskom spoločenstve Kolumbia. Kostarika je od intraregionálneho obchodu menej závislá z viacerých dôvodov, ku ktorým patria jej obchodné vzťahy s USA, vysoký podiel služieb na tvorbe HDP a na pomery Strednej Ameriky aj vysoko rozvinutý priemysel, ktorého výrobky majú vyššiu pridanú hodnotu a môžu sa umiestňovať aj na svetových trhoch.

Vývoj integrácie v Andskom spoločenstve bol negatívne ovplyvnený ukončením členstva Venezuely v zoskupení v roku 2006. Do roku 2006 dosahovali úrovne podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode hodnoty medzi 11 – 13%. Po ukončení členstva Venezuely klesol podiel tohto ukazovateľa pod 9 %, čo bolo spôsobené najmä nezapočítavaním vzájomného obchodu Kolumbie a Venezuely. Ako bolo už uvedené, budúcnosť Andského spoločenstva bude závisieť od ďalšieho smerovania Bolívie a Ekvádoru, ktoré môžu prehodnotiť svoje zotrvanie v spoločenstve a môžu zvažovať vstup do MERCOSURu.

6. Záver

Postavenie rozvojových krajín vo svetovom hospodárstve sa za posledné roky významným spôsobom zmenilo. Čo sa týka tvorby HDP, druhou najväčšou ekonomikou na svete je Čína a medzi prvú desiatku krajín s najvyšším HDP patrí India a Brazília. Čína sa stala v roku 2010 najväčším exportérom na svete a predpokladá sa, že do 10 rokov bude na prvom mieste aj podľa tvorby HDP.

K posilneniu postavenia rozvojových krajín vo svete vedie aj ich vzájomná spolupráca. Najväčšie ekonomiky z rozvojových krajín spolupracujú v neformálnom združení BRICS a zároveň sú členmi G20, ktorá nahradila v minulosti známú G7. Okrem spolupráce rozvojové krajiny začali vytvárať aj rôzne integračné zoskupenia podľa vzoru vyspelých krajín. Rozvojové krajiny pri vzniku integračných zoskupení mali za cieľ prekonať ekonomickú zaostalosť a vytvoriť predpoklady na hospodársky rozvoj svojich menej rozvinutých ekonomík. Úspešná integrácia dáva zúčastneným krajinám možnosť lepšie využívať svoje konkurenčné výhody, efektívnejšie používať vzácne statky, a tým aj naštartovať štrukturálne zmeny v hospodárstve. V prípade vytvorenia stabilného regionálneho integračného zoskupenia, takéto zoskupenie môže prilákať priame zahraničné investície, ktoré sú v súčasnosti pre viaceré rozvojové krajiny jediným zdrojom kapitálu, keďže zatiaľ nedosiahli taký stupeň rozvoja, aby boli schopné tvoriť kapitál z vlastných zdrojov. Ďalšou výhodou integrácie je posilnenie stability v regióne a možnosť zvyšovať životnú úroveň obyvateľstva.

V Latinskej Amerike sa začala medzinárodná ekonomická integrácia už začiatkom 60-tych rokov 20. storočia. Aj keď sa integračné procesy v tomto regióne začali už pred viac ako 50 rokmi, najúspešnejšie integračné zoskupenie MERCOSUR vzniklo len pred 20 rokmi.

Najstaršie integračné zoskupenia regiónu majú v súčasnosti problémy, ktoré vznikajú skôr z politických dôvodov, ako z ekonomických. Ich ďalšie fungovanie je otáznave a je predpoklad, že niektoré z nich v budúcnosti zaniknú. Okrem veľkého množstva starších integračných zoskupení v roku 2008 a 2010 vznikli dve najnovšie integračné zoskupenia. V roku 2008 UNASUR a v roku 2010 Spoločenstvo latinskoamerických a karibských štátov. Tieto zoskupenia zatiaľ majú veľmi krátku históriu, takže je ťažké posúdiť ich ďalšie smerovanie. Pri UNASUR ide o protiváhu projektu FTAA a pri druhom spoločenstve je to protiváha OAS.

Analýza jednotlivých zoskupení Latinskej Ameriky potvrdila, že v súčasnosti, ale aj v blízkej budúcnosti ostane MERCOSUR najdôležitejším integračným zoskupením Latinskej Ameriky. Aj keď je MERCOSUR jedno z najmladších integračných zoskupení regiónu, má čoraz dôležitejšiu úlohu nielen v Latinskej Amerike, ale aj vo svetovom hospodárstve. Na úspešné napredovanie integrácie v MERCOSURE treba v prvom rade rozvíjať obchodné vzťahy medzi dvoma najväčšími krajinami zoskupenia Brazíliou a Argentínou. Vzájomná obchodná výmena týchto krajín sa podieľa na celkovej intraregionálnej výmene tovaru viac ako 95 %. V prípade prístupu Venezuely sa aspoň čiastočne zníži význam obchodu medzi Argentínou a Brazíliou, aj keď hodnotovo, ale aj percentuálne ostane tento obchod veľmi významný.

7. Zoznam bibliografických odkazov

Knižné publikácie:

1. BALASSA, B. 1966. *Teorie ekonomické integrace*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1966. 304 s.
2. BALÁŽ, P. a kol. 2005. *Medzinárodné podnikanie*. 4. vyd. Bratislava: Sprint vfra, 2005. 571 s. ISBN 80-89085-51-2.
3. BALÁŽ, P. a kol. 2010. *Medzinárodné podnikanie. Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
4. BALHAR, V. 1982. *Súčasnosť a perspektívy rozvojových krajín*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1982. 312 s.
5. BHAGWATI, J. – GREENWAY, D. – PANAGARIYA, A., 1998: *Trading Preferentially: Theory and Policy*. In *The Economic Journal*, 108 (July): 1128-1148.
6. BULMER–THOMAS, V. 2003. *The Economic History of Latin America since independence*. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 461 s. ISBN 521825679.
7. CIHELKOVÁ, E. a kol. 2002. *Světová ekonomika. Regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.
8. ECLAC. 2011. *Preliminary overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. Santiago: United Nations, 2011. 157 s. ISBN 978-92-1-054544-0.
9. European Comission. 2007. *Mercosur, Regional strategy paper 2007 – 2013*, 2007. 71 s. E/2007/1640.
10. GAVALOVÁ, V. 2007. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. 210 s. ISBN 978-80-225-2439-1.
11. GONDA, V. a kol. 2009. *Metodika vedeckej práce*. Bratislava: Ekonóm, 2009. 251 s. ISBN 978-80-225-2797-2.
12. IAPADRE, L. – LUCHETTI, F.: *Trade regionalisation and openness in Africa*. 15 s.
13. Inter-American Development Bank. *Agricultural Trade Liberalization*. Washington: IDB, 2004, 374 s. ISBN 193100367X.

14. Inter-American Development Bank: *Mercosur Report N. 12*. Buenos Aires: IDB-INTAL, 2008. ISBN 978-950-738-277-2.
15. Inter-American Development Bank: *Mercosur Report N. 14*. Buenos Aires: IDB-INTAL, 2010. ISBN 978-950-738-287-1.
16. Inter-American Development Bank. 2011. *Mercosur Report N. 15*. Buenos Aires: IDB-INTAL, 2011. 188 s. ISBN 978-950-738-292-5.
17. KAŠŤÁKOVÁ, E. a kol. 2010.: *Zahraničnoobchodné vzťahy EÚ s vybranými tretími krajinami II (USA, Kanada, Japonsko, krajiny SNŠ a západného Balkánu)*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. 214 s. ISBN 978-80-225-2986-0.
18. KOSÍR, I. 2010. *Medzinárodná ekonomická integrácia. Od autarkie ku globálnej ekonomickej integrácii*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2010. 241 s. ISBN 978-80-8083-942-0.
19. KRUGMAN, P. 2009. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York: W. W. Norton & Company, Inc., 2009. 191 s. ISBN 978-0-393-07101-6.
20. LIEBEDZIK, M. – MAJEROVÁ, I. – NEZVAL, P. 2006. *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a. s., 2006. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.
21. LISÝ, J. a kol. 2007. *Ekonomía v novej ekonomike*. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2007. 634 s. ISBN 978-80-8078-164-4.
22. LISÝ, J. a kol. 2003. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2003. 386 s. ISBN 80-89047-60-2.
23. Luiz de Mello. 2010. *Growth and Sustainability in Brazil, China, India, Indonesia and South Africa*. Paris: OECD, 2010. 188 s. ISBN 978-92-64-09019-4.
24. MUCHOVÁ, E. 2005. *Makroekonómia otvorenej ekonomiky*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2005. 160 s. ISBN 80-8078-023-4.
25. NACIONES UNIDAS, CEPAL. *UNASUR un espacio de desarrollo y cooperación por construir*. Santiago de Chile: Naciones Unidas, 2011. 46 s.
26. OBADI, S. M. 2004: *Integračné zoskupenie Juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a EÚ*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2004. 85 s. ISBN 80-7144-142-2.

27. OBADI, S. M. - GAVALOVÁ, V. - DRIENIKOVÁ, K. 2010. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín: vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 131 s. ISBN 978-80-225-3023-1.
28. OBADI, S. M. a kol., 2011. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Spomalenie rastu a vysoká nezamestnanosť*. Bratislava: EÚ SAV, 2011. 261 s. ISBN 978-80-7144-185-4.
29. OECD Publications. 2007. *Latin America Economic Outlook 2008*. Paris: OECD, 2007. 188 s. ISBN 978-92-64-03826-4.
30. OECD Publications. 2008. *Latin America Economic Outlook 2009*. Paris: OECD, 2008. 200 s. ISBN 978-92-64-03917-9.
31. OECD Publications. 2009. *Latin America Economic Outlook 2010*. Paris: OECD, 2009. 249 s. ISBN 978-92-64-07521-4.
32. OPEC. *Annual statistical Bulletin 2010/2011*. 104 s. ISSN 0475-0608.
33. ROBERTS, P. C. – ARAUJO, K. L. 1997. *The capitalist revolution in Latin America*. New York: Oxford University Press, Inc., 1997. 214 s. ISBN 0-19-511176-1.
34. SAWYER, W. Ch. – SPRINKLE, R. L. 2011. *Pearson Custom Business Resources. Regional Economic Arrangements*. 151-173 s. ISBN 978-1-256-01469-0.
35. SVOBODOVÁ, V. – HONAIZER, M. 2006. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: EKONÓM, 2006. 245 s. ISBN 80-225-2228-7.
36. ŠÍBL, D. a kol. 2002. *Veľká ekonomická encyklopédia. Výkladový slovník AŽ*. 2. rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Sprint v.fra, 2002. 967 s. ISBN 80-89085-04-0.
37. ŠÍBL, D. 1972. *Medzinárodná ekonomická integrácia v súčasnom kapitalizme*. Bratislava: Edičné stredisko VŠE, 1972. 278 s.
38. ŠÍBL, D. – ŠÁKOVÁ, B. 2000. *Svetová ekonomika: internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia*. Bratislava: Sprint, 2000. 460 s. ISBN 80-88848-60-1.
39. SKIDMORE, E. – SMITH, H. 2001. *Modern Latin America. 5th ed.* New York: Oxford University Press, Inc., 2001. 466 s. ISBN 0-19-512996-2.
40. TINBERGEN, J. 1965. *International Economic Integration*. 2nd edition. Amsterdam: Elsevier publishing company, 1965. 142 s. ISBN 978-0444405739.

41. VINER, J. 1950. *The Customs Union Issue*. New York: Lancaster Press, Inc., 1950. 221 s.
42. ZUBRICZKÝ, G. 2009. *Geografia štátov sveta*. Bratislava: Mapa Slovakia Plus, s. r. o., 2009. 256 s. ISBN 978-80-8067-227-0.

Články v zborníkoch:

1. GAVALČOVÁ, Viera - BAUMGARTNER, Boris. Diverzifikácia dodávateľov energonosičov z tretích krajín do EÚ a konkurencia zo strany Číny. In *Determinanty energetickej politiky EÚ a ich vplyv na konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky v období hospodárskej krízy : súbor publikačných výstupov z projektu VEGA*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3369-0, s. 79-90.
2. BAUMGARTNER, Boris. Analýza vybraných integračných zoskupení Latinskej Ameriky. In *MERKÚR 2011 : výsledky vedeckej práce mladých vedeckých pracovníkov : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v rámci Európskeho týždňa vedy*: Bratislava, 9. november 2011 [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2011. ISBN 978-80-225-3295-2, s. 19-23.
3. BAUMGARTNER, Boris. Celoamerické pásmo voľného obchodu. In *Vedecké state Obchodnej fakulty 2011 : [zborník] [elektronický zdroj]*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3326-3, [S. 1-8].
4. BAUMGARTNER, Boris. Postavenie Brazílie vo svetovom hospodárstve a v integračnom zoskupení MERCOSUR. In *Prognózy vývoje našej civilizácie vo 21. storočí : V. mezinárodní vědecká studentská konference, Kroměříž, 31. března 2011 : sborník [elektronický zdroj]*. - Kunovice : Evropský polytechnický institut, 2011. ISBN 978-80-7314-237-6, s. 15-19.
5. GAVALČOVÁ, Viera - BAUMGARTNER, Boris. Andské spoločenstvo. In *Česko a Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní 2011 : nové fenomény v globalizujúcom sa svetovom hospodárstve a ich vplyv na slovenskú a českú ekonomiku [elektronický zdroj]*. - Bratislava : [Obchodná fakulta EU], 2011. ISBN 978-80-225-3195-5, s. 105-110.

6. BAUMGARTNER, Boris. Vplyv finančnej a hospodárskej krízy na Latinskú Ameriku. In MERKÚR 2010 : výsledky vedeckej práce mladých vedeckých pracovníkov : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v rámci Európskeho týždňa vedy [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Obchodná fakulta EU], 2010. ISBN 978-80-225-3099-6, s. 11-16.
7. BAUMGARTNER, Boris. Integračné procesy v rozvojových krajinách so zameraním na Latinskú Ameriku. In Aktuálne výzvy teórie a praxe pre obchod, marketing, služby, cestovný ruch a medzinárodné podnikanie : zborník vedeckých statí vydaný pri príležitosti 70. výročia založenia Ekonomickej univerzity v Bratislave [elektronický zdroj]. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-3032-3, s. 33-38.
8. GAVAL'OVÁ, V. – BAUMGARTNER, B.: Vplyv finančnej krízy na medzinárodnú ekonomickú integráciu v Latinskej Amerike so zameraním na Mercosur. In: *Sborník z 10. mezinárodní vědecké konference Česká republika a Slovensko v mezinárodním obchodě a podnikání*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2010. s. 30-36. ISBN 978-80-245-1583-0.
9. BAUMGARTNER, B.: Aktuálne problémy medzinárodnej ekonomickej integrácie krajín Latinskej Ameriky. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Merkúr 2009“*. Bratislava: Ekonóm, 2009. s. 17-22. ISBN 978-80-225-2857-3.

Internetové zdroje a publikácie:

1. Alejandro J. del Corro. *Mercosur with the best growth performance in the region in 2010*. [online]. [citované 3.2.2011]. Dostupné na: <http://www.gatewaytosouthamerica-newsblog.com/2010/12/20/mercosur-with-the-best-growth-performance-in-the-region-in-2010-according-to-the-annual-report-from-the-un-economic-commission-for-latin-america-and-the-caribbean-cepal-which-was-announced-this-week/+eclac+brazil+mercosur&cd=9&hl=sk&ct=clnk&gl=sk&source=www.google.sk>
2. AliceWEB MERCOSUL. Dostupné na: <http://www.alicewebmercosul.desenvolvimento.gov.br>
3. ATKINS, R. 2010. *German recovery stalls in the fourth quarter*. [online]. Financial times. [cit. 2010.22.02.] Dostupné na internete: <http://www.ft.com/cms/s/0/645f61ac-0025-11df-8626-00144feabdc0.html>

4. *BP Statistical Review of World Energy June 2010*. [online]. [citované 7.2.2011].
Dostupné na:
http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2008/STAGING/local_assets/2010_downloads/statistical_review_of_world_energy_full_report_2010.pdf
5. *Brazil's Petrobras announces deep-water oil find*. [online]. [citované 14.2.2011]. Dostupné na: <http://economictimes.indiatimes.com/news/international-business/brazils-petrobras-announces-deep-water-oil-find/articleshow/7370162.cms>
6. ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean 2010*. [online]. [citované 07.03.2011]. Dostupné na:
<http://www.eclac.org/cgi-bin/getProd.asp?xml=/publicaciones/xml/4/41974/P41974.xml&xsl=/de/tpl-i/p9f.xsl&base=/tpl-i/top-bottom.xsl>
7. ECLAC United Nation: *Economic Survey of Latin America and the Caribbean 2009-2010*.
8. ECLAC, 2010. *The People's Republic of China and Latin America and the Caribbean: Ushering in new era in the economic and trade relationship*. Santiago de Chile: United Nations, 2011. 32 s.
9. Euromonitor. [online]. [citované 17.2.2011]. Dostupné na:
<http://blog.euromonitor.com/2010/07/special-report-top-10-largest-economies-in-2020.html>
10. FAO. *FAO statistical yearbook 2010*. [online]. [cit. 2011.9.10.] Dostupné na internete: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-publications/ess-yearbook/ess-yearbook2010/en/>
11. GUZMAN, I. 2009. *Latin America to feel economic slowdown for years*. [online] Thomson Reuters. [cit. 2010.01.03.] Dostupné na internete:
<http://www.reuters.com/assets/print?aid=USTRE52873320090309>
12. Inter-American Development Bank. *FTAA: Getting There from Here*. [online]. [cit. 2011.6.10.] Dostupné na internete:
<http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2009/03129.pdf>
13. IMF: *IMF World Economic Outlook (WEO) Update - Restoring Confidence without Harming Recovery, July 2010*.
14. PEARSON, T. 2009. *Brazil votes to Accept Venezuela into Mercosur*. [online]. [cit. 2010.18.02.] Dostupné na internete:
http://www.venezuelanalysis.com/contact_us

15. ROTMAN, E. 2005. *A Guide to MERCOSUR Legal Research*. [online]. New York:
Hauser Global Law School Program. [cit. 2010.14.02.] Dostupné na internete:
<http://www.nyulawglobal.org/globalex/mercosur.htm>
16. The World Bank. *Latin-America beyond the Crisis. Impacts, Policies and Opportunities*. 2009.
17. UNCTAD: *Trade and Development Report 2009*. ISBN 978-92-1-112776-8.
18. UNCTAD: *Trade and Development Report 2010*. ISBN 978-92-1-112807-9.
19. UNCTAD: *Trade and Development Report 2011*. ISBN 978-92-1-112822-2.
20. United Nations Publication: *Statistical Yearbook for Latin America and the Caribbean 2009*. ISBN: 978-92-1-021072-0.
21. *Venezuela má údajne najväčšie zásoby ropy*. [online]. Bratislava: TREND holding, s.r.o. [cit. 2010.22.02.] Dostupné na internete:
<http://ekonomika.etrend.sk/svet/venezuela-ma-udajne-najvacsie-zasoby-ropy.html>
22. UN COMTRADE. [online]. [citované 14.2.2011]. Dostupné na:
<http://comtrade.un.org/db/dqBasicQueryResults.aspx?cc=TOTAL&px=S1&r=32,%2076,%20600,%20858&y=1991,%201992,%201993,%201994,%201995,%201996,%201997,%201998,%201999&p=0&rg=1,2&so=9999&qt=n>
23. World bank. *Data and Statistics*. [online]. [cit. 2010.05.09.] Dostupné na internete: www.worldbank.org/data/quickreference/quickref.html

Oficiálne stránky vybraných integračných zoskupení:

ALADI:	http://www.aladi.org/
Andské spoločenstvo:	http://www.comunidadandina.org/
ALBA:	www.alianzabolivariana.org
FTAA.:	http://www.ftaa-alca.org/alca_e.asp
ASEAN:	http://www.asean.org/
MERCOSUR:	http://www.mercosur.int
SADC:	http://www.sadc.int/
SELA:	http://www.sela.org
UNASUR:	http://www.comunidadandina.org/ingles/sudamerican.htm

Príloha č. 1

Vývoj medziročného HDP a intraregionálneho obchodu v MERCOSURE v rokoch 1971 až 2010 v %

Rok	Medziročný vývoj intra - exportu a obchodu		Medziročný vývoj HDP v %			
	intraexport	Intraobchod	Brazília	Argentína	Paraguaj	Uruguaj
1971	1,25	-0,17	11,3	5,7	5,0	-0,3
1972	5,44	8,33	12,1	1,6	6,4	-1,3
1973	53,33	48,98	14,0	2,8	7,2	0,3
1974	50,8	46,73	9,0	5,5	8,2	2,9
1975	-7,17	-8,65	5,2	0,0	6,3	6,1
1976	25,66	27,24	9,8	-2,0	7,0	3,9
1977	23,77	16,99	4,6	6,9	10,9	1,5
1978	9,34	9,26	3,2	-4,5	11,4	5,4
1979	67,46	70,79	6,8	10,2	11,4	6,2
1980	16,14	18,89	9,0	4,0	15,0	6,0
1981	-11,59	-11,06	-4,4	-5,7	8,5	1,6
1982	-22,23	-21,47	0,6	-5	-3,7	-9,8
1983	-22,04	-22,17	-3,4	3,9	-3,0	-10,3
1984	25,39	24,92	5,3	2,2	3,1	-1,1
1985	-15,06	-14,64	7,9	-7,6	4,0	1,5
1986	34,3	37,61	8	7,9	0,0	8,8
1987	-3,6	-2,91	3,6	2,9	4,3	8
1988	16,37	16,57	-0,1	-2,6	6,4	1,5
1989	30,42	29,65	3,3	-7,5	5,8	1,1
1990	7,6	7,67	-4,3	-2,4	3,1	0,3
1991	23,6	23,72	1,5	12,7	2,5	3,5
1992	41,42	42,07	-0,5	11,9	3,4	7,9
1993	38,93	32,32	4,7	5,9	3,9	2,7
1994	20,17	25,61	5,3	5,8	3,7	7,3
1995	19,95	18,23	4,4	-2,8	5,5	-1,4
1996	18,43	19,92	2,2	5,5	0,4	5,6
1997	20,27	20,31	3,4	8,1	3,0	5
1998	-1,08	-0,97	0,1	3,9	0,6	4,5
1999	-25,53	-25,08	0,3	-3,4	-1,5	-2,8
2000	16,89	14,96	4,3	-0,8	-3,3	-1,4
2001	-14,36	-13,53	1,5	-4,4	2,1	-3,4
2002	-32,8	-32,94	2,7	-10,9	0,0	-11
2003	25,35	25,7	1,1	8,8	3,8	2,2
2004	33,93	34,01	5,7	9,0	4,1	11,8
2005	23,46	24,2	3,2	9,2	2,9	6,6
2006	21,99	19,45	4	8,5	4,3	4,3
2007	25,64	27,11	6,1	8,7	6,8	7,5
2008	28,63	29,66	5,1	6,8	5,8	8,5
2009	-21,43	-23,61	-0,2	0,9	-3,8	2,9
2010	34,82	32,23	7,5	8,4	9,7	9,0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Svetovej banky a UN COMTRADE.

Príloha č. 2

Prehľad členstva krajín Latinskej Ameriky v integračných zoskupeniach

Krajina	ALADI	MCCA	Andské spoločenstvo	Laplatská skupina	SELA	Amazonský pakt	Skupina Rio	MERCOSUR	SICA	G3	ALBA	UNASUR	CELAC
Argentína	x			x	x		x	x				x	x
Bolívia	x		x	x	x	x	x				x	x	x
Brazília	x			x	x	x	x	x				x	x
Čile	x				x		x					x	x
Dominikánska republika					x		x						x
Ekvádor	x		x		x	x	x				x	x	x
Guatemala		x			x		x		x				x
Haiti					x		x						x
Honduras		x			x		x		x				x
Kolumbia	x		x		x	x	x			x		x	x
Kostarika		x			x		x		x				x
Kuba	x				x		x				x		x
Mexiko	x				x		x			x			x
Nikaragua		x			x		x		x		x		x
Panama					x		x		x				x
Paraguaj	x			x	x		x	x				x	x
Peru	x		x		x	x	x					x	x
Salvádor		x			x		x		x				x
Uruguaj	x			x	x		x	x				x	x
Venezuela	x				x	x	x				x	x	x

Zdroj: vlastné spracovanie.

Latinskoamerické integračné zoskupenia

Rok vzniku	Názov	Skratka	Súčasný počet členov
1960	Latinskoamerické združenie voľného obchodu	ALALC	-
1961	Stredoamerický spoločný trh	MCCA	5
1969	Andský spoločný trh (Andský pakt)*		-
1969	Skupina štátov povodia rieky La Plata (Laplatská skupina)*		5
1975	Latinskoamerický a Karibský ekonomický systém	SELA	28
1978	Amazonský pakt		8
1986	Skupina RIO		23
1981	Latinskoamerické integračné združenia (pôvodne Latinskoamerické združenie voľného obchodu)	ALADI	12
1991	Spoločný trh Juhu	MERCOSUR	4
1991	Systém stredoamerickej integrácie	SICA	7
1995	Skupina troch	G3	2
1996	Andské spoločenstvo (pôvodne Andský spoločný trh)		4
2001	Bolívarska alternatíva pre Ameriky	ALBA	8
2008	Únia juhoamerických národov	UNASUR	12
2010	Spoločenstvo juhoamerických a karibských štátov	CELAC	32

Zdroj: vlastné spracovanie.

* Vznikli ako subregionálne zoskupenia v rámci ALALC.